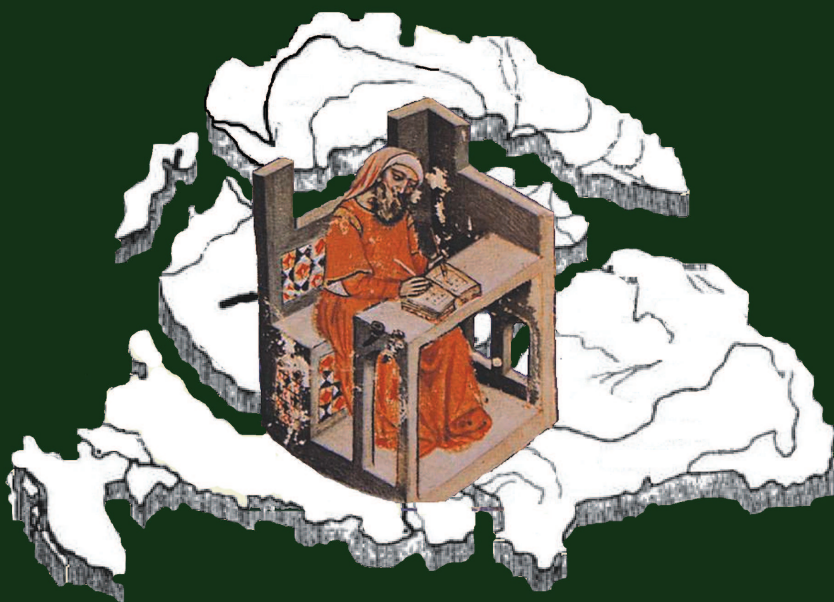

EMLÉKKÖNYV
ŐRY Károly
SZÜLETÉSÉNEK 85 ÉVFORDULÓJA
TISZTELETÉRE

E m l é k k ö n y

Ő R Y K á r o l y

**születésének
85. évfordulója**

tiszteletére

Salutem, 6.

sorozatszerkesztő
PARÁDI József

sorozatgondozó
Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti
Tudományos Társaság

Budapest
HU-ISSN 2416-2078
HU-EISSN 2560-094X
DOI 10.31626/HU-EISSN2560-094X

E m l é k k ö n y v
Ő R Y K á r o l y
s z ü l e t é s é n e k
85. é v f o r d u l ó j a
t i s z t e l e t é r e

Szerkesztette:
PARÁDI József

Budapest
2018

Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti
Tudományos Társaság

HU-ISBN 978 615 80 3095 3
HU-EISBN 978 615 80 3098 4

E m l é k k ö n y v
Ő R Y K á r o l y
s z ü l e t é s é n e k
8 5 . é v f o r d u l ó j a
t i s z t e l e t é r e

© Szerzők, 2018
© Szerkesztő, 2018

HU-ISSN 2416-2078
HU-EISSN 2560-094X
HU-ISBN 978 615 80 3095 3
HU-EISBN 978 615 80 3098 4

Néhai D r. univ. Ö R Y K Á R O L Y
bölcészdoktor nyugalmazott egyetemi docens
a magyar rendvédelem-történet magistere
a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudomá-
nyos Társaság tagja

Piktogram

A rendvédelem-történeti elismerések

25 éves Emlékérme

Rendvédelem-történetért Díj

Rendvédelem-történetért Érdemrend
a rendvédelem-történet kiváló művelőjének

Rendvédelem-történetért Érdemrend
a rendvédelem-történet önzetlen támogatójának

Rendvédelem-történetért Érdemkereszt
a rendvédelem-történet kiváló művelőjének

Rendvédelem-történetért Érdemkereszt
a rendvédelem-történet önzetlen támogatójának

Rendvédelem-történetért Érdemérem

TARTALOMJEGYZÉK

ERNYES Mihály Laudatio	15.p.
BODA József (orcid: https://orcid.org/0000-0002-4010-896X) A különleges rendeltetésű erők az erőszakolt haderőfejlesztés időszakában 1948-1955.....	19.p. (doi: 10.31626/HU-EISSN2530094X.VITOM.19-36.p)
BOTOS János (orcid: https://orcid.org/0000-0002-2680-7131) GERŐ Ernőtől BISZKU Béláig. A belső ügyek minisztériumá- ból „rendőrminisztérium” 1953-1957.....	37.p. (doi: 10.31626/HU-EISSN2530094X.VITOM.37-54.p)
ERNYES Mihály (orcid: https://orcid.org/0000-0001-7819-1781) THURZÓ (TISZA) Miksa életútja.....	55.p. (doi: 10.31626/HU-EISSN2530094X.VITOM.55-72.p)
PARÁDI Ákos (orcid: https://orcid.org/0000-0003-3368-2944) A dualizmuskori Magyar Királyi Pénzügyőrség határőrizeti szolgálata.....	73.p. (doi: 10.31626/HU-EISSN2530094X.VITOM.73-88.p)
PARÁDI József (orcid : https://orcid.org/0000-0003-3368-2944) A dualizmuskori Magyar Királyi Pénzügyőrség határőrizeti szolgálata.....	89.p. (doi: 10.31626/HU-EISSN2530094X.VITOM.89-118.p)
SIMON F Nándor (orcid : https://orcid.org/0000-0003-3505-6031) Az iparőrség.....	119.p. (10.31626/HU-EISSN2530094X.VITOM.119-140.p)
SUBA János (ORCID : https://orcid.org/0000-0002-2310-7746) Dunai hajózás és vízrendészet 1922-1939.....	141.p. (doi: 10.31626/HU-EISSN2530094X.VITOM.141-171.p)
A kötet tanulmányainak jegyzetapparátusaiban egységesen alkalmazott rövidítések.....	171.p.
A kötet szerzői.....	174.p.

„*Vestigal quodam speculantes.*”
Tisztelgés a tudós előtt

LAUDATIO

Szomorú hírről értesültünk 2017. VIII. 29-én. Életének 84. évében elhunyt ÖRY Károly tanár úr. Emlékét kegyelettel megőrizzük.

1933-ban született Mosonmagyaróváron. Édesapja az ot-tani bauxitgyárban dolgozott, majd 1945 után a rendőrség kötelékébe lépett. Hét testvére volt. Öccse 1956-ban a mosonmagyaróvári sortűz halálos áldozatává vált. E trauma kitörölhetetlen emléket hagyott lelkében.

Az elemi iskolát követően a helyi piarista gimnázium tanulója lett, azonban anyagi okok miatt tanulmányait négy év elvégzése után abba kellett hagynia. 1949-től 1952-ig a Győr-Sopron Megyei Népboltnak volt az alkalmazottja, ahonnan Pécsre küldték szakérettségis tanfolyamra, melyet kitűnő eredménnyel végzett el. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának történelem-magyar szakos hallgatójaként szerzett irodalom-történelem középiskolai tanári diplomát, majd 1970-ben megvédte „*Katonapolitika és a hadsereg főbb kérdései az októberi polgári demokratikus forradalom időszakában*” című doktori disszertációját.

Egyetemi évei alatt a francia nyelvben képezte magát, melyet autodidakta módon fejlesztett tovább. Francia nyelvi ismereteit hasznosította a későbbi kutatómunkája során.

A magyar történelemtudományt az 1918-1919-es magyarországi forradalmak rendvédelmének feltárása terén elért kutatási eredményeivel gazdagította. E témakörben készített alkotásai ma is nélkülözhetetlen irodalmát képezik a rendvédelm-történet ezen időszakában elmélyedni kívánók számára.

A Hadtörténeti Intézet és Múzeum megbecsült tudományos munkatársa volt, ahol kollegái tisztelete és szeretete övezte. Innen került az 1970-ben létrehozott néhai Rendőrtiszti Főiskola oktatói állományába.

A magyar rendvédelem-történet ismereteibe vezette be a hallgatókat, bár kezdetben csupán a pártállami szűkre szabott keretek között. A hivatástörténeti oktatás tárgyyszerű történelemszemléleten nyugvó megerősítésének az egyik legfőbb élharcosaként mintegy 100 rendvédelem-történeti diplomamunka és tudományos diákköri dolgozat témavezetője volt.

Oktatói munkássága idejének döntő többségét a néhai Rendőrtiszti Főiskolán töltötte el, ahol következetesen az új tudományos eredmények oktatásban való hasznosítása mellett, a történelmi igazságok kendőzetlen interpretálása érdekében szállt csatorba. Emiatt nem ritkán került összetűzésbe a dogmatikus felfogást a történelmi tények elé helyezőkkel.

A Rendőrtiszti Főiskolán élharcosa volt annak a szemléletnek, amely a képzettséget és a tudományos reputációt tekintette az oktatói kar tagjai előmenetele legfontosabb részének, szemben a rangokat és az állami hierarchiában betöltött korábbi beosztásokat előnyben részesítő nézetekkel.

Hallgatói az Országos Tudományos Diákköri Konferenciákon számos elismerésben részesültek. Közülük nem kevesen később is foglalkoztak hivatástörténeti témák feldolgozásával. A hivatástörténetiség szeretete — amely ÖRY Károly oktatói tevékenysége nyomán erősödött meg bennük — még évtizedek távlatából is tapasztalható volt tevékenységükben.

Nyugdíjba vonulását megelőzően néhány évet a BM Továbbképző Intézetben töltött el, mint könyvtárvezető.

Nyugdíjasként is oktatott az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszékén, majd a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Jogtörténeti Tanszékén.

Diákjai mindenütt szerették és tisztelték, személye körül szellemi csoportosulás jött létre.

Szívesen vett részt a rendvédelem-történetet népszerűsítő rendezvényeken, sok esetben zsűritagként, és történelmi témákban a lakókörnyezetében rendezett fórumokon, mint előadó, beszélgető partner.

A rendszerváltáshoz kapcsolódóan a magyarországi szervezkedési szabadság helyreállításakor aktívan részt vett alapító tagként a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság létrehozásában és kialakításában.

Ameddig életkora lehetővé tette, mint alelnök tevékenykedett a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság körében. Aktívan működött közre a *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* HU-ISSN 1216-6774 tudományos periodika korai számainak a szerkesztésében, a társaság első tudományos konferenciáinak a szervezésében.

Kapcsolatot épített ki az osztrák, a német és a francia azon társadalmi szervezetekkel és intézményekkel, amelyek hazájuk rendvédelem-történetének a gondozásával foglalkoztak.

Munkásságát a hazaszeretet és az objektív történelem-szemlélet jellemezte. Rendkívül kiterjedt tudását igyekezett megosztani a hallgatóival, illetve publikációin keresztül azt mindenki számára elérhetővé tette.

Dr. ÖRY Károly ízig-vérig tanárember volt. Hivatását szerette és kiváló szinten művelte. Hallgatói tisztelték és szerették. Munkásságával nem csupán a történelemtudományt gazdagította, hanem oktató tevékenységével hozzájárult ahhoz, hogy a leendő magyar értelmiség tagjai megismerkedhessenek hazájuk és nemzetük objektív történelemszemléleten nyugvó eseményeivel és körülményeivel.

Életének esszenciáját a róla szóló hallgatói észrevételek tükrözik a leghívebben.

- „*Zseniális koponya, és hihetetlen nagy tudású ember. öt éves egyetemi pályafutásom alatt kevés olyan kiváló oktatóval találkoztam, mint ő! Remekül magyaráz, rengeteg példát hoz, egy zseniális jelenség az egész lénye.*”

- „*Hatalmas és széleskörű tudású, rettentően kedves, vicces, jó humorú.*”

- „*Nehéz lenne leírni, hogy mennyire tiszteletreméltó ember.*”

- „*Imádom, imádom, imádom!*”

Nem csupán a hallgatói, hanem a munkatársai is őrzik emlékét, becsülik munkásságát. Személye a történelemtudomány jövődjéig kutatóinak és oktatóinak méltán lehet példaképe. ÖRY Károly szerette hivatását és szerette hallgatóit. Ez a szeretet hatotta át teljes lényét és képezte erényeinek alapját.

Akik ismerték nyugodt szívvel állíthatják tökéletesen illetlő az ókori latin bölcsesség, mely szerint :

*„A bonis bona discere”
(Jótól jót tanulni.)*

Pécsett, 2018. IX. 12.

Dr.jur. ERNYES Mihály

BODA József*
Különleges rendeltetésű erők
az erőszakolt haderőfejlesztés időszakában
1948-1955

(Special Forces in the period of the strained military force development
1948-1955.)

Absztrakt

A magyarországi állampárt kialakulási folyamatának egyik sarkalatos részét alkotta a haderőfejlesztés, amely abból az ideológiai tételből indult ki, hogy az osztályharc éleződése várható és előbb-utóbb a harmadik világháború kitörése elkerülhetetlen. Ennek a szellemében hajtották végre a magyar haderő erőltetett bővítését az ötvenes évek első felében.

Kulcsszavak:

honvéd ejtőernyősök ; honvéd csapatfelderítők ; Magyar Néphadsereg ;
díszszemle ; haderőfejlesztés

Abstract

The military force development, which set out from that ideological item, formed one of the cardinal parts of the Hungary state party's development process, that the class struggle becoming more acute expected and sooner or later the eruption of the third world war inescapable. The fifty years executed the Hungarian military force's extension in the first half of this period.

Keywords:

soldier parachuties ; scout troops ; Hungarian Army of People ;
parade ; army development

---

*

- *Open Researcher and Contributor ID* = Nyílt Kutató és Közreműködő Azonosító (**ORCID**)

<https://orcid.org/0000-0002-4010-896X>

Institutional attachements = Szerző intézményi kötődései :

- *Bertalan Szemere Scientific Society of History of Hungarian Law Enforcement* = Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

- *National University of Public Service Faculty of Law Enforcement* = Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Nemzetbiztonsági Intézet Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék

@: Boda.Jozsef@uni-nke.hu

DOI : 10.31626/HU-EISSN2530094X.VITOM.19-36.p

A II. világháború utáni hadseregfejlesztés a „Pilis” fedőnevű hadrend elindításával 1948. IV. 15.-vel kezdődött. A Honvédelmi Minisztérium szervezete 1949. II. 1-jétől ismét megváltozott, a hadsereg új hadrendjét, pedig III. 16.-val alakították ki. A miniszter mellett létrehoztak egy titkárságát, és a miniszter közvetlen alárendeltségébe tartozott a politikai főcsoportfőnök, a honvédség felügyelője, a honvéd vezérkar főnöke, az elhárító, a személyügyi, az anyagi főcsoportfőnökök és egyéb szervek. A honvédség felügyelője irányította a szovjet tanácsadók kezdeményezésére létrehozott fegyvernemi szemlélődéségek és az önálló osztályok tevékenységét. Megnőtt a vezérkar főnökének súlya, hiszen öt csoportfőnökségbe szervezett 16 osztályt irányított.¹

A honvédségen belüli politikai irányítás és ellenőrzés átvételét jól szemlélteti az a tény, hogy 1949. II. 18.-tól szakasztól felfelé politikai tiszteket rendszeresítettek a minden parancsnok mellé.²

A hadseregfejlesztés első lépéseként 1949. III. 16-ával érvénybe lépett a „Klapka” fedőnevű hadrend. A honvédségen belül ez által minőségileg új hadosztályok jelentek meg:

- 1. lövészadosztály két lövészezreddel, felderítőszázaddal, tüzérezreddel, páncéltörő ágyús és légvédelmi tüzérosztályokkal, műszaki és híradózászlóaljakkal;

- 1. páncélosadosztály egy gépkocsizó lövész és egy harcokocsiezredből, felderítő-zászlóaljból, gépvontatású tüzér-, rohamtüzér-, légvédelmi tüzérosztályokból, műszaki és híradózászlóaljból állt;

Több új hadsereg közvetlen alakulatot (huszár-, híradó- és tüzérezredek; műszaki, közlekedési, aknakutató, **ejtőernyős**, rádiófelderítő zászlóalj; légvédelmi tüzér- és folyamórosztályok) is szerveztek. A hadsereg rendszeresített létszáma ekkor mintegy 46 000 katona és polgári alkalmazott volt.

Az 1. Honvéd Ejtőernyős Zászlóalj

A zászlóaljat 1949. III. 1.-én állították fel, első parancsnoknak a volt pápai ejtőernyős tisztet, KISS Zoltán szds. nevezték ki.

Az alakulat kezdetben két lövész és egy nehéz fegyverzetű századból állt. Fegyverek, technikai eszközök a szovjet

hadseregben rendszeresített eszközökből kerültek ki. A lövész századoknál, ejtőernyős anyag szállítására nem voltak külön gépkocsik rendszeresítve, hanem ezeket mindig a feladatokhoz kellett igényelni.³

A nehéz fegyverzetű századot amerikai gyártmányú Wipon tehergépkocsikkal szerelték fel. Ezekkel történt a 3 db 81 mm-es aknavető, és a 3 db 45 mm-es páncéltörő ágyú szállítása. A nehézfegyverzetű század még 12 géppuskát is kapott. Kezdetben ezek közül néhány még a második világháborúban használt kerek talpazatra szerelt Maxim géppuska volt.

A zászlóalj kiképzése a II. világháborús harctéri tapasztalatok felhasználásával folyt, amikor felsőbb parancsra fel kellett készülniük az 1949. V. 1-ei díszszemlére. A díszzászlóalj parancsnoka a zászlóalj-parancsnok a KISS Zoltán szds. volt, míg az első század parancsnoka SÁRAY Bertalan fhdgy., a második pedig GODÓ Ferenc fhdgy. lett.

A felkészülés közben hozták tudomásukra, hogy a díszszemlén résztvevő alakulatok között versenyt írtak ki a Honvédelmi Miniszter Vándorszerlegéért! A verseny feltétele az egységek Budapestre történő felérkezésétől, a díszelgés végéig összetett követelmények voltak. Nemcsak a hibátlan felvonulás, hanem az elhelyezési körlet belrendjét, és a kimenők alatti magatartást is értékelték. Az ejtőernyős dísz-zászlóalj katonái gépkocsik platóján vonultak fel, és hátukon az ejtőernyővel díszeltek. A gépkocsival felvonulók közül a serleget a SÁRAY Bertalan fhdgy. vezette első ejtőernyős század nyerte meg. A serlegen felül (amelyre a nevét, és egység megnevezését is begravírozták) a század minden tagja egy szép Kossuth címerrel ékesített Gamma öngyújtót kapott, és az egész század egy kis hordó sört. Ezt követően a Gellért szálló kupola csarnokában rendezett nagyszabású állófogadáson két tiszt, és minden rendfokozatból egy fő vehetett részt.⁴

A Szolnokra való visszatérés után nem sokkal bevonult a zászlóaljhoz két tiszt, GYURKÓ Lajos alez. és MÁRTON András szds., akik akkor végezték el a törzstiszti tanfolyamot. GYURKÓ Lajos alez. vette át a zászlóalj parancsnokságát KISS Zoltán szds.-tól, MÁRTON András szds. pedig az egyik század parancsnoka lett. A nehézfegyver századot továbbra is SÁRAY Bertalan fhdgy.

vezette. Az akkori elvárásoknak megfelelően a kiképzések nagy részét táborokban hajtották végre az alakulatok.

Az ejtőernyős zászlóalj 1949 augusztus elején a Bakonykút melletti erdőben táborozott, ahol közölték velük, hogy onnan már nem is jönnek vissza Szolnokra, hanem az új helyőrségbe, Tapolcára költöznek.

KISS Zoltán szds., MAGYAR Miklós törm. együtt áthelyezték az ősszel induló Kilián György Repülőtisztí Főiskolára. Beosztásuk tanzékvezető ejtőernyős előadó, illetve, ejtőernyős oktató lett.

Az áttelepülést Bakonykútiba kombinált szállítással (vasúti, és országúti), illetve gyalog menettel kellett végrehajtani. A zászlóalj áttelepülését SÁRAY Bertalan fhdgy. vezette. Vasúti szállítással indultak Szolnokról Kápolnásnyékiig, majd onnan gyalogmenetben, különböző gyakorlatok közbeiktatásával, és egyszeri beszállásolással – ez Pákozdon történt – érték el a táborhelyüket. Mivel a várpalotai harcszerű éles lőtér a közvetlen szomszédságukban volt, könnyen meg tudták szervezni a zászlóalj éles harcszerű lövészetet. Ez minden fegyver, így a nehéz fegyverek összehangolt tűzét jelenti.

1949 szeptember végére befejeződött a tapolcai repülőtér és laktanya újjáépítése, és a zászlóalj bevonult az új helyőrségébe. Itt újabb meglepetés várta a zászlóaljat, mert GYURKÓ Lajos alez. egy lövész ezred parancsnoka lett, és előléptették ezredessé. Az 1. Honvéd Önálló Ejtőernyős Zászlóalj pedig nevét, és önállóságát is elvesztve a tapolcai lövész ezred első zászlóalja lett. A zászlóalj parancsnokává TARÁNYI József őrgy. nevezték ki, aki korábban olimpiai birkózó volt. Tapolcára az ezred-parancsnokságot, az ezred közvetlen alakulatókat, és az ejtőernyős zászlóaljat helyezték.⁵

A keszthelyi kastélyba került a második zászlóalj, a harmadik pedig a frissen elkészült zalaegerszegi laktanyába, a sártenger közepére. A zászlóaljnak 1950-ben ismét fel kellett készülnie az akkor már 1950. IV. 4-én megtartandó díszszemlére. Ismét gépkocsival vonultak fel két századra tervezett létszámmal. A dísz-zászlóalj parancsnokává SÁRAY Bertalan fhdgy.-t nevezték ki.

1953 júniusában, Tapolcán –megalakult az Ejtőernyős Kiképző Iskola, amelynek parancsnokává szintén SÁRAY Bertalan fhdgy-t nevezték ki. A megérkezett LI-2 szállítógépekből pedig megkezdődtek az ugrások. Az ejtőernyős zászlóalj alegységei az ugrási feladatok végrehajtására visszatértek Tapolcára, egy-egy hónapra. Az összeállított kiképzési terv alapvetően az ugrókiképzéssel foglalkozott. A fizikai gyakorlatokat mellett, a céllövészet, a kézigránátdobás, a rendszeresített híradó készülékek szükség-szerű kezelése, valamint az egyszerű robbantások előkészítése, és hatástalanítása is a kiképzés tárgyát képezték. Az ugrást előkészítő speciális szerkezetek a tapolcai repülőtéren voltak felépítve, ezért kellett ezt a felemás megoldást választani. Sokkal egyszerűbb lett volna az ejtőernyős zászlóaljat Tapolcán hagyni. Az ejtőernyős iskola fennállása alatt sok ugrást hajtottak végre. Pár bokaficam, könnyebb agyrázkódáson kívül, történt egy halálos baleset is. ÚJVÁRI Benedek őrm. katonai díszpompával temették el a tapolcai temetőbe. Neve a szolnoki repülőtéren, az „emlékezés falán” is olvasható.⁶

KARSAY István fhdgy. közben a rendőrség budapesti raktárában mintegy 500 darab ejtőernyő kupolát talált, amit azután megkapott a zászlóalj. Ez a váratlan adomány, később igen hasznosnak bizonyult. A zöld színű új műanyag kupolák zsinórzata a belépő élnél körbe volt vágva. A székesfehérvári ejtőernyős javító műhelyben, még a régi mesterek rendkívül biztonságos kétszákos Heineke-Hehs ernyőt kombináltak össze. Ezekkel az ejtőernyőkkel már 150-200 m-ről is biztonságosan lehetett ugrani. Kizárólag csak bekötött ernyőként, csapatugrásra használták. Számos bábúval történő próbadozás után hárman kipróbáltak. A késleltetett ugrásokat azonban továbbra is a PD-6 -s ejtőernyővel hajtották végre. 1950 szeptemberében a zászlóalj parancsot kapott a Kaposvár-Taszárra való áttelepülésre. Kaposváron volt a laktanya, Taszáron meg a repülőtér. A repülőtéren csak a beton leszállópálya volt készen és egy felvonulási barakk épület. A taszári betonon az ejtőernyős zászlóalj volt az első honvédségi alakulat.⁷ **(I.sz. melléklet)**

Kaposváron az egység a III. lövészhadtest 5. hadosztálya 12. Zrínyi Miklós Lövészezredének 1. zászlóalját képezte. Elhelyezésük önálló körletben, a volt tüzerlaktanyában történt.

1951 januárjában éjjeli helyőrségi riadót rendeltek el. A riadót a vezérkar akkori főnöke BATTÁ István vörögy. személyesen ellenőrizte. A riadót követő hajnali tiszti gyűlésen a vezérkari főnök kijelentette: „*az egész helyőrségben csak az ejtőernyős zászlóalj volt azonnali bevetésre felkészítve*”. Ez a kijelentés a jugoszláviai elmérgesedett helyzet, a „Titó láncos kutya” időszakban nagyon nagy horderejűnek számított.⁸

A századoknál mindössze 2-3 tiszttel volt beosztásban, a szakasz-parancsnokok általában továbbszolgáló tiszthelyettesek voltak, ezért a lövészezred állományából önként jelentkező tiszteket helyeztek át a zászlóaljhoz, akik később ejtőernyős kiképzést kaptak. Ekkor került az alakulathoz SIKLÓSI Ernő fhdgy., SZILÁGYI Sándor fhdgy., DOMBOS Ferenc hdgy., és KOCSIS Ferenc hdgy.

Az ejtőernyős szakkiképzést először elméleti, majd gyakorlati téren még a tél folyamán beindították. Az ugrásokra a régi taszári repülőtéren került sor, mivel az épülő új repülőtéren ekkor még csak a felszállópálya készült el. Az alakulat mindössze egy 3,5 tonnás Rába-Csepel tehergépkocsival rendelkezett, az ugrások után a laktanyába visszatérés során a 11 kilométeres utat rendszerint gyalogmenetben tették meg.

1951. III. 1-jével leváltásra, illetve leszerelésre került SÁRAY Bertalan szds., helyébe az ugrókiképzést akkor kezdő SIKLÓSI Ernő fhdgy. került. Ebben az időben kezdődött meg a régi ejtőernyős tisztek eltávolítása.⁹

Az 1951. V. 5-én kezdődött évi nyári táborozásra a Nagybjom-Böhönye-Mesztegnyő községek által bezárt erdős területen került sor, az egész hadosztály részére. A kiképzés alapja a tábori körülmények közötti lövészkiképzés, terepismeret, szakasz-, század-, zászlóaljkötelékben végzett gyakorlatok voltak.

Ugyanakkor Taszáron nagy intenzitással folyt az ejtőernyős kiképzés is. Az alapugrásokat a 49M ejtőernyőkkel hajtották végre, s hat bekötött ugrás után, PD-6R típusú ejtőernyővel kézi kioldású ugrást is végezhetek az önként jelentkezők. 1951. VI. 18-án egy ilyen ugrásnál vesztette életét BELUSTYÁK József honvéd. A nyári kiképzés szeptember közepéig tartott, zárásaként egy kéthetes gyakorlat következett.¹⁰

A 62. Önálló Ejtőernyős Zászlóalj

A Honvédelmi Minisztérium 1951. IX. 18.-ai dátummal, **62. Önálló Ejtőernyős Zászlóalj** megnevezéssel újjá szervezte az egyetlen magyar ejtőernyős alakulatot. A zászlóalj a módosított állománytábláját 1951. IX. 18-án kapta meg, amelyre összességében a bővítés volt jellemző. Az átállítás erre 1951. IX. 26. és 1951. XI. 7. között történt meg, de már 62. Önálló Ejtőernyős Zászlóalj hadrendi megnevezéssel. Ezzel egy időben az alakulatot a Székesfehérvár közvetlen közelében lévő sóstói repülőtérre kellett áttelepíteni, amely 1951. X. 1-jével kezdődött és 1951. XI. 14-én fejeződött be. A repülőtéren ekkor a 28. Csatarepülő Hadosztály Parancsnokság és a 30. Csatarepülő Ezred települt. Az ejtőernyős zászlóalj kijelölt elhelyezési körlete a repülőtér és a vasút között volt. A legénység részére három kétemeletes épület állt rendelkezésre, az ejtőernyős raktárt a repülőalakulat kultúrtermének egyik nagyobb helyiségében rendezték be, míg a gépkocsikat egy romos hangárban helyezték el. A különböző épületek, létesítmények építése már folyamatban volt, de ezek — az ejtőernyős sorállomány aktív részvételével — csak 1952 tavaszára készültek el.¹¹

A zászlóalj új szervezetét három lövész, egy géppuskás, egy aknavető, és egy híradó század alkotta, valamint egy géppisztolyos, és egy páncéltörő szakaszból állt. **(II.sz. melléklet)** A zászlóalj fegyverzete megegyezett a lövész zászlóaljak fegyverzetével. A zászlóalj új elhelyezése a székesfehérvári Sóstó-Táci repülőtéren lett kialakítva.

A zászlóalj rendeltetéseként a légi szállítást követően az ellenség mélységében, mögöttes területein folytatandó harcot határozták meg. Az önállósággal együtt meg kellett szervezni a zászlóalj törzsét is. Ezért nagy számban kellett önként jelentkező tiszteket és tiszthelyetteseket toborozni. Létre kellett hozni a személyügyi, pénzügyi, és a politikai osztályt. Teljesen ki kellett alakítani az önálló élethez szükséges szervezeteket. A törzsbe beosztottaknak természetesen az ejtőernyőzéssel kapcsolatos összes gyakorlatot is végre kellett hajtani. A teljesített ugrások után veszélyességi pótlék járt az ugrás számainak függvénye szerint.

A rendszeresített ernyőtípusok voltak a 49. M háternyő, a megfelelő has ernyővel, PD-6-s háternyő és has ernyő, majd 1952 tavaszán rendszerbe állt az új 52 M. ernyő a hozzá tartozó has ernyővel. Az egész zászlóalj a 6-os (kiemelt) étkezési normát kapott.

A fentebb említett három lövész század mindegyike azonos szervezetű volt. Nevezetesen: három szakaszból /a szakaszok négy rajból/ és egy géppuskás szakaszból álltak. A géppuskás század szintén négyrajos volt. Az aknavető század három szakaszos volt. A páncéltörő szakasz, 3 db 45 mm-s páncéltörő löveggel rendelkezett. A híradó századnak egy könnyű, egy nehéz vezetékes és egy rádiós szakasza volt.

A lövész századok az általános lövész kiképzési program szerinti képzésben részesültek. Ez természetesen kiegészült ejtőernyős felkészítéssel, és ugrásokkal is.

Az egész állomány egészségi állapotáért a zászlóalj vezető orvosa volt a felelős, ki maga is az ugró állományhoz tartozott.

Az egész zászlóalj reggeli tornával kezdte a napot, és még a parancsnok sem volt kivétel. Ez alól csak a mindenkori szolgálat kapott felmentést. Ennek kemény fizikai felkészítésnek volt köszönhető, hogy az egész állomány nagyon jól bírta a megerőltető gyakorlatokat.¹²

Az ejtőernyős kiképzés e kezdeti nehézségek ellenére is folyamatos volt, az 1951 őszén bevonult 260 újonc részére egész télen folyt az elméleti kiképzés és a földi előkészítés, sőt néhány esetben még bemutató jellegű ugrásokat is láthattak.

1952 tavaszán folyamatosan és nagyobb tételben beérkezett a KERÉKES Pál által tervezett, hazai gyártású 51M gyakorló ejtőernyő is. A gyakorlati ugrókiképzést a sóstói repülőtérről felszállva a csóri nagyrétre hajtották végre. 1952 április végén megkezdődött a szokásos nyári táborozás, amelyre a zászlóalj a sárpentel-lei erdőbe települt ki. Ekkor került sor első ízben mintegy 350-400 fő tartalékos állomány behívására, akik zömükben még a régi, pápai ejtőernyősök közül kerültek ki. A három hónapos szolgálatuk kezdetén bizalmatlanul fogadták őket, de fegyelmettségükkel, szakmai hozzáértésükkel hamarosan megbecsülést szereztek maguknak. A táborból induló feladat volt az éleslövészettel egybekötött gyakorlat, amely Olaszfalu és Nagytevel kö-

zött rajkötélekben végrehajtott ejtőernyős ugrással kezdődött, majd szakasz- és századkötélekbe zárkózással a nagyteveli lőtér harcszerű megközelítésével folytatódott, ahol lögyakorlat következett a rendszeresített kézfegyverekkel álló, mell és csoportosan felbukkanó célokra. Ugyancsak a nyár folyamán került sor az ejtőernyős lövészsázadok vízi gyakorlatára a fűzfői öbölben, melynek során különböző vízi járművekkel harcszerű erőszakos átkelést hajtottak végre.¹³

A Magyar Néphadsereg vezérkara már régen készült egy nagyszabású, az egész hadsereget megmozgató gyakorlat végrehajtására. Ebben a gyakorlatban nagy szerepet szántak az ejtőernyős zászlóaljoknak. A légi erőhöz tartozó zászlóaljat a bevetés első időszakában, a felszerelés összeszedése alatt, és az ezt követő felfejlődéskor felülről csatarepülőgépek biztosították. Az összhang érdekében ez is a gyakorlat tárgyát képezte. Tehát a zászlóalj tudatosan készült a gyakorlatra, és tudta, hogy hibátlanul bizonyítani kell. A feladat az volt, hogy egy kijelölt helyen földet érve találkozó harcban meg kellett állítani az ellenséget, és ellentámadással előretörve felmenteni a körülrárt egységet. Miután a zászlóalja a feladatot részleteiben begyakorolta, a főpróbát 1952. X. 5-én Csór község melletti nagy szabad területen hajtotta végre, hibátlanul! A raj- oszlopban repülő 21 darab LI-2 –s típusú repülőgép, 600 m-ről az enyhe záporosó ellenére ontotta magából az ejtőernyős katonákat a hozzájuk tartozó ledobó teherzsákokkal együtt.

A gyakorlatra való induláshoz a szolnoki repülőtér volt a legalkalmasabb. 1952. X. 14. és 1952. X. 16. között a személyi állományt technikai eszközeivel együtt vasúton szállították Szolnokra. Az utazás egy napig tartott, és egy teljes vasúti szerelvényt igényelt. Az állomástól a repülőtérig levő utat a zászlóalj gyalog menetben tette meg. 1952. X. 18-án került sor a Magyar Néphadsereg legnagyobb ejtőernyős gyakorlatára. Aznap kora hajnalban volt az ébresztő. A beöltözést a ledobó zsákok, és hüvelyek géphez történő cipelése követte. Ez után volt az egyéni málna, ejtőernyők felszerelése és ellenőrzése. A bevetés körzetéből időközben visszatérő JAK-11-es időjárás felderítő gép a feladat végrehajtásához kedvező időt jelentett.

A kötelék parancsnoka a pilótáknak megtartotta utolsó eligazítását. A kötelék ejtőernyős parancsnoka ugyancsak eligazította az ejtőernyős ugrató parancsnokokat, és 8 óra után pár perccel a felröppenő rakéta jelére megkezdődött a gépbeszállás! A gépek a felszállás után a meghatározott formátumba rendeződtek, majd megindultak a célterület felé. A légi oszlop hossza két és fél kilométert tett ki.

A LI-2-es gépek között repült egy C-47-es zsákmányolt gép is. Külsőre ugyanúgy nézett ki, mint a többiek, miután ugyanabból az alaptípusból, a DC-DAKOTÁBÓL származtak. A célterület megközelítése kb. 20 percig tartott. A gépek a dobási körzettől kb. 5-6 km-re lehettek, amikor a kötelék második felének elején repülő C-47-es motorjai kezdtek meghibásodni. Mint utóbb kiderült nem kaptak elegendő üzemanyagot. A gép pilótája elrendelte a vészugrást! Ezt látva a raj másik két gépe is követte, gondolván, hogy már a célterület felett vannak, és megkezdték az ugrást.

Szerencsére az utánuk repülő raj ejtőernyős parancsnoka, tapasztalt ejtőernyős parancsnok lévén a többiek ugrását rádión letiltotta. Utóbb kiderült, hogy szerencsére csak kevesen szálltak ki korábban a kelleténél.

A földet érés helyén magas rangú állami és katonai személyek tartózkodtak, többek BATTÁ István altbgy. is.

Végeredményben a zászlóalj tökéletesen végrehajtotta a kitűzött feladatot. Sajnos azonban utóbb kiderült, hogy az ezért fizetett ár aránytalanul magas volt. A negyedik raj vezérgépből kiugró JUHÁSZ Mihály hdgy. — a csapatzászlóval ugró tiszt — a gépelhagyás közben a zászló fémtokjával együtt az ajtóban megakadt. Sikertült mégis nehezen kijutnia a gépján, de az erős légáramlat hozzávágta a repülőgép oldalához. Az ejtőernyő hibátlanul működött, de a hadnagy már holtan érkezett a földre. A szabálytalan helyre került bekötő kötél a tiszt torkára ütött, halálos sérülést okozva. Természetesen a nézők semmit sem vettek észre.

Egyébként a földet érés helye nem volt a legszerencsésebben kiválasztva. Magasfeszültségű távvezeték, vasúti töltés, táviróoszlopok, és a leszállóhely közvetlen közelében egy kis tó is jelentősen nehezítette a földetérést. A „túlásagosan” bonyolult terep miatt

nyolc katona, köztük a zászlóalj parancsnoka SZIKLAI Mátyás hdgy. is lábát törte. Ezen kívül huszonötön egyéb kisebb sérülést szenvedtek. Ez a létszám azonban nem múlta felül az ilyen méretű gyakorlatokra „engedélyezett” veszteség mértékét. A hiányosságok miatt azonban a felelősségre vonás nem maradhatott el. Leváltották az eddigi zászlóalj-parancsnokot, helyére pedig H. NAGY Imre szds.-t nevezték ki.¹⁴

Az alakulat az 1953-as díszszemlén az eddigiektől eltérően már nem önállóan, hanem egy gépesített lövész ezred kötelékében vonult fel. 1953-ban a zászlóalj, még a régi szervezetében bemutató gyakorlaton vett részt, éles lőszerrel harcokosi támogatással. A nyári kihelyezés alatt, — amely minden évben a sárpentelei erdőben hajtottak végre — már teljesen összekovácsolódott az egység! Minden sikerük ellenére 1953 őszén megszüntették az ejtőernyős zászlóalj szervezetét.

Az 1953-as átszervezés-következtében az egység mélységi felderítő és diverziós zászlóaljjá alakult. Feladatai is megváltoztak, mely szerint tevékenységét mélyen az ellenség háta mögötti területen, a parancs szerint kellett végrehajtania.

A zászlóalj továbbra is a Honvédelmi Minisztérium közvetlen maradt, de területileg és fegyelmileg az 5. Hadtest alárendeltségébe került.

Az új szervezetben megszüntették a lövész századokat, a géppuskás, az aknavető és páncéltörő alegységeket. Helyükbe **egy felderítő századot, egy különleges rendeltetésű századot** (egy híradó és két műszaki szakasz) rendszeresítettek. Ezen kívül a zászlóaljhoz tartozott még egy őrszázad, mint biztosító alegység.¹⁵

Az alakulat felszámolására még 1954 elején sem utalt semmi. A tavasz folyamán a zászlóalj három darab kötött lég-hajót kapott, melynek gondolájában a kezelőn kívül hat ejtőernyős fért el. A szerkezet kezelésére külön rajt neveztek ki, GODA Sándor hdgy. parancsnokságával. Bár a léghajókat többször kiterítették, összeszerelték, feltöltésükre, használatbavételükre nem került sor.¹⁶

A kiképzés az átszervezés folytán módosult. A diverziós feladatokra való felkészülés gyakorlatai voltak a kis csoportok

ejtőernyővel való kihelyezésének megvalósításai, ismeretlen terepen térkép és tájoló segítségével a cél megtalálása.

Az év mindentől függetlenül aránylag nyugalmasnak ígérkezett, míg be nem csapott a villám, mivel a zászlóaljat feloszlatták. Az első nem hivatalos értesülés 1954. IX. 29.-én, az 1848-as pákozdi emlékműnél történt bemutató ugrás alkalmával futott be.

A hír ejtőernyős körökben hatalmas megdöbbenést keltett. A parancs az alakulat megszüntetésére 1954. X. 25-én érkezett meg azzal a kikötéssel, hogy azt 1954. XI. 30.-ig végre kell hajtani. A sorállomány idősebb részét leszerelték. Az első éves katonákat szétosztották a különböző alakulatokhoz. Pár tiszt és tiszthelyettes leszerelését kérte. Kilenc tisztet a légierő különböző repülőterein helyeztek el, mint ejtőernyős szolgálatvezetőt. Öten a tisztek közül az Magyar Honvédelmi Szövetséghez (MHSZ) mentek át. 21 tiszthelyettes ugyancsak a légierőhöz távozott, a csatarepülőkhöz, mint faroklövész. A fennmaradtakat lövész alakulathoz helyezték el. 1954 decemberének első felében a felszámolók — H. NAGY Imre szds. parancsnok, MICSKEI Károly fhdgy. politikai tiszt, LENGYEL János hdgy. pénzügyi tiszt és MÉSZÁROS Ferenc törm., zászlóalj-nyilvántartó — befejezték munkájukat. Ezzel a 62. Önálló Ejtőernyős Zászlóalj, a második magyar katonai ejtőernyős alakulat is megszűnt.¹⁷

Végző soron megállapítható, hogy a zászlóalj sorsa nagyon változatos volt. Önálló egységként kezdte 1948-ban, majd lövész egységekbe sorolták, később ismét önálló lett és az 1954. évi hadseregsökkenítés részeként jogutód nélkül szüntették meg.

Nem csupán az alakulat, hanem annak tisztjei és tiszthelyettesei sorsának az alakulása is változatos volt. **(III.sz. melléklet)**

A Magyar Honvédség Ejtőernyős Szolgálatja és ejtőernyős felderítő alakulatai

Az 1949-es „Petőfi-hadrend” intézkedett a légierő tiszti iskolájának, a Killián György Repülő Hajózó Tiszti Iskola, létrehozásáról, amelynek állománytáblájában egy ejtőernyős szolgálat felállítására is szerepelt.¹⁸ Az ejtőernyős szolgálat első parancsnokának a már korábban említett volt pápai ejtőernyős tisztet,

KISS Zoltán szds.-t nevezték ki. Vele együtt helyezték át az 1. Ejtőernyős Zászlóaljtól MAGYAR Miklós törm.-t. Feladatuk a tiszti iskola hajózó és repülő növendékállománya számára az ejtőernyős kiképzés végrehajtása, valamint a repülő kiképzéshez szükséges ejtőernyős technika (pilótaernyők, mentőernyők) tárolása, hajtogatása és kezelése volt. A légierő fejlesztésével egy időben a vadász- és csatarepülő hadosztályok állományába szintén felállították az ejtőernyős szolgálatok. A repülő hadosztályok és ezredek törzseiben pedig rendszeresítették az ejtőernyős szolgálatvezetői beosztásokat, továbbá századonként pedig 1-3 fő ejtőernyő hajtogató katonai státuszt.¹⁹ Az ejtőernyős szolgálatnál dolgozó tisztek és katonák nemcsak rendszeres ejtőernyős ugrásokat hajtott végre, hanem jó néhány különleges feladat, kísérleti ugrás teljesítése is a nevükhöz fűződik. A 62. Önálló Ejtőernyős Zászlóalj megszüntetése (1954) után jó néhány tapasztal ejtőernyős tiszt került át a légierő ejtőernyős szolgálatához.

A Honvédelmi Minisztérium Katonai Csoportfőnökség megalakulásával (1947) egy időben felmerült az igény a **rádiófelderítés** újjászervezésére. PATAKI Ernő őrgy. kapta a feladatot, hogy a Hadik Laktanyában alakítsa meg a Rádiófelderítő Osztályt. Majd 1949-ben a Honvédelmi Minisztérium Katonai Elhárító Főcsoportfőnökségen belül állították fel a Rádiófelderítő Csoportfőnökséget. Alárendelt szervezetként működött az 1. Honvéd Rádiófelderítő Század, majd 1948. X. 1-től zászlóalj. 1953-ban pedig egy önálló rádiófelderítő ezredet hoztak létre.²⁰

Az első hadosztály közvetlen **felderítő századot** 1949 márciusában a „Klapka” hadrend keretében Pécsen hozták létre, a 2. Önálló Gépkocsizó Lövész Zászlóaljból, és az 1. Gyalogsági Tancsoportból. A század három felderítő szakaszból, egy géppuskás szakaszból, és egy század közvetlen alegységből állt. Kilenc M-62 oldalkocsis, és 22 szovjet gyártmányú IZS motorkerékpárral, valamint négy amerikai Dodge Weapon terepjáróval rendelkezett.²¹

Az esztergomi 1. Páncélos Hadosztálynál pedig a 2. Önálló Gépesített Zászlóaljból megalakításra került az **1. Páncélos Felderítő Zászlóalj**, Piliscsabán. A zászlóalj állományába, a

kiszolgáló alegységeken (fegyverzeti, hadtáp, híradó, javító, politikai, vegyi védelmi stb.), kívül, egy páncélgépkocsi-század, két motorkerékpáros század, egy közepes harckocsi század, és egy 76 mm-es páncéltörő ágyús üteg tartozott.

A hadosztályok közvetlen felderítő alakulatain kívül, a lövész- és gépesített ezredeknél is létrehozták az ezred közvetlen motorkerékpáros **felderítő szakaszokat**.

Természetesen ezzel egy időben a szakmai irányítás szervei is megalakításra kerültek. A hadosztály-törzsekben felderítő alosztályok, ezred szinten pedig felderítő tiszti beosztásokat rendszeresítettek. Szintén 1949-ben hozták létre a Honvédelmi Minisztérium Harckiképzési és Testnevelési Csoportfőnökségén (HM HTCSF) belül a **felderítő részleget**.

Felderítő Részleg végezte Néphadsereg szinten a felderítés szakmai irányítását.²²

1950. VIII. 16-án állították fel a Magyar Néphadsereg Vezérkara **Önálló Csapatfelderítő Osztályát**, amely átvette a szakmai irányítási feladatokat HM HTCSF-től.

Összességében megállapítható, hogy 1953 tavaszára már nyilvánvalóvá vált a túlfeszített öt éves terv előirányzatai és az ehhez kapcsolt hadseregfejlesztés nincsenek összhangban az ország teherbíró képességével. A felszínre került problémák, a társadalom elégedetlensége DZSUGASVILI Jozsif Viszarionovics [SZTALIN] halála ellenére sem jelentették azt, hogy a szovjet vezetés lemondott volna birodalmi érdekei érvényesítésére való törekvéséről. A miniszterelnöki posztra ROSENFELD Mátyás [RÁKOSI Mátyás] helyett NAGY Imre került, aki azonban — a szovjetek és magyar dogmatikus kiszolgálóik megrökönyödésére — új program megvalósításába kezdett.

A program elemei közé tartozott a Magyar Néphadsereg szervezetének csökkentéséről hozott határozat. A Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága 1953. VII. 22-ei határozata szerint a magyar haderő rendszeresített létszámát 6 708 tiszttel, 8 883 tiszthelytesséssel, 6 699 tiszti iskolai hallgatóval és növendékkel, 29 970 honvéddel, valamint 2 206 polgári alkalmazottal, összesen 54 466 fővel, azaz a rendszeresített létszám közel 25%-ával kellett csökkenteni. A végrehajtásért

az újonnan kinevezett honvédelmi miniszter, a korábbi vezérkari főnök BATA István altbgy. volt a felelős.

A honvédelmi tárca átszervezésére 1953. XII. 1-jével került sor. A leglényegesebb változás, a *különleges alakulatokat* tekintve az volt, hogy 1954-ben a 62. *Önálló Ejtőernyős Zászlóaljat* megszüntették.

Az 1948-1956-ig tartó időszakra az volt a jellemző, hogy a politikai helyzet változásával, és a kommunista párt hatalomra jutásával a hadsereg teljes pártirányítás alá került. A Magyar Néphadsereg szervezetét a szovjet tanácsadók javaslatai alapján alakították ki és természetesen megjelentek a hadrendben a *különleges rendeltetésű, ejtőernyős alakulatok*.

Jegyzetek:

- ¹ LIPTAI: II.köt. 544-545.p.
- ² Loc.cit. 547-548.p.
- ³ SÁRAY: 83.p.
- ⁴ Loc.cit. 84.p.
- ⁵ Loc.cit. 85.p.
- ⁶ Loc.cit. 86.p.
- ⁷ Loc.cit. 87.p.
- ⁸ Loc.cit.
- ⁹ Loc.cit.
- ¹⁰ SIMON: 266.p.
- ¹¹ Loc.cit. 267.p.
- ¹² SÁRAY: op.cit. 88.p.
- ¹³ SIMON: op.cit. 267.p.
- ¹⁴ SÁRAY: op.cit. 88-90.p.
- ¹⁵ JUHÁSZ
- ¹⁶ SIMON: op.cit. 268.p.
- ¹⁷ Loc.cit.
- ¹⁸ Loc.cit.
- ¹⁹ Loc.cit. 269.p.
- ²⁰ SZÖNYI: 101.p.
- ²¹ SOMKUTAS: 28-29.p.
- ²² Loc.cit. 29-30.p.

Forrás- és irodalomjegyzék (a jegyzetekben alkalmazott rövidítések oldása):

MONOGRÁFIÁK KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

- LIPTAI — LIPTAI Ervin et al. (szerk.): *Magyarország hadtörténete*. Budapest, 1985. Zrínyi Katonai Kiadó. HU-ISBN 963 32 6335 2.
I.köt. *A honfoglalástól a kiegyezésig*. 1-671.p. HU-ISBN 963 32 2332 8.
II. kötet. *A kiegyezéstől napjainkig*. 1-657.p. HU-ISBN 963 32 6320 4.
- SOMKUTAS — SOMKUTAS Róbert: *Álcaruhában, Fejezetek a hadműveleti-harcászati és csapatfelderítés történetéből (1945-2000)*. Budapest, 2014, Zrínyi Kiadó. 320 p. HU-ISBN 978 963 32 7631 0. /Katonák békében és misszióban./ HU-ISSN 2063-3106.

VISSZAEMLÉKEZÉS

- JUHÁSZ — JUHÁSZ József: *Ég és föld között, Töredékek egy ejtőernyős tiszt életéből*. Budapest, 2010, Magán kiadás. 136 p. HU-ISBN —

TANULMÁNYOK

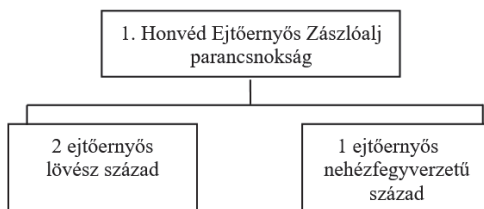
- SÁRAY — SÁRAY Bertalan: A katonai ejtőernyőzés újjaszületése és története 1954-ig. 81-91.p. In: BODA József — RUSZIN Romulusz: *Levegőből harcba. A magyar katonai ejtőernyőzés története és változó feladatrendszere*. Budapest, 2012, Zrínyi Kiadó. 186 p. HU-ISBN 978 963 32 7536 8. /Katonák békében és misszióban, 3./ HU-ISSN 2063-3106.
- SIMON — SIMON László: A magyar katonai ejtőernyőzés rövid története. *Magyar Szárnyak*, XXV.évf. (1996) 261-271.p. HU-ISSN 1416-6577.
- SZÖNYI — SZÖNYI István: A magyar katonai rádióelektronikai felderítés technikatörténete 1945-1990. In VASS Jenő Sándor (szerk.): *A magyar katonai felderítés és hírszerzés története. Szemlénygyűjtemény*. Budapest, 2010, Magyar Köztársaság Felderítő Hivatala. HU-ISBN —

Mellékletek jegyzéke:

- I.sz. melléklet
Az 1. Honvéd Ejtőernyős Zászlóalj szervezeti felépítése 1949.
II.sz. melléklet
A 62. Önálló Ejtőernyős Zászlóalj szervezeti felépítése.
III.sz. melléklet
JUHÁSZ József ezds., az első különleges rendeltetésű század parancsnokának rövid életrajza.

I.sz. melléklet

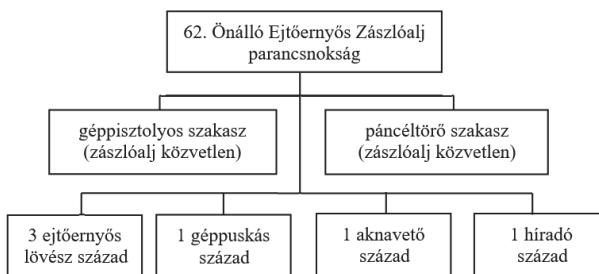
Az 1. Honvéd Ejtőernyős Zászlóalj szervezeti felépítése 1949.

Forrás ! SÁRAY Bertalan: A katonai ejtőernyőzés újjászületése és története 1954-ig. 83-85.p. In: BODA József — RUSZIN Romulusz: *Levegőből harcba. A magyar katonai ejtőernyőzés története és változó feladatrendszere.* Budapest, 2012, Zrínyi Kiadó. 186 p. HU-ISBN 978 963 32 7536 8. /Katonák békében és misszióban, 3./ HU-ISSN 2063-3106.

II.sz. melléklet

A 62. Önálló Ejtőernyős Zászlóalj szervezeti felépítése.

Forrás ! SÁRAY Bertalan: A katonai ejtőernyőzés újjászületése és története 1954-ig. 87-91.p. In: BODA József — RUSZIN Romulusz: *Levegőből harcba. A magyar katonai ejtőernyőzés története és változó feladatrendszere.* Budapest, 2012, Zrínyi Kiadó. 186 p. HU-ISBN 978 963 32 7536 8. /Katonák békében és misszióban, 3./ HU-ISSN 2063-3106.

**JUHÁSZ József ezds.,
az első különleges rendeltetésű század parancsnokának
rövid életrajza.**

Ejtőernyős alapképzését még a levegőmozgalomban kezdte 1944-ben. Szolnokra jelentkezett ejtőernyős katonának 1948-ban, de Pécsre a tűzérkekhez vonult be. A Dózsa György Gyalogos Tisztiiskolát 1950-ben fejezte be, és a nagykanizsai lövészedhez került század-parancsnoki beosztásba. Egy év múlva zászlóalj segéd-tisztnek nevezték ki.

1951-ben jelentkezett ejtőernyős tiszti tanfolyamra, és 1952. VIII. 5-én Székesfehérváron hajtotta végre első ugrását. Utána áthelyezték a 62. Önálló Ejtőernyős Zászlóaljhoz géppuskás szakasz-parancsnoki beosztásba. 1953-ban, mint a *különleges század parancsnoka* 42 ugrást hajtott végre.

A zászlóalj 1954-ben történt megszüntetése után áthelyezték Taszárra a vadászrepülő ezred ejtőernyős szolgálatfőnöki beosztásba. Ekkor lett tagja a kaposvári ejtőernyős klub sportcsapatának. Az Őcsényben rendezett területi versenyen 15 méteres kombinált célbaugró versenyen első helyezést ért el. A Dunaujvárosban rendezett dunántúli versenyen 1000 méteres célbaugrásban első helyezett lett. A Taszáron eltöltött 10 év alatt 600 ugrást hajtott végre, és I. osztályú versenyző lett.

1964-ben a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia elvégzése után Szolnokra helyezték a 34. Önálló Felderítő Zászlóalj parancsnok ejtőernyős helyettesi beosztásba.

Itt a Gyulai György Sportegyesület elnökeként vezetésével létrehozták az ejtőernyős szakosztályt. Több rekordkísérleti csapat tagjaként országos rekordokat állított fel. A Magyar Néphadsereg ejtőernyős válogatottja az ő vezetésével, első alkalommal vett részt nemzetközi katonai versenyen Belgiumban, 1972-ben, ahol a csapat 3. helyezést ért el 1000 méteres célbaugrásban. Ebben az évben rendezték meg a Magyar Néphadsereg első ejtőernyős versenyét.

1975-ben 2000. ugrása alkalmából a Haza Szolgálatáért Érdemérem arany fokozatával tüntették ki. 1976-ban megkapta az aranykoszorús I. osztályú ejtőernyős kitüntető címet és jelvényt.

Alapító tagja a Veterán Ejtőernyősök és a Magyar Ejtőernyősök Bajtársi Szövetségének (MEBSZ). Kezdeményezője és szervezője volt a 62. Önálló Ejtőernyős Zászlóalj bajtársi találkozóinak. Tíz éven keresztül volt a MEBSZ titkára, majd ügyvezető elnöke, jelenleg a Tanácsadó Testület tagja. A MEBSZ-ben végzett kiemelkedő munkája elismeréseként 1977-ben a Honvédelemért cím II. osztályát vette át a minisztertől. Katonai szolgálata alatt összesen 10 alkalommal tüntették ki. Ejtőernyős pályafutását 1983-ban — 2225 ugrással — fejezte be.

Forrás ! ÁRVAI Zoltán — BÁNKI Imre — BODA József et al.: *Legendák és titkok katonái. A mélységi felderítés története.* Budapest, 2012, Zrínyi. 311 p. HU-ISBN 978 963 327 537 5. /Békében és misszióban./ HU-ISSN 2063-3106.

BOTOS János*
GERŐ Ernőtől BISZKU Béláig.
A belső ügyek minisztériumából „rendőr-minisztérium”
1953-1957.

(From Ernő GERŐ – Béla BISZKU. Transformating from ministry of interior to „police ministry” 1953-1957.)

Absztrakt

A magyarországi pártállam kiépülése során a hatalomgyakorlás szervezete 1953-ban módosult, mivel az Államvédelmi Hatóság és a belügyi tárca fúziójára került sor. Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc levetése nyomán pedig a magyarországi állampárt reorganizálása keretében olyan új típusú belügyminisztériumot alakítottak ki, amely más formában ugyan de magában foglalta a korábbi elnyomó szervezetek teendőit is.

Kulcsszavak:

„rendőr-minisztérium” ; belső ügyek minisztériuma ;
Államvédelmi Hatóság ; BM Kollégium ;
Fegyveres Erők Minisztériuma

Abstract

During the establishment of the Hungarian party state, the organization of the exercise of power changed in 1953, as the State Protection Authority and the Ministry of Interior fused. Following the repression of the Hungarian Revolution and the War of Independence in 1956, a new type of interior ministry was created in the reorganization of the Hungarian state, which, in other respects, included the former repressive organizations.

Keywords:

police-ministry ; ministry of interior ; State Security Department ;
BM Council ; Ministry of Armed Forces

---

*

- *Open Researcher and Contributor ID* = Nyílt Kutató és Közreműködő Azonosító (**ORCID**)

<https://orcid.org/0000-0002-2680-7131>

Institutional attachments = Szerző intézményi kötődései :

- *Bertalan Szemere Scientific Society of History of Hungarian Law Enforcement* =
Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

@: botos.janos.erno@gmail.com

DOI : 10.31626/HU-EISSN2530094X.VITOM.37-54.p

1953 kora nyarán, Magyarországon összetetten tört felszínre az évek során felhalmozódott politikai, gazdasági, és társadalmi feszültség. Az ország helyzetét és a Magyar Dolgozók Pártja felső vezetésének a problémák megoldására való képtelenségét látva a Szovjetunió Kommunista Pártja DZSUGASVILI Joszif Viszarionovics [SZTALIN] halála után megválasztott új vezetése egy általuk meghatározott összetételű tárgyaló delegációt rendelt Moszkvába. Az 1953. VI. 13-16. között zajló tárgyalásokon – más problémák megoldása mellett a szovjet tárgyaló delegáció nyomatékosan javasolta — amely a kor viszonyai közepette természetesen utasításnak számított —, hogy a miniszterelnöki széket NAGY Imre foglalja el, a Belügyminisztériumot és az Államvédelmi Hatóságot vonják össze, és az egyesített minisztérium irányítója SINGER Ernő [GERŐ Ernő], ROSENFELD Mátyás [RÁKOSI Mátyás], és a moszkvai vezetés hűséges támogatója legyen.

A moszkvai tárgyalások alapján a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége 1953. VI. 27-28-án kritikus hangvételű ülésen elemezte az ország helyzetét, fogalmazta meg a hibák, és a bűnök kijavításának lépéseit. A tanácskozáson NAGY Imre, a kijelölt miniszterelnök, kritikus beszédében — többek között — szólt a rendőrség, és az államvédelmi szervezet munkáját jellemző törvénysértésekről, a „szocialista” törvényesség helyreállításának szükségességéről, az internálótáborok feloszlataásáról, valamint a széleskörű amnesztia meghirdetéséről. Kifejtette, hogy a helyi tanácsok működésében biztosítani szükséges a törvényességet és a szakszerűséget és ennek érdekében központi irányításukat az Elnöki Tanács hatáskörébe kell vonni. Ennek végrehajtása érintette a belügyi tárca hatáskörét. A Magyar Dolgozók Pártja (MDP) Központi Vezetőség ülését követően 1953. VII. 4-én NAGY Imrét a minisztertanács elnökévé, SINGER Ernőt [GERŐ Ernő] első elnökhelyettesévé, és egyúttal belügyminiszterré nevezték ki. SINGER Ernőt [GERŐ Ernő] belügyminiszteri kinevezésével – tisztségét 1953. VII. 4-e és 1954. VII. 6-a között látta el – a hatalom szempontjából döntő fontosságú tárca élére a súlyos bűnöket elkövető korábbi politikai vezetés egyik prominens tagja ke-

rült, akinek a kettős tisztséggel a gazdasági, és a belbiztonsági döntések előkészítésében, elfogadtatásában és végrehajtásában egyaránt meghatározó szerep jutott.¹

A rendészeti minisztérium²

A szovjet pártvezetés ajánlása és a MDP Központi Vezetősége állásfoglalása alapján SINGER Ernót [GERŐ Ernő] 1953. VII. 14-én két, lényegében azonos tartalmú előterjesztést készített a MDP Politikai Bizottság és a minisztertanács részére. Mindkét javaslat a MDP Központi Vezetőség 1953. VI. 28-án elfogadott határozata alapján abból indult ki, hogy a belügyi tárca helyi tanácsok feletti felügyeleti jogkörét elvonták, hogy azt a továbbiakban a minisztertanács gyakorolhassa. Az Államvédelmi Hatóság, mint önálló szervezetként való megszüntetése nyomán apparátusát és tagjait összevonják a belügyi tárccával, ugyanakkor a büntetés-végrehajtás nem került vissza az igazságügyi tárca felügyelete alá. Az összevonástól, az internálótáborok felszámolásától, a bebörtönzöttek számának csökkentésétől az apparátus kisebb létszámát, költségvetése számottevő mérséklődését, a lakásokká visszaalakítható irodaépületek felszabadítását várták.

Az MDP Politikai Bizottsága 1953. VII. 15-én jóváhagyta a belügyi tárca és az Államvédelmi Hatóság összevonását, a tárca új szervezeti felépítését, és a központi hivatali apparátus létszámát. A közvetlen pártirányítás elve alapján a minisztertanács változtatás nélkül meghozta a döntést az Államvédelmi Hatóság önállóságának megszüntetéséről, és a belügyi tárccal való összevonásáról. SINGER Ernót [GERŐ Ernő] belügyminiszterként NAGY Imre miniszterelnököt tájékoztatta arról, hogy a minisztertanács elé terjesztett javaslat az egyes osztályok elnevezésénél fedőnevet használt, az egyes részlegek adatait konspiratív okokból nem adta meg. A miniszterelnöknek írt jelentés a belügyi tárca tényleges helyzetét vázolja szólva arról, hogy a miniszter közvetlen irányítása alá hat szervezeti egység, a belügyminisztériumi titkárság, a Kormányörtség, az ellenőrzési, személyzeti, vizsgálati, terv- és pénzügyi főosztály tartozott.

A miniszter első helyettese – PIROS László államvédelmi vezérőrnagy, az Államvédelmi Hatóság korábbi vezetője – irányította a Belső Karhatalmat, a Határőrséget, az Országos Rendőrfőkapitányságot, a katonai elhárítást, az anyagi- és technikai osztályt.

A belügyminiszter egyik helyetteséhez tartoztak az állambiztonsági csoportok, az operatív értékelő, nyilvántartó és technikai részlegek, a Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóság (KEOKH), a kémelhárító, a hírszerző, a belső reakció elleni harc, és a környezetelő és lefigyelő osztályok.

A belügyminiszter másik helyettesének hatásköre az adminisztratív és a gazdasági, a börtönügyi, a cenzúra, a hír, az állami titkok védelme részlegekre, valamint az ipari, a mezőgazdasági, a közlekedés és híradás elhárító osztályokra, a Légó Parancsnokságra és a Tűzrendészeti Igazgatóságra, tovább a kiszolgáló, kisegítő részlegekre terjedt ki.

A központi apparátus teljes létszáma 5 588 személyt jelentett, ez 2 565 beosztottal kevesebb volt, mint a korábbi Belügyminisztérium és Államvédelmi Hatóság alkalmazottainak az együttes apparátusa.

A belügyi tárca új szervezeti felépítése az igen széles értelemben felfogott „rendőr-minisztérium” képét mutatta. Az új miniszter – SINGER Ernőt [GERŐ Ernő] – és első helyettese – PIROS László – a ROSENFELD Mátyás [RÁKOSI Mátyás] köré tömörült szűkebb pártvezetés tagja, illetve bizalmasa volt, és ebben a szellemben irányította az egypárti vezetési rendszerre épülő, és lassan-lassan posztsztálinistává váló diktatúra védelme szempontjából legfontosabb területeket.

A NAGY Imre miniszterelnöknek írott jelentésből egyértelműen nyilvánvalóvá vált, hogy a minisztertanács tagjai csak előzetesen szűrt, és erőteljesen korlátozott információkat kaphattak a belügyi tárca új struktúrájáról, velük szemben tovább élt az ötvenes évtized első éveiben teret nyert „éberség”, valójában a bizalmatlanság gyakorlata. A tényleges irányítás változatlanul a MDP Politikai Bizottsága tagjai kezében maradt. A belügyi tárca alkalmazotti létszáma az előterjesztésben jelzett-hez képest valójában tényleges megtakarítást nem jelentett,

mivel nem vette figyelembe a tárcától a minisztertanács felügyelete alá sorolt közigazgatási részlegek munkatársait.³

SINGER Ernő [GERŐ Ernő] javaslatának előkészítésével egy időben az Államvédelmi Hatóság önállósága, létszáma, és befolyása megőrzése érdekében az új szervezeti struktúrára vonatkozóan egy példányban rögzítette saját elképzeléseit. Előterjesztése szerint az átszervezést követően az Államvédelmi Hatóság helyett Államvédelmi Főigazgatóság jönne létre 8 önálló igazgatósággal: elhárító, titkos politikai, gazdasági ellenforradalom elleni, közlekedési, hírszerző, katonai kémelhárító, gazdasági, és káder igazgatóság elnevezéssel. Az igazgatóságok mellett önálló részlegként tovább működne a Kormányórség, az ellenőrzési, az operatív nyilvántartási és levéltári, az operatív technikai, a lefigyelési és környezetanulmányozó osztály, valamint a futárszolgálat. Ennek a javaslatnak az elfogadása az Államvédelmi Hatóság Belügyminisztériumon belüli különálló továbbélését, önálló működését tenné lehetővé. SINGER Ernő [GERŐ Ernő] a javaslatot nem vette, az adott helyzetben nem vehette figyelembe – a NAGY Imre nevéhez fűződő „új szakasz politikájának” erőviszonyai ezt ekkor nem tették lehetővé –, azonban az államvédelem apparátusának megnyugtatóására, egyetértésével és támogatásával első helyettese PIROS László államvédelmi vezérőrnagy lett.

A belügyi tárca és az Államvédelmi Hatóság összevonását követően nem történt változás a pártirányítás közvetlen érvényesülésében. Ezt tükrözte, hogy a MDP Politikai Bizottsága 1953. VII. 15-én határozatot hozott a 11 tagú Belügyminisztérium Kollégiuma elnevezésű új, operatív tanácsadó és irányító testület létrehozásáról, amelynek tagjai közül heten államvédelmi tiszti rendfokozattal rendelkeztek. Ezzel a döntéssel az MDP felső vezetése szűk keretbe szorította NAGY Imre, az új miniszterelnök, és a minisztertanács tagjai irányító, ellenőrző szerepének az érvényesülését.⁴

1953. VII. 15-én az MDP Politikai Bizottság, majd a minisztertanács is az Államvédelmi Hatóság és a belügyi tárca összevonása mellett döntött. A létrehozott új Belügyminisztérium – szakítva az 1848. és az 1867. évi törvények szellemé-

vel, a mintegy évszázados hagyománnyal és gyakorlattal –⁵, elveszítette közigazgatási ügykörét, közjogi teendőit, és kifejezetten rendészeti (állambiztonsági és rendfenntartási) szervezetté, a belső ügyek irányítójából „rendőr-minisztériummá” vált. Az új feladatú és hatáskörű Belügyminisztérium magába foglalta az Államvédelmi Hatóságot, a Kormányőrséget, az egységes vezetés alá vont Belső Karhatalmat és Határőrséget, a közrendészeti főosztályból létrehozott Országos Rendőrfőkapitányságot, a légoltalom, a tűzoltóság, a büntetés-végrehajtás országos parancsnokságát, a KEOKH-t, valamint a munkájukat kiszolgáló, segítő anyagi-technikai részlegeket. Az összevonás során az Államvédelmi Hatóság osztályait, csoportjait változtatás nélkül beemelték a Belügyminisztérium új szervezetébe. A büntetés-végrehajtás belügyminisztériumi irányítás alá vonása szintén a hagyományosnak tekinthető korábbi gyakorlattal való szakítást jelentette, és törvényességi problémákat vetett fel. Ugyanakkor változatlanul tovább dolgoztak a tárca keretében a szovjet tanácsadók – javaslataik valójában utasításnak számítottak –, akiknek a kor színvonalát tekintve igen magas szintű ellátásáról, bérezéséről a magyar költségvetés gondoskodott.

A belügyi apparátus összlétszáma az átszervezés után 43 820 fő lett, ebből a központban, a minisztériumban 7 602 hivatásos és polgári személy dolgozott. A létszám megtakarítás végül is a tervezettnél nagyságrenddel kevesebb lett. Az összlétszám 3 882 fővel, a központi apparátusban 1 765 alkalmazottal – az eredetileg tervezett 2 565 fővel szemben – csökkent. Ugyanakkor 1954 áprilisáig az államvédelmi apparátus létszáma a területi – megyei, járási – szerveknél 955 fővel, 61,1%-kal nőtt. Az összevonást követően a rendőrség személyi állománya csökkent, a tisztikarban folyamatossá vált a fluktuáció, a tiszthelyettesi létszámot az alacsony fizetés, és a rossz munkakörülmények miatt valójában soha nem tudták feltölteni. Az államvédelem és a rendőrség személyi állományát egyaránt az alacsony iskolai végzettség, a folyamatos cserélődésből eredő tapasztalatlanság, képzetlenség jellemezte.⁶

PIROS László minisztersége

ROSENFELD Mátyás [RÁKOSI Mátyás] és támogatói politikai „gyengeségének” elmúlásával, a régi vezetés tagjai befolyásának megerősödésével enyhíteni lehetett a hatalom koncentrációját. Ennek részeként SINGER Ernő [Gerő Ernő] megvált a belügyi tárcától, helyét első helyettese, PIROS László államvédelmi vezérőrnagy foglalta el, aki 1954. VII. 6-ától 1956. X. 25-ig ült a miniszteri bársonyszékben. PIROS László miniszteri ténykedése kezdetén ismételten átszervezte a tárcát. Az átalakítást követően – amely mintának az önálló Államvédelmi Hatóság és Belügyminisztérium szervezeti felépítését tekintette – a miniszter 5 miniszterhelyetessel, 32 parancsnoksággal, önálló főosztállyal és osztállyal, továbbá a 20 megyei, budapesti rendőrségi főosztállyal dolgozott. Ez a szervezeti tagoltság az Államvédelmi Hatóság, és a Belügyminisztérium egyesítését megelőző struktúrához képest változást alig jelentett.

Az 1953-as összevonást megelőzően a Belügyminisztériumban a miniszter mellett 2 helyettes, 13 önálló főosztály, és osztály működött. Az Államvédelmi Hatóságnál a vezető alárendeltségében 3 helyettes, a megyei, budapesti főosztályok, és 13 parancsnokság, önálló főosztály, és osztály dolgozott. 1953-ban a miniszterhelyettesi vezetéssel működő közigazgatási területet – 2 főosztállyal –, a minisztertanács irányítása alá helyezték, ennek ellenére PIROS László minisztersége idején a miniszterhelyettesi rangú vezetők ugyanannyian maradtak, az elkülönült szervezeti egységek – parancsnokságok, az önálló főosztályok és osztályok – száma összességében négygyel lett kevesebb.

Ezzel a tárca szervezeti felépítése a különböző részlegeknél az 1953-ban végrehajtott egyesítést megelőző struktúrát öltötte magára. Az állambiztonsági és rendvédelmi — a pártállami terminológia szerinti rendészeti — jellegű Belügyminisztérium vezetésében már 1953-ban az Államvédelmi Hatóság különböző szintű irányítói jutottak meghatározó szerephez. Az Államvédelmi Hatóság továbbélő döntő szerepét az összevonas utáni belügyi tárcában jól mutatta, hogy a központi szervek 32 vezetője közül 27, a területi főosztályok 20 irányítójá-

ból 11 államvédelmi rendfokozatot viselt. Ez a gyakorlat különösen azt követően vált egyértelművé, hogy PIROS László államvédelmi vezérőrnagy látta el a miniszteri tisztséget.⁷

1953 nyara és 1956 késő ősze között a belügyi tárca feladatköre a közigazgatási, közjogi feladatok átcsoportosítását követően a rendőri és az államvédelmi tevékenység irányítására szűkülte le. A két feladatkör közül az 1989-ben kibontakozott rendszerváltoztatásig a domináns szerep mindig az államvédelemnek jutott, a rendvédelmi feladatok ellátása emellett háttérbe szorult, gyakorta az államvédelem kiszolgálójává vált.

A belügyi tárca ezekben az években elsődleges feladatkörét tekintve az államvédelem minisztériumává vált, amelyben az operatív részlegek befolyása, hatásköre a korábbi időszakhoz képest jelentősen kiszélesedett. Ennek következményeként vontatottan és korlátozottan haladt a „szocialista” törvényesség helyreállítása, az ezen elveknek megfelelő működés kereteinek a kialakítása és érvényesítése, az 1953 előtti törvénysértő tevékenység mindennapi gyakorlatával való szakítás. Az operatív munka igényeinek megfelelően az összevonáskor végrehajtott létszámcsökkentést, az apparátus újabb, jelentékeny bővítése váltotta fel. 1955 kora nyarára a belügyi tárca hivatásos és polgári alkalmazottainak száma 62 972 főre emelkedett. Ez az 1953-as összevonás utáni együttes létszámot jelentősen – 43,71%-kal – meghaladta.

A MDP Politikai Bizottsága a közvetlen pártirányításnak megfelelően rendszeresen, általában évente, esetenként gyakrabban megtárgyalta a Belügyminisztérium munkájáról szóló jelentéseket, rögzítette tevékenysége közelebbi és távlati céljait, megfogalmazta politikai és szakmai elvárásait. Az állami és a közvetlen pártirányítás kettősségében a domináns, meghatározó szerepet a pártirányítás töltötte be. A MDP Politikai Bizottság határozta meg a minisztérium egyes szerveinek feladatait, az ezek végrehajtásához felhasználható személyi feltételeket és anyagi eszközöket, a munkamódszereket. Az MDP belügyminisztériumi pártszervezetének végrehajtó bizottságában hivatásos állományúak töltötték be a különböző választott funkciókat és beosztásokat, létszámuk ezekben az években 25

fő volt. A Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) Belügyminisztérium Pártbizottságának kiépülését követően 1957-ben a helyi pártapparátus létszáma nem változott.⁸

Az 1954. évi belügyminisztériumi munkáról szóló jelentés előkészítése során felmerült a minisztérium kettéválasztásának a gondolata. NAGY Imre miniszterelnök 1955. III. 1-jén írott levelében úgy vélte, hogy még nincsenek meg teljes körűen annak a biztosítékai, hogy az államvédelmi szervek tevékenységét a későbbiekben ne használhassák fel párt- és népelélenes célokra. Ezért a biztosítékok megfelelő kialakítása érdekében felvetette, hogy meg kellene fontolni az államvédelemnek a Belügyminisztériumtól való ismételt szervezeti különválasztását. A MDP Politikai Bizottsága 1955. III. 24-ei ülésén PIROS László belügyminisztert, EGRİ Gyula miniszterhelyettest, és VÉG Béla Politikai Bizottsági tagot megbízta, dolgozzanak ki javaslatot a minisztérium szétválasztására.

A háromtagú testület a nemzetközi helyzetre, a külső és belső ellenséges tevékenységre és a belügyi apparátus folyamatosan növekvő feladataira hivatkozva a minisztérium kettéválasztását javasolta önálló Belügyminisztériumra, és Államvédelmi Minisztériumra, illetve másik megoldásként Belügyminisztériumra, és a minisztertanács mellett működő Államvédelmi Bizottságra. Ez utóbbi javaslat lényegét tekintve megfelelt a Szovjetunió egykorú belügyi irányítási rendszerének. A Politikai Bizottság 1955. VI. 16-án megvitatta a javaslatokat, és a kettéválasztást végül is elutasította. A Belügyminisztérium kettéválasztását célzó javaslat elutasítása ellenére 1956 elejétől a Belügyminisztérium Kollégiuma mellett két különálló döntéshozó testület működött a tárcán belül. A Belügyminisztérium 1953 nyara óta dolgozó kollégiuma mellett felállított Államvédelmi Kollégium és Rendőri Bizottság a később megvalósítandó szervezeti megosztás előképét jelentette, a tényleges végrehajtásra azonban 1956-ban már nem nyílt lehetőség.⁹

A belügyi tárca rendszeresített létszáma 1956. IV.16-án 62 186 fő volt, amely az egy évvel korábbi személyi állományhoz képest minimális csökkenést jelentett. A rendszeresí-

tett létszámon belül az államvédelem 5 845 főnyi személyi állománya alig maradt el az 1953-ban végrehajtott egyesítést megelőző 5 882 főtől. Az államvédelmi szempontok előretörésére utalt, hogy az Államvédelmi Kollégium 1956. VII. 25-én tartott ülésén döntés született a IV., az V. és a VIII. osztály főosztálya szervezéséről. Ezek az új főosztályok a belső reakció elleni harccal, az ipari szabotázsok elhárításával, a kapitalista országok követségei, a kapitalista országból érkező személyek, az ellenséges tevékenységgel gyanúsított magyar állampolgárok megfigyelésével foglalkoztak.¹⁰

Forradalom és megtorlás

1956 nyarától az évek óta a magyar társadalomban halmozódó feszültségek a Belügyminisztérium apparátusára is hatottak. A vezető belügyi tisztek egy része szimpátiával figyelte, támogatta a Petőfi-kör vitáin elhangzottakat, egyetértett az ott megfogalmazott bírálatokkal, javaslatokkal. Az állományon belül többen elítélően hangoztatták, hogy a tárca és a területi szervek vezető posztjait elsősorban államvédelmi tisztek töltötték be, és az államvédelmi állományúak a rendőröknél magasabb fizetést kaptak. A forradalom kirobbanását és győzelmét követően PIROS László belügyminisztert leváltották, helyét 1956. X. 25-étől MÜNNICH Ferenc töltötte be, akit NAGY Imréhez fűződő korábbi személyes kapcsolatai miatt állítottak a tárca élére. Megkezdődött az egységes demokratikus rendőrség megszervezése. MÜNNICH Ferenc, aki a proletárdiktatúra, az egypárt rendszerű hatalomgyakorlás eltökélt híve volt, október végén szembefordult a demokratizálódással, és elhagyta Budapestet.

1956. XI. 4-étől 1957. II. 28-ig – amikor BISZKU Béla vette át a Belügyminisztérium irányítását – MÜNNICH Ferenc, mint a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány elnökhelyettese, a fegyveres erők, és közbiztonsági ügyek minisztereként irányította a Belügyminisztériumot is, tevékeny részt vállalva a megtorlásból, a karhatalom megszervezéséből. MÜNNICH Ferenc az egységes Fegyveres Erők Minisztériumának megszervezése mellett állt ki, azonban a minisztertanács 1956. XI. 27-

én a belügyi és a honvédelmi tárca összevonását elutasította, majd mindkét minisztérium átszervezéséről határozott. A MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottsága 1957. III. 12-ei ülésén úgy döntött, hogy a Belügyminisztérium új szervezeti rendjének a kialakításánál érvényesíteni kell a minisztériumok struktúrájára jellemző általános elveket, és a tárca továbbra is a rendvédelmi és államvédelmi ügyek irányítója maradjon, a közigazgatás kérdéseivel ne foglalkozzon. A testület nem értett egyet a minisztérium szervezetében a javasolt csoportfőnökségek felállításával, helyettük főosztályok szervezéséről döntött. Változatlanul a tárca keretében maradt a Határőrség, a Légoltalom, a Büntetés-végrehajtás, a Tűzoltóság, és a Karhatalom országos parancsnoksága. A szervezés alatt álló Munkásőrség felett az ilyen irányú törekvések dacára csak a szakirányítás lehetőségét kapta meg a Belügyminisztérium, a rendelkezési jogot nem, azt kizárólag a Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottsága, napi szinten a Központi Bizottság Adminisztratív Osztálya gyakorolta. A közvetlen pártirányításnak a korábbi években kialakult gyakorlata változatlanul tovább érvényesült.¹¹

A közvetlen pártirányítás fenntartásával, és érvényesítésével hozott döntés alapján épült ki 1957 tavaszán-nyarán a Belügyminisztérium új szervezeti rendje. Az 1957. VIII. 18-án készült szervezeti rend értelmében a miniszter mellett változatlanul 5 helyettes dolgozott. Közvetlenül a miniszter felügyelete alá tartozott a tárca titkársága, a KEOKH, és az útlevelesztály. A belügyminiszter első helyettes irányította az egykori Államvédelmi Hatóság feladatait ellátó politikai nyomozó, hírszerző, elhárító főosztályt, osztályokat, részlegeket és az ide sorolt Kormányőrséget, összesen 15 szervezeti egységet. A három miniszterhelyettes közül az egyik, mint az Országos Rendőrfőkapitányság vezetője felügyelte a karhatalmat, a bűnügyi, a közbiztonsági, a politikai nevelő, a vasúti főosztályokat, a rendőrség személyzeti, kiképzési és igazgatásrendészeti osztályait. A másik miniszterhelyettes, mint a személyzeti főosztály vezetője négy osztályt irányított: személyzeti, tanulmányi és módszertani, szervezési, fegyelmi. A harmadik mi-

niszterhelyettes a kilenc részlegre tagolódó gazdasági, ellátási területet felügyelte. A negyedik miniszterhelyettes irányította a határőrség, a légalatom, a büntetésvégrehajtás és a tűzoltóság országos parancsnokságait. A Belügyminisztérium területi szervei a parancsnokságoknak megfelelően tagolódva épültek fel, közvetlen központi irányítás alatt. A belügyi tárca keretében – amelynek létszáma ekkor meghaladta a 70 ezer főt – 42 önálló parancsnokság, főosztály, osztály dolgozott, valamivel kevesebb, mint az 1953-1956. közötti időszakban. A Belügyminisztérium szervezeti rendje azonban hamarosan átalakult, visszaállt a főcsoportfőnökségek rendszere, és a büntetésvégrehajtás feletti irányítási jogkör átkerült az Igazságügyminisztérium hatáskörébe.

Az 1956-os forradalmat követő megtorlás sajátosságaihoz kapcsolódva, és egyúttal az ellenségkép módosulásához igazodva a belső reakciót elhárító osztályon belül megszüntették a jobboldali szociáldemokraták, és aktív tevékenységet kifejtő pártellenes, trockista gyanús elemek elleni harc alosztályát, amely elsősorban a második világháború előtt a munkásmozgalomban részt vevő párttagok és pártonkívüliek ellen lépett fel. Új, önálló részlegként megszervezték a nemzeti kommunizmust ellenséges szándékkal terjesztőkkel operatív, hálózati és nyomozati szinten foglalkozó csoportot, amely NAGY Imre és követői tevékenységének a felderítését végezte. Ugyanakkor sajátos módon a rendőrségről szóló 1956. XII. 30-án kihirdetett törvényerejű rendelet 1. paragrafusa rögzítette *„A Belügyminisztérium államvédelmi szerveinek a megszüntetése folytán az állam belső és külső biztonsága elleni bűncselekmények nyomozása a rendőrség hatáskörébe tartozik.”* A hatalmat gyakorló pártpolitikusok félelmének legfőbb tárgya továbbra is az országon belüli „ellenség” maradt. A „külső ellenségre” általában úgy tekintettek, mint a „belső ellenség” esetleges támogatója. A „külső ellenség” elleni harccal azonban a „belső ellenséggel” szemben kevesebbet foglalkoztak, mivel úgy ítélték meg, hogy az ország területén tartózkodó szovjet csapatok biztosítják a „külső ellenség” esetleges fegyveres támadásával szembeni védelmet.¹²

1957 nyarára kiépült a belügyi tárca új szervezeti rendje, amely alapstruktúráját tekintve – az elnevezések változása, a szervezeti rend kisebb mértékű, nem lényegi jelentőségű módosításai dacára – a rendszerváltoztatásig jellemezte a rendvédelmi és államvédelmi jellegű (rendészeti) tárca felépítését. A közigazgatási, közjogi feladatkörök a minisztertanács hatásköréből csak a rendszerváltoztatás időszakában kerültek ismét vissza a belügyminisztériumhoz.

Jegyzetek:

¹ BÁLINT ; GYARMATI ; HABUDA: 188-206.p. ; ÖRY ; SÁNTA ; T. VARGA: 234-269.p. ;

² A szerző a korabeli pártállami terminológiát alkalmazza, mely szerint a rendvédelmi és az államvédelmi funkciók gyűjtőfogalmaként használja a rendészet kifejezést (*a szerk.*).

³ BM-KI., Szervezési Osztály 10-2382/1953., 10-2383/1953., 10-2384/1953., 10-2407/0953. számú iratok, 2. számú kötet táblázatai.

⁴ - MNL-OL. MDP.Pol.Biz. 276fond. 53.csoport. 126. őrzési egység. ;
- BM-KI. szervezési osztály II-2929/1953., II-2930/1953.sz.iratok.
- KAJÁRI

⁵ 1848/III.tc. ; 1867/VII.tc. ; 1867/VIII.tc.

⁶ KAJÁRI: op.cit. I.köt. 24-28.p.

⁷ BM-KI. szervezési osztály II.sz.kötet.

⁸ BM-KI. szervezési osztály 33-1495/1953., 33-460/1955., 33-501/1956., 16-69/1958.sz. iratok.

⁹ MNL-OL. MDP.Pol.Biz. 276fond. 53.csoport.

¹⁰ - BM-KI. szervezési osztály 33-248/1956.; 33-619/1956.sz.iratok.
- KAJÁRI: III.köt. 719-732.p.

¹¹ HUSZÁR — SZABÓ ; KISZELY ; KRAHULCSÁN ; BALOGH: II.köt. 311-314.p. ; FEITL: 79-116.p. ; BOTOS ; CSEH — OKVÁTH

¹² 1956/35. (XII. 30.) tvr.

Forrás- és irodalomjegyzék (a jegyzetekben alkalmazott rövidítések oldása):

MONOGRÁFIÁK KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

- BOTOS (11.;) — BOTOS János: *Münnich Ferenc a forradalmár, a politikus, a katona*. Budapest, 1987, BM Kiadó. 131 p. HU-ISBN 963 77 0318 7.
- CSEH — OKVÁTH (11.;) — CSEH Gergő Bendegúz — OKVÁT Imre (szerk.): *A megtorlás szervezete. A politikai rendőrség újjászervezése és működése 1956-1962*. Budapest, 2013, Állambiztonsági Szolgálati Történeti Levéltára – L'harmattan. 576 p. HU-ISBN 978 963 23 6679 0.
- GYARMATI (1.;) — GYARMATI György: *A Rákosi korszak. – Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon, 1945-1956*. Budapest, 2013, Rubicon Ház Bt. 528 p. HU-ISBN 978 963 98 3911 3.
- HUSZÁR – SZABÓ (11.;) — HUSZÁR Tibor – SZABÓ János: *Restauráció vagy kiigazítás. A kádári represszió érvényesülése 1956-1962*. Budapest, 1999, Zrínyi Kiadó. 435 p. HU-ISBN 963 32 7327 7.
- KISZELY (11.;) — KISZELY Gábor: *Állambiztonság (1956-1990)*. Budapest, 2001, Korona Kiadó. 315 p. HU-ISBN 963 93 7613 2.
- KRAHULCSÁN (11.;) — KRAHULCSÁN Zsolt: *A párt belülről. A politikai rendőrség és az MSZMP a korai Kádár-korszakban 1956-1962*. Budapest, 2003, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – L'Harmattan. 256 p. HU-ISBN 978 615 54 3607 9.
- ÖRY (1.;) — ÖRY Károly: *A Belügyminisztérium és szervei az egypárti diktatúrától az 1956-os forradalomig*. Budapest, 2001, BM Kiadó. 64 p. ISBN 963 80 3661 3.
- SÁNTA (1.;) — SÁNTA Ilona: *Politikus pályák*. Budapest, 1984, Kossuth. 317 p. HU-ISBN 963 09 2402 1.

TANULMÁNYOK

- BÁLINT (1.;) — BÁLINT József: Gerő Ernő. *Társadalmi Szemle*, XXXVIII.évf. (1983) 7.sz. 73-82.p. HU-ISSN 0039-971X.

DOKUMENTUMKÖZLÉSEK

- BALOGH (11. ;) — BALOGH Sándor (szerk.): *A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei.* Budapest, HU-ISBN 963 80 3537 4.
I.köt. NÉMETHNÉ Vágyi Karola — SIPOS Levente (szerk.): *1956. november 11. – 1957. január 14.* 1993, Intera Design Stúdió – Franklin. 406 p. HU-ISBN 963 80 3538 2.
II.köt. NÉMETHNÉ Vágyi Karola — URBÁN Károly (szerk.): *1957. január 25. – 1957. IV. 2.* 1993, Intera Design Stúdió – Franklin. 444 p. HU-ISBN 963 80 3539 0.
III.köt. BARÁTH Magdolna — FEITL István (szerk.): *1957. április 5. – 1957. május 17.* 1993, Intera Design Stúdió – Franklin. 427 p. HU-ISBN 963 80 3540 4.
IV.köt. BARÁTH Magdolna — RIPP Zoltán (szerk.): *1957. május 21. – 1957. június 24.* 1994, Intera Design Stúdió – Franklin. 381 p. HU-ISBN 963 80 3541 2.
V.köt. BARÁTH Magdolna (szerk. et al.): *1956. november 14. – 1957. június 26.* 1998, Napvilág - Akaprint. 567 p. HU-ISBN 963 90 8203 1.
- FEITL (11. ;) — FEITL István: *A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Titkárságának jegyzőkönyvei 1957. július 1. – december 31.* Budapest-Tatabánya, 2000, Napvilág. 418 p. HU-ISBN 963 90 8256 2.
- HABUDA (1. ;) — HABUDA Miklós (szerk. et al.): *A Magyar Dolgozók Pártja határozatai 1948-1956.* Budapest, 1998, Napvilág Kiadó. 524 p. HU-ISBN 963 90 8202 3.
- KAJÁRI: (4.;6.;10. ;) — KAJÁRI Erzsébet: *A Belügyminisztérium Kollégiumának ülései 1953-1956.* Budapest, HU-ISBN 963 00 6623 8.
I.köt. *1953. július 28. és 1954. június 22. közötti ülések.* 2001, Történeti Hivatal. 879 p.
II.köt. *1954. július 13. és 1955. december 9. közötti ülések.* 2005, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára. 491 p.
III.köt. *1956. január 18. és 1956. október 15. közötti ülések.* 2006, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára. 522 p.
/Állambiztonsági történeti tár, 1./ HU-ISSN 1587-6268.

- T. VARGA (1.;) — T. VARGA György: Jegyzőkönyv a szovjet és a magyar párt- állami vezetők tárgyalásairól (1953. június 13-16.). *Múltunk*, XXXVII.évf. (1992) 2-3.sz. 234-269.p. HU-ISSN 0864-960X.

LEVÉL- IRAT ÉS DOKUMENTUMTÁRI GYŰJTEMÉNYEK

- BM-KI. (3.;4.;7.;8.;12.;) — Belügyminisztérium Központi Irattára (BM-KI)
- MNL-OL. MDP.Pol.Biz. (4.;9.;) — Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) , Országos Levéltár (OL) , Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottság Iratainak gyűjteménye (MDP.Pol.Biz.)

JOGSZABÁLYOK

- 1848/III.tc. (5.;) — 1848/III.tc. független magyar felelős minisztérium alakításáról.
- 1867/VII.tc. (5.;) — 1867/VII.tc. az 1847-1848/III.tc. azon intézkedéseinek, melyek a nádor mint királyi helytartó jogkörére vonatkoznak, módosításáról és a nádorválasztás elhalasztásáról.
- 1867/VIII.tc. (5.;) — 1867/VIII.tc. a minisztérium alakítására vonatkozó 1847-1848/III.tc. 12. § módosításáról.
- 35/1956. (XII. 30.) tvr. (12.;) — 35/1956. (XII. 30.) tvr. a rendőrségről szóló 1955/22.tvr. kiegészítéséről.
BM-KI. Szervezési osztály, 27-341/1957.sz. irat. 2.számú kötet táblázata.

Mellékletek jegyzéke:

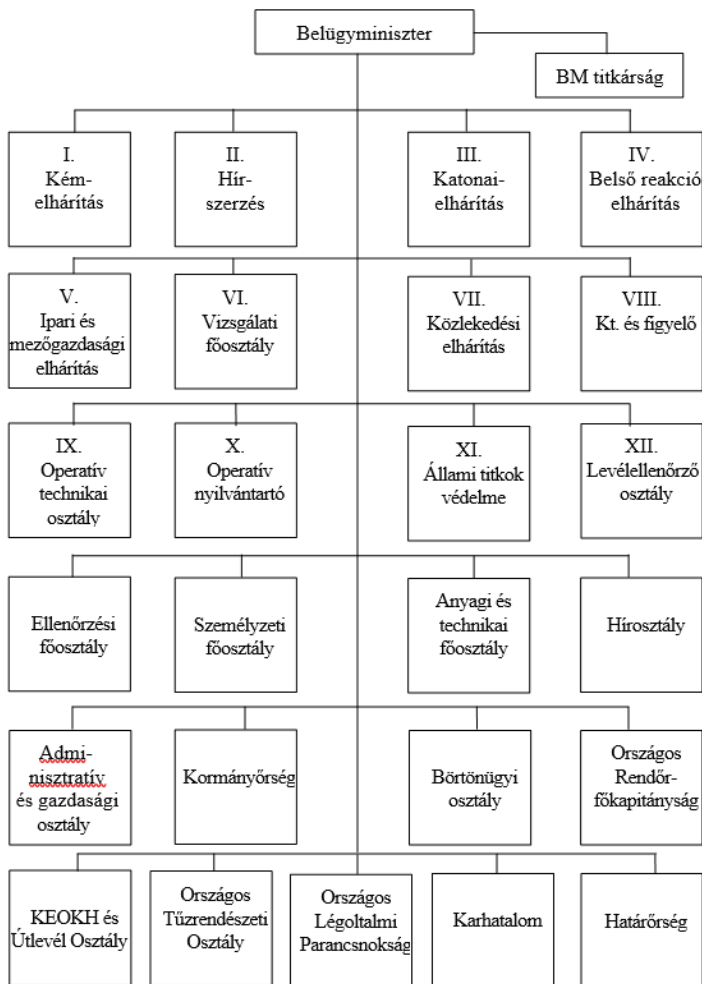
I.sz. jegyzet

Az Államvédelmi Hatóság és a Belügyminisztérium szervezeti felépítése az összevonást követően 1953-ban.

II.sz. jegyzet

A Belügyminisztérium központi szervezete 1957.

Az Államvédelmi Hatóság és a Belügyminisztérium szervezeti felépítése az összevonást követően 1953-ban.

Forrás! ÖRY Károly: *A Belügyminisztérium és szervei az egypárti diktatúrától az 1956-os forradalomig.* Budapest, 2001, BM Kiadó. 62 p. HU-ISBN 963 80 3661 3.

ERNYES Mihály*
THURZÓ (TISZA) Miksa életútja
(THURZÓ [TISZA] Miksa lifeway.)

Absztrakt

THURZÓ Miksa három magyarországi rendszerben teljesített szolgálatot a magyar rendőrségnél, nevezetesen a dualizmus időszakában, a két világháború között és rövid ideig a II. világháború után is. Ezalatt a Magyar Királyság két alkalommal vesztéként került ki a világháborúkból, a trianoni békediktátum elcsatolta az ország területének 2/3-át és lakosságának felét, melyen ugyan enyhítettek a Bécsi döntések, azonban a II. világháború utáni Párizs környéki békék visszaállították a magyar nemzetet és az országot megcsonkító állapotot. Ezek a körülmények olyan helyzeteket teremtettek, amelyekben olyan életutak alakulhattak ki, amelyek sem a korábbi sem pedig a vizsgált időszakot követő korszakban nem jöhettek létre.

Kulcsszavak:

önkormányzati rendőrség ; államosított rendőrség ; Branyiszközi hágó ;
Szepesi Lapok ; Szepesváralja

Abstract

THURZÓ Miksa served in three Hungarian political systems in the Hungarian police, namely in the period of dualism, between the two world wars and for a short time in the II. even after World War II. In the meantime, the Kingdom of Hungary was twice as loser as World War II, the Trianon peace delegate disbanded 2/3 of the country's territory and half of its population, while the Vienna decisions were eased. World Peace Peace parishes around Paris have restored the Hungarian nation and state of the country. These circumstances have created situations in which life paths may have evolved that could not have been created either in the past or in the post-examined period.

Keywords:

local police ; nationalized police ; Branyiszko Saddle ;
Szepesi Napló periodical ; Szepesváralja

---

*

- *Open Researcher and Contributor ID* = Nyílt Kutató és Közreműködő Azonosító (ORCID)

<https://orcid.org/0000-0001-7819-1781>

Institutional attachements = Szerző intézményi kötődései :

- *Bertalan Szemere Scientific Society of History of Hungarian Law Enforcement* = Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

@: oermi_uiroda@freemail.hu

DOI : 10.31626/HU-EISSN2530094X.VITOM.55-72.p

THURZÓ (TISZA) Miksa ősrégi szepességi szász (cipszer),¹ evangélikus vallású, polgári családba született Poprádon, 1864. V. 29-én. Anyakönyvezett családi neve THURZÓ. Apja kovácsmester volt. 7 testvéréből 5 nőtt fel. Hat éves korától járt iskolába, amikor is Maximilan THURZÓ néven került a nyilvántartásba. Magyarul és németül anyanyelvi szinten valamint szlovákul és franciául beszélt. Lakatos inaként kezdett dolgozni, majd két év katonai szolgálatot teljesített 1886 júniusáig a magyar királyi 38. honvédszászlóaljnál, Lőcsén.²

1907-ben Szepesvármegye új közigazgatási beosztásának elkészítéséhez rögzítették a tisztviselők névsorát, s nevéből törölték a „h” betűt. Vizsgálták családját, melynek során megállapították, hogy a nemes THURZÓ famíliához nincs köze. Hajszát indítottak ellene, mert gróf TISZA István miniszterelnök híve volt. Ekkor, ezért kérte nevének átváltoztatását, amelyet a belügyminiszter 1908-ban engedélyezett, egyidejűleg Ilona, Lajos és Vince nevű kiskorú gyermekeivel.³

A rendőri karból történő nyugdíjazása Pécssett érte, ahol magánnyomozó irodát nyitott. A kialakítással járó gondokból kifolyólag a városban való további tartózkodása rövid életűvé vált. Lakását a Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem könyvtárának épületében bérelt szoba jelentette, amelyet irodaként is kívánt használni. A könyvtár bejáratánál elhelyezett egy táblát „*Tisza Miksa ny. m. kir. rendőrfőtanácsos magánnyomozó irodája földszint jobbra*” szöveggel. Az Egyetemi Könyvtár bizottságához küldött, 1925. VI. 23-án kelt levelében kérte, hogy névjegyét a könyvtár kapuján ismét kifüggeszthesse, mivel azt a gondnok, akitől a szobát bérelte, levette, pedig annak tényét korábban jelezte a könyvtár igazgatójának és az egyetem rektorának is akik, azt nem elleneztek. A Könyvtár-bizottság 1925. VII. 10-ei ülésén megállapította, hogy THURZÓ [TISZA] Miksa nyugállományú rendőrfőtanácsos 1925. V. 1-től elsejétől ideiglenes rektori engedéllyel a kezelő altiszt szolgálati lakásában egy bútorozott szobát vett ki albérletbe. Azonban a könyvtár épületében idegen személy nem lakhat és a hirdető cédula nem függeszthető ki, mert nem egyeztethető össze az egyetem jellegével. Ezért az albérletet fel kell mondani. Az Egyetemi Tanács egyetértett a Könyvtár-bizottság döntésével,

amiért a tanács elnöke határozatban rögzítette a felmondás keltezéséként 1925. VII. 1-jét, beleegyezve abba, hogy a lakást az albérlő 1925. VII. 31-én hagyja el. Egyidejűleg a névjegy kiállítását megtiltotta. A kezelő altiszt jelezte, hogy a felmondást megtette.⁴

Magánnyomozói tevékenységének egyik területeként a külföldre utazás megkönnyítését is jelölte. „*Vízum-szerzés, Jugoszláviába, Felvidékre, Erdélybe utazni szándékozók vízumait mérsékelt díjazás ellenében levélileg megszerzi TISZA Miksa ny. rendőrfőtanácsos Pécs, Szepesy utca 3. Minthogy a szerb konzul Pécssett székel, ez a híradás különösen érdekli a Jugoszláviába utazókat.*”⁵

Pécsről Miskolcra, a Tizeshonvéd utca 36. szám alá, majd rövid idő elteltével a Zemplén vármegyei Hernádnémetibe költözött. Ott hunyt el 1945. I. 31-én és ott is helyezték örök nyugalomra 1945. II. 2-án. Halálának oka tüdőgyulladás volt.⁶

Felesége, THURZÓ [TISZA] Miksáné a magyar postamesterrek egyik legérdemesebbje volt. 1918-ban a csehek betörésekor Viraván állt hivatalban. Ő értesítette legelsőként a magyar hatóságokat a támadásról és mentette a postai javakat. 1914-ben az orosz betöréskor ugyanezt cselekedte.⁷

Rendvédelmi pályán

THURZÓ [TISZA] Miksa 1886. VIII. 9-én felszerelt csendőrnek a Kassai IV. Csendőrkerület, ungvári 2. szárny-parancsnokságához. 23 évesen már őrsparancsnok volt.⁸

1894-ben visszaköltözött Poprádra, ahol egy év múlva városi aljegyző, majd újabb egy év elteltével rendőr-alkapitány lett. Sajat költségén, a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrségnél volt tanulmányúton, melyről a főkapitány igazolást is kiállított. „*Tekintetes THURZÓ Miksa városi alkapitány úrnak! Igazolom, hogy április 14-től május 4-ig a budapesti államrendőrség szervezetét, a rendőrség előtti eljárást és a tolonckezelést tanulmányozta. RUDNAY Béla főkapitány. 1897. május 4.*” Amikor fogadta, RUDNAY Béla megjegyezte, hogy minden vidéki rendőrkapitánynak követni kellene e példát.⁹

ENDRÖDY Géza 1898-ban így írt róla „*Thurzó Miksa rendőrkapitányi segéd, alkapitányi címmel és ranggal ki e minőségében az adópénztárt is kezeli, csak pár éve osztatott be az idős, de azért vasszorgalmú és tevékeny főkapitány mellé. Ez a beosztás sokban könnyített a főkapitánynak felelősségterhes állásán.*”¹⁰

A poprádi polgármester, 1898. VI. 5-én, dicsérő szavakkal méltatta tevékenységét. Gyors munkálkodásának, kiváló pontosságúnak, fáradhatatlan szorgalmunak, rendíthetetlen ügybuzgóságot tanúsítónak nevezte és igazolta, hogy 1897. I. 1-től a város rendőr-alkapitányaként dolgozott. Az 1899 tavaszán benyújtott pályázat alapján, 1899. V. 3-án, Lőcsén kelt rendelkezésével gróf CSÁKY Zénó főispán Szepesváralja rendezett tanácsú város rendőrkapitányának nevezte ki, mely tisztségében vezette a városi adópénztárt is. Első tennivalói során, rövid idő alatt helyrehozta az elhanyagolt rendőrkapitányi hivatalt.¹¹

Szepesváraljai beosztásának elhagyására a háború végén bekövetkezett megszállás kényszerítette. Több menekült rendőrtisztviselővel együtt jelentkezett a belügyminisztérium rendőri főosztályán, ahol SZILÁRD Rezső volt a főosztályvezető, helyettes államtitkári rangban teljesített szolgálatot. PAYERLE Nándor volt újvidéki főkapitány kormány megbízottként kapta feladatul az ügyek vitelét. Akkor működött egy államosítási főosztály is, ahová beosztották HRUCSKÓ Mihály lőcsei főkapitányt, BAKSAY Endrét és RÓTH Vilmos pancsovai főkapitányt. Az államosítás akkor már teljesen elő volt készítve.¹²

THURZÓ [TISZA] Miksa Karcagra nyert beosztást, ahová karácsony első napján utazott. Ott OLASZ Mihály főkapitány fogadta.

A családja levélben arról értesítette, hogy a csehek nem fogják bántani, ha hazamegy és a Magyar Királyi Belügyminisztérium Államosítási Főosztályánál is azt tanácsolták, hogy utazzon haza, nyugtassa meg hozzátartozóit. 1919. I. 19-én este ért haza. A Szepesváraljára 1918. XII. 18-án bevonult cseh rendőrök rövid időre letartóztatták, lakásán házkutatást tartottak.

1919. III. 14-én Budapestre kért útlevelet. Ismét a rendőri főosztályon jelentkezett, ahol ott volt DAJKA Endre nagyváradai rendőrkapitány is.¹³

Miskolcra vezényelték, ahová 1919. III. 21-én hajnalban érkezett meg. Egy altiszt újságot mutatott, amelyben azt írták, hogy kikiáltották a proletárdiktatúrát. Jelentkezett RIMÓCZI József főkapitánynál, aki a bűnügyi osztályra osztotta be, majd 1919. IV. 24-én, mint az alakuló vörösőrség helyi parancsnoka Egerbe irányította HUSZÁR Aladár kerületi parancsnokhoz, aki határrendőrségi tanácsos volt.

A következő napon azonban a Szepességre utazott, mert nem akart a kommunisták szolgálatába állni. Kassán megint le tartóztatták és internálni akarták, csak a volt kassai rendőrkolégák közbenjárására szabadult. A családjához utazott Szepesváraljára, ahonnan Terezinbe internálták, de rövid idő múlva hazaengedték.

1919. VIII. 26-án elhagyta lakóhelyét, majd 1919. VIII. 29-én jelentkezett az akadályozott tisztviselők kormánybiztoságánál, ahonnan a fővárosi IX. kerületi rendőrkapitányságra került. 1919. XII. 18-án Kaposvárra utazott, mivel beosztást nyert az alakuló Kaposvári/Pécsi Kerületi Rendőrfőkapitányság állományába. 1921. VIII. 21-én megkezdték az átköltözést Pécsre.¹⁴

1920. VI. 30-ai hatállyal a kormányzó felmentette a kötelező jogi végzettség alól és államrendőrségi kapitánnyá nevezte ki, majd a belügyminiszter, a Pécsre történő áttelepülést követően, 1921 szeptemberében rendőrtanácsossá léptette elő.¹⁵

1922. III. 1-vel, kérelmére áthelyezésre került a hidasnémeti határszéli kirendeltségre, kirendeltségvezetőnek, mely beosztásából bő 2 év elteltével a belügyminiszter felmentette és visszahelyezte Pécsre.

A szanalási törvény értelmében ideiglenes nyugállományba helyezték, majd 1925. VII. 1-jén búcsút mondott a testületnek. 1925. III. 24-én, nyugállományba helyezése előtt, a kormányzó az országos főkapitány előterjesztésére rendőrfőtanácsosi címet adományozott számára.¹⁶

A rendvédelmi közéletben

1907-ben résztvevője volt a Magyarországi Rendőrtisztviselők Országos Egyesülete (MROE) létrehozásának, melynek alakuló ülésén, még THURZÓ néven, beválasztották a 12 tagú választmányba.¹⁷

Később a MROE alelnöke lett¹⁸ és a Magyarországi Rendőrtisztviselők Segélyező Egyesületének jegyzője is volt.¹⁹

1916 nyarán a szepesi városok tisztviselőit buzdította segélyező egyesület szervezésére.²⁰

A szepesi városi rendőrtisztviselők részére egyenruhát vívott ki.²¹ Az alispán 1916. IX. 25-én arról értesítette, hogy egyenruha átányt kapnak a tisztviselők. Az egyenruhák budapesti mintára készültek.

1916 nyarán, Szepesváralján, 205 koronát gyűjtöttek az Erdélyből menekült rendőrközegek számára.²²

Az 1939-ben induló, GERHÁRD József szerkesztésében és kiadásában megjelent „*Magyar Rend*” című, a magyar közrendet népszerűsítő könyvsorozatnál a 9 fős szerkesztőbizottság egyik tagja volt.²³

Közéleti szereplése

1912-ben polgári iskola létrehozásáért küzdött. A *Szepesi Lapok*ban 10 cikke jelent meg az iskola nélkülözhetlenségének alátámasztására, de sokak által aláírt javaslatot 1912. VIII. 1-én mégis elutasították.²⁴

1913-ban HUSZ Dávid emlékére elkészítendő szoborra 382 korona 93 fillért gyűjtött. A többi költséget Poprád város állta. Az emlékmű részét képező szobrot augusztusban leplezték le, a Kárpát Múzeum bejáratánál.²⁵

1915. VIII. 1-én, az egyesület Tátrafüreden tartott XLI. évi rendes közgyűlésén THURZÓ [TISZA] Miksa az osztály elnöke bejelentette, hogy Szepesváralja székhellyel megalakították a Magyarországi Kárpát Egyesület Branyiszkói Osztályát, melynek már 60 tagja van. A közgyűlés örömmel üdvözölte az új osztályt.²⁶

Az osztály komoly szerepet vállalt, a Branyiszkói-hágónál 1849. II. 5-én lezajlott ütközet hősi halottjai emlékének ápolásában.

1875-ben Szepes vármegye közönsége a csata emlékére a branyiszközi tetőn egy obeliszket állíttatott. Az odalátogatók ki téve az időjárás viszontagságainak gyakran áztak-fáztak. Gyógyírt mindössze egy piciny helyiségből álló kocsmá jelentett. THURZÓ [TISZA] Miksa a helyzet javítását célzóan a belügyminisztertől gyűjtési engedélyt kért menedékház építéséhez. Kezdeményezéséhez sok támogató csatlakozott.

A Pápa és Vidéke hetilap dicséretes mozgalom indításáról írt. „Tisza Miksa szepesváraljai rendőrkapitány dicséretes mozgalmat indított, hogy a Branyiszko fennsíkjára hazafias kegyeletből zárandoklók részére egy kellemes menedékház építtessék, ahol az utasok pihenőt és az esetleges zord időjárás ellen menedéket találjanak. A gyűjtőívet megküldötte városunk tanácsához is, amely gyűjtés céljából kiadta azt a rendőrtizedesnek. Olvasóink figyelmét felhívjuk e szép cél pártolására.”²⁷

Szatmár vármegye királyi tanfelügyelője érzelemdúsan ecsetelte a csatát, majd kitért az odazárandoklók időjárásnak kitett voltára. Jelezte, hogy Szepesváralja rendőrkapitánya a megyei összes állami iskola igazgatójához fordult, kérve gyűjtés szervezését egy menedékház építéséhez. Tekintettel a hazafias célra a kérdést pártolta.

A Késmárki Líceum arról értesítette olvasóit, hogy a szinyelipóczy-branyiszközi kirándulásukból megmaradt összeget, 22 koronát, a melegszívű ifjúság hozzájárulásul elküldte a honvédelem bizottság elnökének THURZÓ [TISZA] Miksa rendőrkapitánynak Szepesváraljára.²⁸

A menedékház építésére 3 000 korona jött össze, melyhez THURZÓ [TISZA] Miksa még sok építőanyagot koldult. A branyiszközi-tetőn álló impozáns épületet 1913 nyarán adták át.

Az elhanyagolt állapotba került emlékmű köré kovácsoltvasból kerítést építtetett, a meredeken, lépcsős feljárót fakorlátal.²⁹

A korotnoki temetőben felállítandó síremlék költségeinek fedezésére szintén gyűjtési engedélyt kért.

Egy vas emléktáblán 28 név volt feltüntetve, a még élő tanuktól viszont azt hallotta, hogy 2-300 hős alussza álmát a korotnoki és a szatmárnémeti temetőben, sőt arról is beszéltek a környéken élők, hogy a hegytetőn is vannak eltemetve.

A korotnoki temetőben mészkőből faragott emlékművet állítottak. Az oszlopot vasrudakkal vették körül és virágokat ültettek. Az 1913-ban felavatott, ma is álló emlékoszlopon 2 felirat olvasható. „*Itt nyugszanak a meredek branyiszkói hegyoldalon és fennsíkron 1849. február 5. vívott emlékezetes csatában elesett magyar honvédeink, a branyiszkói hősök. . . . Közadakozásból készítette Tisza Miksa rendőrkapitány, 1913.*”³⁰

1917-ben újra mozgalmat indított a polgári iskoláért. 15 nap alatt sikerrel jártak, elsőre 72 tanuló jelentkezett.

Szintén ebben az évben 2 hosszú vezércikket írt a köztisztviselők helyzetéről illetőleg a háborús segélyekről, melyeknek végső következtetése az volt „. . . *nem lehet megengedni, hogy a magyar köztisztviselők éhen haljanak, vagy más módon tönkre menjenek.*”³¹

Szociális érzékenységet mutatta az az intézkedése is, amellyel Szepesváraljára egy idegen mészárosot költöztetett, aki a marhahús kilóját 5 koronáért kezdte árusítani. A helyi mészárosok ezt követően 4 koronáért adták a marhahús kilóját „. . . *nagy öröme a lakosságnak, mely a rendőrkapitány gondoskodása folytán olcsó húshoz jut.*”-ot.³²

Több alkalommal írt újságcikket és tett közzé felhívást a cipszerek 800 éves jubileumára vonatkozóan, köztudomásúnak tekintve őseik tizenegyedik századi bevándorlását, szerény, önzetemes és emberséges tulajdonságát. Ők „. . . *érzésben a magyarokkal teljesen összeolvadtak, a magyaroknak édes testvérei lettek, együtt örvendeztek, együtt szenvedtek nyolcszáz éven át, míg Trianon nem szakította el őket egymástól.*”³³

1939 tavaszán, amikor TÖRS Tibor országgyűlési képviselő Hernádnémetiben beszámolót tartott, THURZÓ [TISZA] Miksa többekkel együtt csatlakozott a Magyar Élet Pártjához.³⁴

Írásos alkotásai

Publikációi körében kiemelkedő alkotásnak tekinthető a magyarországi rendőrségek történetének a feldolgozása. 1901-ben merült fel annak gondolata, hogy megírja a rendőrség történetét, mégpedig első részletét a jelenre, a másodikat a múltra vonatkoztatva. 1903-ban kezdte a nem könnyű anyaggyűjtést, amely csaknem egy évtizedig tartott. E könyvének második kiadása

bővített változat, mivel az időközbeni eseményeket is feldolgozta. A megjelentetéshez, a rendőrségtől anyagi támogatást nem tudott szerezni, viszont az előfizetők gyűjtéséhez hozzájárult az országos főkapitány.³⁵ A *Magyarország rendőrségének története* címet viselő könyv 1913-ban Iglón 1500 példányban, majd második, bővített kiadásban 1925-ben Pécsen jelent meg. E szakkönyvet többször elsőnek, sőt egyetlennek jelölték korabeli értékelésekben.³⁶

E bőséges testülettörténeti munka esetében a kritika érintette az alkalmazott módszereket és a tudományos felkészültséget is. REKTOR Béla szerint³⁷ a könyv nem alapos munka, mivel a magyar közbiztonsági szervek eredetével nem foglalkozik, KATONA Géza pedig azt kifogásolta, hogy első rendőrként az ősember kunyhóját őrző kutyát említette, adatait a városi levéltárosok megkeresése útján szerezte be, akiktől kevés, felületes tájékoztatást kapott.³⁸ THURZÓ [TISZA] Miksa mentsége legyen, hogy sok későbbi szerző hivatkozik rá, még bírálói is.³⁹

THURZÓ [TISZA] Miksa a rendőrség keletkezésének és fejlődésének vázlatát követően 54 város és 14 vármegye rendőrségét mutatta be. Kitért a rendőri közegek régi elnevezéseire, a betyárvilágra és a csendőrség rövid történetére. Külön foglalkozott a vidéki rendőrség államosításáért folytatott küzdelemmel, a Magyar Királyi Képviselőházi Őrséggel, a testület háború alatti helyzetével, a polgári őrséggel, a nemzetőrséggel és a Vörös Őrséggel. Tárgyalta a vidéki rendőrség államosításának körülményeit, az azt körül ölelő időszak rendvédelmi eseményeit, a szerb megszállást. Függelékként közreadta néhány bűncselekmény felderítésének történetét.

1930-ban adta ki a gödrös áll és gödrös arc jelentőségéről szóló könyvét, melyről több újságban is jelent meg híradás.⁴⁰

E munkájában kifejtette, hogy a gödrös állú és gödrös arcú emberek kevésbé bűnöző természetűek. A testi adottságokból levont következtetései szerint az ilyen emberek aránya a társadalomban 25-30%, a bűnözők közt csak 0.9-2.0%. Bűncselekményeik esetleges delictumok, melyekben nagy szerephez jut a véletlen.⁴¹

1932-től különböző újságokban a Felvidéki Egyesületek Szövetsége nevében is felhívást tett közzé azzal a szándékkal,

hogy megírja a felvidéki menekültek történetét. „*Minden menekült lehetőleg foglalja írásba, milyen okok kényszerítették menekülésre, minő szenvedéseken ment keresztül, mikor, honnan, merre jött át, hol kapott elhelyezést, jelenleg hol lakik és mik a családi körülményei. Minden lényeges mozzanat leírását kéri a gyűjtő.*”⁴²

A menekültek könyvében 76 névvel és 1 álnévvvel aláírt történetet szerkesztett egy kötetbe, emléket állítva ezzel az üldözés miatt menekülésre kényszerülőknek.⁴³

A könyv 1945-ben rákerült a tiltott sajtótermékek listájára.⁴⁴

Pályafutásáról és alkotásairól önálló kötetként jelentek meg további kiadványok is. 1939-ben érdekesnek tartott ismeretekről,⁴⁵ 1925-ben öt költeményt közreadóan,⁴⁶ 1941-ben verset tartalmazóan.⁴⁷

Könyvei mellett számos írása és felhívása jelent meg különböző újságokban.

Pécsett tartózkodása idején újságcikkben emlékezett meg a pécsi kerületi főkapitányság rövid működésének történetéről⁴⁸ és arról is írt, hogy miért nincs Pécsnek cukorgyára.⁴⁹

Jelent meg tanulmánya a *Csendőrségi Lapokban* is.⁵⁰

THURZÓ [TISZA] Miksa testületi és a rendvédelmi területen kívüli közéleti szereplése is tevékeny, nyomot hagyó életútról tesz tanúbizonyságot.

Jegyzetek:

¹ A cipszerek vagy szepességi szászok egy németajkú népcsoport eredetileg a Szepességben kaptak letelepedési jogot. Nevük a német Zips (Szepes) szóból származik. Tisza szerint „... a Zipszer név alatt a Szepességről származó, három nyelvet beszélő, szorgalmas, megbízható, jellemes embert ismer az egész világ.”

TISZA: *Bizonyítékok Magyarország feldarabolása ellen: egy szepesi ember érdekes életrajza*. 8.p.

² Loc.cit. 77.p.

³ A Budapesti Közlöny 1908. évi 196. számában lehozta, hogy THURZÁK Miksa rendőrkapitány családi neve TISZA-ra átváltoztatott a Belügyminiszter 89.947/1908. BM számú rendeletével. A THURZÁK név téves volt, helyesen THURZÓ.

Loc.cit. 112-114.p.

⁴ PTE.L. Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem Egyetemi Tanács.1924/1925.tanév 7. rendes ülés. (1925. VI. 27. 9) 23.napirendi pont. 211/1924/25.sz.Könyvtárbizottság. 2374/1924-25.sz.

⁵ Hirdetés. 4.p.

⁶ 1928 őszén még a miskolci címe lelhető fel, 1929 nyarán már bizonyosan Hernádnémetiben lakott. A Hernádnémeti Református Egyházközség halotti anyakönyvében születési helye, téves bejegyzés eredményeként Szepesváralja. Rögzítésre került még, hogy evangélikus vallású, nős, ny. r. főtanácsos.

TISZA: A Zipszerek nyolcszáz éves jubileuma. (*Nyírvidek*) 1-3.p. ; Idem: A Zipszerek nyolcszáz éves jubileuma. (*Szatmár és Bereg*) 5.p. ; Tisza lakcíme. 3.p.

⁷ BARNÁ — DARVAS — HEGEDŰS: 135.p.

⁸ TISZA: *Bizonyítékok Magyarország feldarabolása ellen: egy szepesi ember érdekes életrajza*. op.cit. 77-83.p.

⁹ Loc.cit. 85.p.

¹⁰ ENDRÓDY: 193.p.

¹¹ TISZA: *Bizonyítékok Magyarország feldarabolása ellen: egy szepesi ember érdekes életrajza*. op.cit. 96.p. ; Idem: *A magyarországi rendőrségek története*. 364.p.

¹² 1918. VII. 9-én beterjesztésre került a rendőrség államosításáról szóló törvényjavaslat.

Loc.cit. 163.p. ; OGYK.KI.1918-XLIII.köt.12-52.p.

¹³ DAJKA (Endre) András, Dr. DAJKA Endre néven írta a rendőrséget érintő dolgozatait. Jogász doktor, aki 1909-től 1918-ig a nagyváradai rendőrség kötelékében teljesített szolgálatot alkapitányként, majd rendőrkapitányként. A helyi közélet tevékeny szereplője volt. A háború végén, menekült tisztviselőként, Budapestre költözött s ott került nyugállományba. Ezt követően több terjedelmes művet írt, de a testületet érintő alkotást már nem készítette.

DAJKA: *A magyar vidéki rendőrség adminisztrációjához*. ; Idem: *A magyar vidéki rendőrségek szervezete és adminisztrációja*. ; Idem: *A rend a háború után*.

¹⁴ 1/1919. (VIII. 11.) BM.r.

¹⁵ Tisza kinevezése rendőrtanácsossá.

¹⁶ 1923/XXXV.tc. ; 1924/IV.tc.

¹⁷ A Debrecenben megjelenő *Város* hetilap 1907. XII. 21-ei számában „*Rendőrtisztviselők kongresszusa*” címmel néhány névelírással ugyan, de részletes összefoglalást adott közre. 1907. II. 17-én alapították meg a Magyarországi Rendőrtisztviselők Országos Egyesületét (MROE), melynek alakuló közgyűlését 1907. XII. 17-én tartották. Az egyesület székhelye Budapest lett, hivatalos lapja a *Közbiztonság*, elnöke HEGEDŰS Sándor. Diszelnökké választották BODA Dezső budapesti rendőrfőkapitányt, aki cselekvő, segítő közreműködésre tett ígéretet, melyet a későbbiekben be is tartott. Rendőrtisztviselők kongresszusa. 4-5.p.

¹⁸ 1918. I. 16-i keltezéssel igazolás arról, hogy a MROE alelnöke.

TISZA: *Bizonyítékok Magyarország feldarabolása ellen: egy szepesi ember érdekes életrajza.* op.cit. 152.p.

¹⁹ Az 1907. évi decemberi kongresszuson kimondta megalakulását a Magyarországi Rendőrtisztviselők Segélyező Egyesülete, melynek 1908. XII. 6-án datált és MALYÁTA Ágoston temesvári rendőrkapitány által bemutatott alapszabályát, a következő év 1909. V. 12-én hagyta jóvá a belügyminiszter megbízásából SZABÓ miniszteri tanácsos.

TISZA: *A magyarországi rendőrségek története.* op.cit. 364.p.

²⁰ TISZA: *Bizonyítékok Magyarország feldarabolása ellen: egy szepesi ember érdekes életrajza.* op.cit. 134.p.

²¹ Loc.cit. 135.p.

²² Loc.cit. 138.p.

²³ GERHÁRD: I.köt. 2.p.

²⁴ TISZA: *Bizonyítékok Magyarország feldarabolása ellen: egy szepesi ember érdekes életrajza.* op.cit. 121-122.p.

²⁵ HUSZ Dávid (1813-1889) Poprádon született és ott élő vendéglátós vállalkozó volt, aki 1868-ban 24 szobás turistaház építésével megalapozta a Husz-parkot, amely kis turista és fürdő helyé vált, mint a tátrai kirándulások fontos kiinduló pontja. 1882-ben a Magyarországi Kárpát Egyesület, Poprádra telepítette múzeumi gyűjteményét, amelyet a HUSZ Dávid által rendelkezésre bocsájított házikóban állítottak ki. 4 évvel később építették fel a poprádi Kárpát Múzeumot, melynek bejáratánál 1913-ban HUSZ Dávid érdemeire tekintettel emlékművet avattak.

²⁶ A Magyarországi Kárpát Egyesület (MKE) Magyarország első turistagyűlése, amelyet, 1873. VIII. 10-én alapítottak Tátrafüreden.

Megalakult a Magyarországi Kárpát Egyesület Branyiszközi Osztálya.

²⁷ Branyiszköziért. 4.p.

²⁸ GAZDAG: 5.p.

²⁹ TISZA: *Bizonyítékok Magyarország feldarabolása ellen: egy szepesi ember érdekes életrajza.* op.cit. 124-125.p.

³⁰ TISZA: *Bizonyítékok Magyarország feldarabolása ellen: egy szepesi ember érdekes életrajza.* op.cit. 125.p.

³¹ TISZA: A köztisztviselők helyzete a háborúban. 1-2.p. ; Idem: A tisztviselők háborús segítése. 1-2.p.

³² Mikor követjük a szepesváraljai példát? 3.p.

³³ TISZA: A Zipszerek nyolcszáz éves jubileuma. (*Nyírvidék*) 1-3.p. ; Idem: A Zipszerek nyolcszáz éves jubileuma. (*Szatmár és Bereg*) 5.p. ; Idem: Zipszerek jubileuma. 3.p.

³⁴ Csatlakozás. (*Budapesti Hírlap*) 2.p. ; Csatlakozás. (*Magyar Országos Tudósító*) 5.p.

³⁵ TISZA: *Bizonyítékok Magyarország feldarabolása ellen: egy szepesi ember érdekes életrajza.* op.cit. 99.p.+107.p.+202.p. ; TISZA: *Magyarország rendőrségének története.* op.cit. 3-5.p.

³⁶ A második kiadás előszavában *A Rend*, közbiztonsági szaklap 1923. évi 77. számára utalva, THURZÓ [TISZA] Miksa maga is felemlítette, hogy a magyar rendőrség történetét érintő egyetlen bőséges forrást nyújtó munka az övé.

Az *Evangélikus Élet* rövid méltatásában még 1941-ben is arról írt, hogy THURZÓ [TISZA] Miksa alkotása az egyetlen forrásmunka a rendőri szakirodalomban.

TISZA: *Magyarország rendőrségének története.* op.cit. 186.p. ; Érdekes pályafutás, érdekes könyvek. 4.p.

³⁷ REKTOR: 12.

³⁸ KATONA. 5.p.

³⁹ REKTOR: op.cit. 21-23.p. + 120.p. + 129.p. + 368.p. + 375.p. + 409.p.

⁴⁰ TISZA: *A gödrös ál és gödrös arc jelentőségéről.*

⁴¹ Gödrös-e az álad? (*Eger*) 4.p. ; Gödrös-e az álad? (*8 Órai Újság*) 3.p.

⁴² Könyv a menekültekről. (*Békésmegyei Közlöny*) 3.p. ; Könyv a menekültekről. (*Eger*) 4.p.

⁴³ TISZA: *A menekültek könyve. A megszállott magyar területről kiüldözött magyar testvéreink kálváriája.*

⁴⁴ Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 530/1945. M.E. számú rendelete alapján 1945. IV. 28-án létesült Fasiszta Sajtótermékek Jegyzékét Összeállító Bizottság ugyanez év júliusában adta közre a beszolgáltatandó fasiszta, szovjetellenes és antidemokratikus sajtótermékek (könyvek és hírlapok, illetve folyóiratok) I. számú jegyzékét.

530/1945. (II. 26.) M.E.r. ; *A fasiszta, szovjetellenes, antidemokratikus sajtótermékek II.sz. jegyzéke. Magyar könyvek, idegen nyelvű könyvek, folyóiratok, zeneművek.* 15.p.

⁴⁵ TISZA: *Érdekes pályafutásom és alkotásaim.*

⁴⁶ Idem: *Tisza Miksa ny. rendőrfőtanácsos német nyelvű, illetve szepesi tájshírlék költeményei.*

⁴⁷ Idem: *Tanulságos példakép.* 2.p.

⁴⁸ Idem: A pécsi kerületi főkapitányság 5 évet élt Pécs városában. 2.p.

⁴⁹ Idem: Miért nincs Pécsnek cukorgyára. 3.p.

⁵⁰ Idem: A cigányokról. 21-23.p.

Forrás- és irodalomjegyzék (a jegyzetekben alkalmazott rövidítések oldása):

MONOGRÁFIÁK KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

- DAJKA: *A magyar vidéki rendőrség adminisztrációjához.* (13.;) — DAJKA Endre: *A magyar vidéki rendőrség adminisztrációjához.* Budapest, 1915, Patria Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság. 18 p. (Különlenyomat a „Rendőrségi Lapok”-ból.)
- DAJKA: *A magyar vidéki rendőrségek szervezete és adminisztrációja.* (13.;) — DAJKA Endre: *A magyar vidéki rendőrségek szervezete és adminisztrációja.* Nagyvárad, 1916², 46 p.
- DAJKA: *A rend a háború után.* (13.;) — DAJKA Endre: *A rend a háború után.* Nagyvárad, 1918, Sonnenfeld Műnyomda. 47 p.
- ENDRÓDY (10.;) — ENDRÓDY Géza: *Magyarország rendőrsége az államosítás előtt.* Gyula, 1898, Dobay János Könyvnyomdája. 220 p.
- GERHÁRD (23.;) — GERHÁRD József (szerk.): *Magyar rend.* Budapest, 1939, Gerhard József. 67 p. /A magyar közrendet népszerűsítő könyvtár, 1./
- KATONA (38.;) — KATONA Géza: *Közbiztonság-védelem Magyarországon az I. világháborúig.* Budapest, 1984, BM Kiadó. 174 p. HU-ISBN 963 03 1985 3.
- REKTOR (37.;39.;) — REKTOR Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története.* Cleveland, Ohio, USA, 1980, Árpád Könyvkiadó Vállalat. 552 p. USA-ISBN 0 934214 01 8.
- TISZA: *Bizonyítékok Magyarország feldarabolása ellen: egy szepesi ember érdekes életrajza.* (1.;2.;3.;8.;9.;11.;12.;18.;20.;21.;22.;24.;29.;30.;35.;) — TISZA Miksa: *Bizonyítékok Magyarország feldarabolása ellen: egy szepesi ember érdekes életrajza.* Pécs, 1926, Pannónia Nyomda. 218 p.
- TISZA: *A cigányokról.* (50.;) — TISZA Miksa: *A cigányokról. Csendőrségi Lapok, XXII.évf. (1932) 1.sz. (I. 1.) 21-23.p.*
- TISZA: *Érdekes pályafutásom és alkotásaim.* (45.;) — TISZA Miksa: *Érdekes pályafutásom és alkotásaim.* Miskolc, 1939, Fekete Pál és Társai Nyomdája. 262 p.

- TISZA: *A gödrös ál és gödrös arc jelentőségéről.* (40.;) — TISZA Miksa: *A gödrös ál és gödrös arc jelentőségéről.* Kaposvár, 1930, Kultúra Könyvnyomda. 46.p.
- TISZA: *Magyarország rendőrségének története.* (9.;19.;35.;) — TISZA Miksa: *Magyarország rendőrségének története.* Pécs, 1925², Haladás Nyomda Rt. 395 p.
Előző kiadás! : TISZA Miksa: *Magyarország rendőrségének története a legrégebb időktől 1912-ig.* Igló, 1913, Szepesi Lapok Nyomdája. 327 p.
- TISZA: *A menekültek könyve. A megszállott magyar területről kiűldözött magyar testvéreink kálváriája.* (43.p.) — TISZA Miksa (szerk.): *A menekültek könyve. A megszállott magyar területről kiűldözött magyar testvéreink kálváriája.* Miskolc, 1940, Fekete Pál és Társai Nyomda. 193 p.

TÖRTÉNETI-FÖLDRAJZI MŰVEK

- BARNA — DARVAS — HEGEDŰS — HEGEDŰS László (szerk. et al.): *Szerencs és vidéke.* Budapest, 1931, Magyar Városok Monográfiája Kiadóhivatala. 153 p. /Magyar városok monográfiája, IX./

CIKKEK

- Branyiszkoért. (27.;) — Branyiszkoért. (Szerkesztőségi közlemény). *Pápa és vidéke*, VI.évf. (1911) 39.sz. (IX. 24.) 4.p.
- Csatlakozás. (*Budapesti Hírlap*) (34.;) — Csatlakozás. (Szerkesztőségi közlemény.) *Budapesti Hírlap*, LIX.évf. (1939) 59.sz. (III. 12.) 2.p.
- Csatlakozás. (*Magyar Országos Tudósító*) (34.;) — Csatlakozás. (Szerkesztőségi közlemény.) *Magyar Országos Tudósító*, XXI.évf. (1939) 58.sz. (III. 11.) 5.p.
- Érdekes pályafutás érdekes könyvek. (36.;) — Érdekes pályafutás érdekes könyvek. (Szerkesztői közlemény.) *Evangélikus Élet*, IX.évf. (1941) 23.sz. (VI. 7.) 4.p.
- GAZDAG (28.;) — GAZDAG József: Branyiszko. *Vasárnap*, XXV.évf. (1892) 4.sz. (I. 24.) 5 p.
- Könyv a menekültekről. (*Békésmegyei Közöny*) (42.;) — Könyv a menekültekről. (Szerkesztőségi közlemény.) *Békésmegyei Közöny*, LIX.évf. (1932) 28.sz. (II. 13.) 3.p.

- Könyv a menekültekről. (*Eger*) (42.;) — Könyv a menekültekről. (Szerkesztőségi közlemény.) *Eger*, XLIII.évf. (1932) 32.sz. (II. 10.) 4.p.
- Megalakult a Magyarországi Kárpát Egyesület Branyiszkói Osztálya. (26.;) — Megalakult a Magyarországi Kárpát Egyesület Branyiszkói Osztálya. (Szerkesztőségi közlemény.) *Felsőbányai Hírlap*, XX.évf. (1915) 18.sz. (IX. 2) 2.p.
- Mikor követjük a szepesváraljai példát? (32.;) — Mikor követjük a szepesváraljai példát? (Szerkesztői közlemény.) *Szatmár és Vidéke*, XXXIV.évf. (1917) 39.sz. (IX. 25.) 3.p.
- Rendőrtisztviselők kongresszusa. (17.;) — Rendőrtisztviselők kongresszusa. (Szerkesztőségi közlemény.) *Város*, IV.évf. (1907) 51.sz. (XII. 21.) 4-5.p.
- Gödrös-e az álad? (*Eger*) (41.;) — Gödrös az álad? (Szerkesztőségi közlemény.) *Eger*, L.évf. (1939) 161.sz. (X. 11.) 3.p.
- Gödrös-e az álad? (*8 Órai Újság*) (41.;) — Gödrös az álad? (Szerkesztőségi közlemény.) *8 Órai Újság*, XX.évf. (1934) 103.sz. (V. 8.) 3.p.
- TISZA: A köztisztviselők helyzete a háborúban. (31.;) — TISZA Miksa: A köztisztviselők helyzete a háborúban. *Nagybánya*, XV.évf. (1917) 5.sz. (II. 1.) 1-2.p.
- TISZA: Miért nincs Pécsnek cukorgyára. (49.;) — TISZA Miksa: Miért nincs Pécsnek cukorgyára. *Dunántól*, XIV.évf. (1924) 186.sz. (VIII. 17.) 3.p.
- TISZA: A pécsi kerületi főkapitányság 5. évét élte Pécs városában. (48.;) — TISZA Miksa: A pécsi kerületi főkapitányság 5. évét élte Pécs városában. *Dunántúl*, XIV.évf. (1924) 301.sz. (XII. 25.) 2.p.
- TISZA: A tisztviselők háborús segélye. (31.;) — TISZA Miksa: A tisztviselők háborús segélye. *Nagybánya*, XV.évf. (1917) 48.sz. (XI.29.) 1-2.p.
- TISZA: Zipszerek jubileuma. (33.;) — TISZA Miksa: Zipszerek jubileuma. (Szerkesztőségi közlemény.) *Zalai Közlöny*, LXVIII.évf. (1928) 223.sz. (X.2.) 3.p.
- TISZA: A Zipszerek nyolcszáz éves jubileuma. (*Nyírvidék*) (6.;33.;) — TISZA Miksa: A Zipszerek nyolcszáz éves jubileuma. *Nyírvidék*, XLIX.évf. (1928) 216.sz. (IX. 23.) 1-2.p.

- TISZA: A Zipszerek nyolcszáz éves jubileuma. (*Szatmár és Bereg*) (6.;33.;) — TISZA Miksa: A Zipszerek nyolcszáz éves jubileuma. *Szatmár és Bereg*, VIII.évf. (1928) 40.sz. (IX. 30.) 5.p.
- Tisza kinevezése rendőrtanácsossá. (15.;) — Tisza kinevezése rendőrtanácsossá. (Szerkesztőségi közlemény.) *Magyar Távirati Iroda Napi Hírek*, 1921. IX. 17. (0020)
- Tisza lakcíme. (6.;) — Tisza lakcíme. (Szerkesztőségi közlemény) *Budapesti Hírlap*, XLIX.évf. (1929) 169.sz. (VII. 28.) 3.p.
- Vízum-szerzés. (5.;) — Vízszerzés. (Szerkesztőségi közlemény.) *Zalai Közlöny*, LXV.évf. (1925) 130.sz. (VI. 13.) 4.p.

KÖLTEMÉNYEK

- TISZA: *Tanulságos példakép*. (47.;) — TISZA Miksa: *Tanulságos példakép*. Miskolc, 1941, Standhaft Nyomda. 6 p.
- TISZA: *Tisza Miksa ny. rendőrfőtanácsos német nyelvű, illetve szepesi tájszólású költeményei*. (46.;) — TISZA Miksa: *Tisza Miksa ny. rendőrfőtanácsos német nyelvű, illetve szepesi tájszólású költeményei*. Pécs, 1925, Taizs József Könyvnyomdája. 18 p.

LEVÉL- IRAT ÉS DOKUMENTUMTÁRI GYŰJTEMÉNYEK

- OGYK.KI. (12.;) — OGYK. (Országgyűlési Könyvtár) KI. (Képviselőházi Irományok).
- PTE.L. (4.;) — PTE (Pécsi Tudományegyetem) L (levéltára)

JOGSZABÁLYOK ÉS ÖNÁLLÓ MELLÉKLETEIK

- 1/1919. (VIII. 11.) BM.r. (14.;) — 1/1919. (VIII. 11.) BM.r. a működésükben akadályozott községi, városi és vármegyei alkalmazottak jelentkezésre felhívása. *Belügyi Közlöny*, XXIV.évf. (1919) 39.sz. 1191.p.
- 1923/XXXV.tc. (16.;) — 1923/XXXV.tc. a közszolgálatban álló tisztviselők és egyéb alkalmazottak létszámának csökkentéséről és egyéb kapcsolatos intézkedésekről.
- 1924/IV.tc. (16.;) — 1924/IV.tc. az államháztartás egyensúlyának helyreállításáról.

- 530/1945. (II. 26.) M.E.r. — 530/1945. (II. 26.) M.E.r. az Ideiglenes Nemzeti Kormány rendelete a fasiszta szellemű és szovjetellenes sajtótermékek megsemmisítéséről.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXXIX.évf. (1945) I.köt. 50.p.
- A fasiszta, szovjetellenes, antidemokratikus sajtótermékek II.sz. jegyzéke. Magyar könyvek, idegen nyelvű könyvek, folyóiratok, zeneművek.* (44.;) — *A fasiszta, szovjetellenes, antidemokratikus sajtótermékek II.sz. jegyzéke. Magyar könyvek, idegen nyelvű könyvek, folyóiratok, zeneművek.* Budapest, 1945, Miniszterelnökség Sajtóosztálya - Szikra és Lapkiadó Vállalat. 63 p.

PARÁDI Ákos*

A magyar vízi csendőrség

Absztrakt

Az 1881-ben felállított Magyar Királyi Csendőrség működési területe a városok hatósági területének a kivételével az egész országra kiterjedt. Az első csendőr vízi őrőst azonban csak 1942. VI. 5-én hozták létre. A testületen belül — a napjaink terminológiája szerinti — szakszolgálati ágak kialakulása, mint például a határszéli csendőrség, tábori csendőrség, a nyomozati tevékenységet ellátó csendőr járásőrmesterek ugyan már a dualizmus időszakában elkezdődött, azonban kiterjedésük a két világháború közötti időszakra tehető. A csendőrségi vízrendészet csirája azért alakult ki viszonylag később, mert 1922 és 1939 között Magyarországon a vízrendészeti teendőket a Magyar Királyi Folyamőrség látta el, mely testületet a Magyar Királyi Honvédségbe integrálták.

Kulcsszavak:

Magyar Királyi Csendőrség ; Vízicsendőrség ; Magyar Királyi Folyamőrség ; Magyar Királyi Rendőrség ; vízrendészet

Abstract

The Hungarian Royal Gendarmerie was established in 1881, with the exception of the official territory of the cities, covering the entire country. However, the first water-gendarmerie station was only in 1942. VI. 5 was created. Within the body, as the terminology of today's service lines, such as the border guard gendarmes, military gendarmeries, and gendarmes sergeants who carried out investigative activities have started in the dualism period, but their fulfillment can take place between the two world wars. The sprouts of the water-gendarmerie was developed relatively sooner, because in 1922-1939, the water management tasks in Hungary were carried out by the Hungarian Royal River Guard, which was integrated into the Hungarian Royal Army.

Keywords:

Hungarian Royal Gendarmerie ; Water Gendarmerie ; Hungarian Royal River Guard ; Hungarian Royal Police ; water policing

---

* - *Open Researcher and Contributor ID* = Nyílt Kutató és Közreműködő Azonosító (ORCID) <https://orcid.org/0000-0002-1873-0605>

Institutional attachements = Szerző intézményi kötődései :

- *Bertalan Szemere Scientific Society of History of Hungarian Law Enforcement* = Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

@: akos.paradi@gmail.com

Date of registry = Regisztrálás dátuma : 2018. II. 27. *Date of acceptance* = elfogadás dátuma : 2018. IV. 22.

DOI : 10.31626/HU-EISSN2530094X.VITOM.73-88.p

A Magyar Királyi Csendőrség — a magyarországi tanácsköztársaság 133 napos időszakát leszámítva — 1881-től 1945-ig működött.¹ Magyarországon ugyan a csendőrség intézménye először 1849-ben jelent meg, azonban az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharcot a cári haderő csapatainak a segítségével leverő, az ország szuverenitását figyelmen kívül hagyó, a Magyar Királyság területét tartományokra osztva az Osztrák Császárságba tagoló, a németet, mint hivatalos nyelvet a Kárpát-medencében bevezető, a magyar jogrend helyett az osztrák törvényeket alkalmazó rendszer csendőrségét nem lehet magyar csendőrségnek nevezni. E szervezet fő feladatát — a vidék közrendjének a fenntartása mellett — a magyarellenesség alkotta. A testület tagjai nem csupán a magyar hazafiakat üldözték, hanem már a magyar hagyományok szerinti öltözködést is büntették.²

A HABSBURG császári csendőrség Kárpát-medencében állomásozó alakulatainak a további működéséhez a kiegyezéskor a magyar fél nem járult hozzá. Ezen alakulatokat a magyar kormány nem vette át, így azok felszámolásra kerültek.³

Kezdetben a magyar politikai vezetés a magyar rendvédelmi modellben nem szánt szerepet a csendőrségnek.⁴ A reformkori muni­cipálisok és centralisták közigazgatásméleti vitájának hozadéka­ként önkormányzati dominanciájú rendvédelmet alakítottak ki a Magyar Szent Korona alá tartozó területeken.⁵ Az önkormányzati típusú rendvédelmi modell azonban megbukott.⁶ TISZA Kálmán miniszterelnök kezdeményezésére fogtak hozzá az Európa-szerte elterjedt kétpólusú rendvédelmi modell kialakításához Magyarországon is, ahol a nemzeti rendvédelem egyik pilléré a vidéki területekre kiterjedő hatáskörrel a csendőrség, a másik fő pillért a városokra kiterjedően a rendőrségek alkották.⁷

A csendőrség intézménye a magyar nemzetállam keretei közé tagolva beváltotta a hozzá fűzött reményeket. A mintegy 12 000 fős Magyar Királyi Csendőrség a Kárpát-medence vidéki térségében — ahol a lakosság többsége élt és amely az ország területének a döntő többségét alkotta — viszonylag gyorsan jó közbiztonsági helyzetet teremtett, amelyet a lakosság döntő többségének a megelégedésével tartósan fenn is tudott tartani.⁸

A Magyar Királyi Csendőrség — amelynek a személyi állománya a dualizmuskori időkhöz hasonlóan, a trianoni békediktátum után is 12 000 fővel teljesített szolgálatot — létszámának 5 %-a tartozott a tiszti karba. A tisztek hatósági személyként nem kerülhet­tek kapcsolatba a lakossággal. Feladatukat az irányítás, képzés alkot-

ta. A tisztí kar létszámát nem léphette túl a háttértevékenységet végzők — például a gazdászok stb. — száma. A végrehajtó szolgálatot a testület személyi állományának 90 %-a látta el.⁹

A csendőri szolgálat — bár azt már a kezdetektől többféle szempont alapján különbözőképpen csoportosították — döntően gyalogos, vagy lovas portyaszolgálatot jelentett. A csendőri szolgálatellátás lényegét alkotta, hogy a testület tagjai folyamatosan jelen voltak a rájuk bízott területen. Ennek során a legkisebb kihágásokat sem hagyhatták figyelmen kívül, illetve komoly elriasztó erőt jelentettek, mivel a tilosban járók sohasem tudhatták, hogy mikor és hol találkozhatnak csendőr járőrrel.¹⁰

A csendőri szolgálat idővel differenciálódott. 1891-ben hozták létre a határszéli csendőrséget az útlevélköteles határszakasszal rendelkező csendőr kerületek szervezetében. A határszéli csendőrség különleges szervezeti, vezetési elemekkel is rendelkezett. A határszéli csendőrség feladatát alkotta a Magyar Királyság külső határainak — nem az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság közötti államhatárnak — az őrzése.¹¹

Az 1890-es években készült el a táborig csendőrség első szolgálati szabályzata. A táborig csendőrséget ugyan csupán a háború időszakában hozták létre, azonban a felkészítése békeidőszakban folyamatos volt.¹²

1903-ban jelentek meg az úgynevezett járásörmesterek, akik a testületben nyomozótevékenység felelősei és művelői voltak. Az I. világháború időszakában ugyan létszámhiány miatt megszüntették ezen beosztásokat és már nem is állították többé azokat vissza, azonban az 1920-as években fokozatosan kiépítették a csendőrségi nyomozó szolgálatot, melyet teljes egészében 1930-ban állítottak rendszerbe.¹³

A Magyar Királyi Csendőrségen belül — annak ellenére, hogy a csendőri szolgálatteljesítés döntő többségét a gyalogos és a lovas portyaszolgálat alkotta — már a dualizmus időszakában elkezdődött a mai fogalmaink szerinti szakszolgálati ágak kifejlődése a táborig csendőrség és a határszéli csendőrség által. E specializáció tovább folytatódott a két világháború között, amikor kiépült a közlekedési csendőrség, a vasúti csendőrség, a légi csendőrség.¹⁴ Ebbe a folyamatba illeszkedett a vízi csendőrség létrehozása.

A Magyar Királyi Csendőrségen belül — napjaink terminológiája szerinti elnevezéssel — a szakszolgálati ágak szervezeti felépítése eltérő volt. A szervezeti egység típusok ugyan egységesek voltak a testületen belül, abban azonban különböztek a szakszolgálati ágak,

hogy a parancsnoksági szintekből melyeket alkalmazták a szolgálati ág eredményes vezetése érdekében. Egységes volt azonban, hogy a szolgálat teljesítés színtere valamennyi szakszolgálati ágnál az őrs volt.¹⁵

A Magyar Királyságban a vízi rendészeti teendőket a trianoni békediktátumot követően az Osztrák-Magyar Monarchia haditengerészete dunai flottillájának a romjaiból létrehozott Magyar Királyi Folyamórség látta el. A Magyar Királyságban a folyók és általában a vízfelületek ellenőrzésére és védelmére a magyar államrendszeren belül mindig létezett valamilyen hajózó fegyveres szervezet. Ilyenek voltak például a katonai határőrvidék szervezetében az úgynevezett csajkások is.¹⁶

A kiegyezést követően a haditengerészet — amely a közös hadsereg vízi haderőneve volt — kebelében alakították ki az úgynevezett „Budapesti Különítmény”-t, amely 1872-ben jött létre a Maros és a Leitha monitorok létrehozása nyomán. A monitor hajótípus a XIX. század második felében keletkezett az amerikai polgárháború fegyverfejlesztésének az egyik eredményeként. A hajótípus különösen megfelelt a folyami hadihajózás követelményeinek. Sekély merüléssé (1 m) fakadóan a gázlók felett fennakadás nélkül haladhattak, a Duna minden szakaszán vontató nélkül mozoghattak ezen úszóegységek. Ugyanakkor páncélozottak is voltak és megfelelő tüzérvél is rendelkeztek. Az első úszó egységeket még számos követte, melyeket folyamatosan fejlesztettek. A dunai flottilla viszonylag szerencsésen túlélte az I. világháborút. A békediktátum azonban megfosztotta országunkat a flottillájától.¹⁷

Az Osztrák-Magyar Monarchia haditengerészete Duna flottillájának az újjászervezése a trianoni békediktátummal van összefüggésben. A Magyar Királyság a békediktátum rendelkezései miatt olyan országgá vált, amely ki volt szolgáltatva a tőle elcsatolt területekkel rendelkező szomszédos országoknak. A magyar vezetés ezen a helyzeten enyhíteni szeretett volna. A katonai fejlesztések engedélyezésétől azonban az Entente mereven elzárkózott. Ezzel szemben — tekintettel a magyarországi tanácsköztársaságra — jóval megengedőbb volt a rendvédelem terén. Így jöhetett létre az a helyzet, hogy a trianoni békediktátum után — amely elcsatolta az ország területének mintegy 2/3-át, lakosságának pedig a felét — ugyanolyan létszámmal működhetek a magyar rendvédelmi testületek, mint a háború előtt. Az Entente ahhoz is hozzájárult, hogy a magyar rendvédelmi testületeket két új szervezettel a Magyar Királyi Vámórséggel és a Magyar Királyi Folyamórséggel gyarapítsák.¹⁸

Mindkét testület fedőszervezet is volt, melynek az álcájában katonai alakulatokat rejtettek el. A minisztertanács 1921. I. 3-ai ülésén döntött úgy, hogy 1921. III. 1-ei hatállyal felállítja a Magyar Királyi Folyamőrséget. A testület nyíltan a Magyar Királyi Belügyminisztérium, rejtetten pedig a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium alárendeltségébe tartozott. A Magyar Királyi Folyamőrség felállítását 1922-ben törvénybe is foglalták, illetve annak végrehajtására vonatkozóan miniszterelnöki rendelet is született.¹⁹

A testület élén a Magyar Királyi Révfőkapitányság állt. Alárendeltségébe 11 révkapitányság tartozott, amelyek hatósági területe lefedte a teljes magyar hajóható vízfelületet. Egyes révkapitányságok révkirendeltségekkel is rendelkeztek. Összesen 10 révkirendeltség működött. A révkapitányságok alkalmanként, a helyzettől függően hosszabb-rövidebb időre révőrségeket is létrehozhattak. A testület ügyeinek intézésével a Magyar Királyi Belügyminisztériumban egy osztály foglalkozott.²⁰

Magyarország fegyverkezési egyenjogúságát elismerő Bled-i egyezmény nyomán a haderőrejtés célját szolgáló rendvédelmi testületeket a Magyar Királyi Honvédségbe integrálták. A honvédelem témáját pedig új törvényben szabályozták.²¹ A testületek nyílt feladatait pedig a társ rendvédelmi testületek között osztották szét. A vízi rendészeti teendőket a Magyar Királyi Rendőrség vette át. A Magyar Királyi Folyamőrség azon szervezeti egységei és úszó egységei, amelyek nem hadi célokat szolgáltak, a rendőrséghez kerültek. A rendőrség kötelékében nyolc révkapitányság működött a Dunán és a Tiszán. Rendőri révőrségeket szerveztek továbbá a Drávára, a Vágra és a Marosra. A Balatonon és a Velencei tavon pedig a területileg illetékes főszolgabírák hatáskörét gyarapították a vízirendészeti teendőkkel.²²

Ez a helyzet azonban nem állt teljesen összhangban azzal, hogy vidéken a Magyar Királyi Csendőrség, a városokban pedig a Magyar Királyi Rendőrség volt a rend fenntartására hivatott szervezet, hiszen a vízfelületek általában nem követték a közigazgatási határokat.

1942. VI. 5-én kezdte el — a Balaton vízfelületére és közvetlenül a vízpartra, illetve a kikötőkre kiterjedő hatáskörrel — működését a siófoki vízi csendőr őrs. Ez az őrs volt a Magyar Királyi Csendőrség történetében az első vízi csendőr őrs. A testület vízi rendészeti szakszolgálati ágának a fejlesztését azonban a háború megakadályozta.²³ Magyarország legnagyobb taván — amely mintegy 603 km² nagyságú, 77 km hosszú, átlagosan 7-8 km szélességű, a mélysége pedig 3-4 m közötti, bár az úgynevezett „Tihanyi kút”-nál Szántód és

Tihany között a 11 m mélységet is eléri, igaz ott a szélessége is csupán 1 210 m-re szűkül²⁴ — szerzett tapasztalatok kedvező alapokat teremthettek a vízi csendőrség országos kiépítése számára, amelyre azonban már nem került sor. A balatoni vízi csendőr őrsöt a siófoki kikötőben helyezték el az őrs körletét a kikötő egy részéből, illetve ahhoz közvetlenül csatlakozó területből hozták létre. Ez praktikus megoldás volt, az őrs épületéből kilépve néhány méter után már vízi járműbe is szállhattak a csendőrök. A siófoki vízi csendőr őrs három motoros kishajóval rendelkezett. Kezdetben ugyan a csendőrség a Balatoni Hajózási Részvénytársaságtól bérelt motoros kishajókat a szolgálati feladatai ellátása érdekében. Nemsokára elkészültek azonban a balatonfüredi hajóépítő üzemben az új csendőrségi motoros kishajók. Ezek a vízi járművek a kor technikai helyzetének megfelelően fából készültek és 12,7 méter hosszúságúak voltak. Benzinmotorral működtek és kabinnal is ellátták a kishajókat, amelyekben székek, asztalok, valamint néhány beépített szekrény is található volt. Ezek a csendőrségi motoros kishajók a legnagyobb viharokban is közlekedtek, hiszen a viharok során bajba jutott emberek kimentését a csendőrség ezekkel a vízi járművekkel valósította meg.²⁵ **(I.sz. melléklet)**

A Magyar Királyi Csendőrség vízi őrsének a személyi állománya lényegében ugyanúgy járőrözött, mint a szárazföldi bajtársaik, azzal a különbséggel, hogy szolgálatukat vízen, vagy annak partján látták el. A szolgálati járművük pedig vízi jármű volt. A vízi csendőr őrs ugyan — a kezdeti időszakot leszámítva — saját motoros kishajókkal rendelkezett, azonban az is előfordult, hogy az előírások ellen vétők váratlan meglepésének biztosítsa érdekében, hogy evezős csónakkal teljesítettek szolgálatot elsősorban a partmenti nádasok peremén, ahol az orvhalászok tevékenységét fedték fel.²⁶

A vízi csendőr őrs feladatát alkotta a vízből mentés és az orvhalászok leleplezése mellett a hajózással, fürdőzéssel kapcsolatos szabályok, valamint a kikötői rendszabályok betartásának az ellenőrzése, továbbá a vízi rendezvények biztosítása is.

A Magyar Királyi Csendőrség személyi állományából válogatták ki a vízi őrsre áthelyezésre kerülő csendőröket. Előnyt jelentett a Magyar Királyi Folyamőrségnél, vagy 1939 után a Magyar Királyi Honvéd Folyamérőknél teljesített sorkatonai szolgálat. A leendő vízi csendőröknek két hónapos felkészítő tanfolyamon kellett részt venniük, melynek a végén eredményes vizsga nyomán voltak kinevezhetőek vízi csendőrré. A vízi csendőr tanfolyamon a hallgatók elsajátí-

tották a hajóvezetést, a motorkezelést, a navigálást, a vízből mentést, egyben pedig az úszástudásukat is tökéletesítették.²⁷

A vízi csendőrök egyenruhája és felszerelése alapvetően megegyezett ugyan a szárazföldön szolgálatot teljesítő bajtársaikéval, azonban számukra rendszeresítésre kerültek olyan kisebb-nagyobb eltérések is, amelyek a vízi csendőr szolgálat eredményes ellátását segítették elő. A vízi csendőrség motoros kishajóin négy csendőr teljesített szolgálatot: a járőrvezető, a járőrtárs, a hajóvezető és a gépkezelő. Közülük a hajóvezető és a gépkezelő szolgálati fegyvere csupán pisztoly volt. A járőrvezető és a járőrtárs, akik — a kikötőkben kiszállva a hajóból — a vízparton is járőröztek, a pisztoly mellett karabéllyal is fel voltak szerelve. A karabélyokat a hajók a kabinba szerelt csukott fegyverállványon tartották. A vízi csendőrök szolgálati öltözékükhöz tartozott még a vízhatlan csuklyás esőköpeny is. A vízi csendőrök a szokásos csendőr kalap helyett — a tábori csendőrökhöz hasonlóan — kakastollas Bocskai-sapkát viseltek.²⁸

A vízi csendőrök is szolgálati lappal indultak szolgálatba. A szolgálati lapon az őrsparancsnok feltüntette, hogy az őrs tagjai közül név szerint kik és milyen minőségben — járőrvezető, járőrtárs, hajóvezető, gépkezelő — teljesítenek szolgálatot, valamint azt is, hogy melyik hajóval fogják a járőrözést megvalósítani. Feltüntették a hajó ellenőrző adatait is sőt még az üzemanyag mennyiségét is. A járőrlapon szerepeltették továbbá a szolgálat kezdetének és befejezésének az időpontját és azokat a „tereptárgyakat” azaz a part azon pontjait, amelyeket portyázásuk során érinteniük kellett. A szolgálati lapra rávezették még azokat a rendezvényeket, várható eseményeket, illetve körülményeket is, amire a járőrnek különösen figyelnie kellett. A szolgálati lap utolsó rovatában a hajóvezetőnek kellett megindokolnia az üzemanyag esetleges túlfogyasztását.²⁹

A szolgálati lap mellett minden hajón hajónaplót is kellett vezetni a hajóvezetőnek. A hajónaplóban a hajó üzemi adatait és a rádióforgalmazási adatokat rögzítették. Minden csendőrségi motoros kishajó rendelkezett rádió adóvevő készülékkel. Ezzel álltak az őrsrel kapcsolatban. Az őrsre érkező bejelentések nyomán utasíthatták a szolgálatban lévő hajó személyzetét különböző feladatok ellátására. A vízi járőr pedig rádión jelenthette szolgálati feladatai teljesítését.³⁰

A szolgálatba lépést megelőzően fél órával az őrsparancsnok közölte a szolgálatba lépésüket az őrs azon tagjainak, akik a hajón együtt fognak szolgálatot teljesíteni. Ezt követően — az egyébként folyamatosan karbantartott és használható állapotba helyezett — motoros kishajó állapotáról (üzemanyag feltöltöttség, fenékvíz hiá-

nya stb.) kellett a szolgálatba vezényelteknek meggyőződnieük, majd a felszerelésüket követően a felsorakozott négy főt az őrsparancsnok, vagy megbízottja szóban is eligazította. Végül pedig a hajó indulásakor felvonták a magyar címet is tartalmazó trikolorót. Így hajóztak ki a vízi csendőrök a kikötőjükből.³¹

Rossz látási viszonyok között a vízi csendőrök iránytű segítségével tájékozódtak. Úticéljuk irányát úgy határozták meg, hogy összhangba hozták a térképen feltüntetett északot és az iránytű segítségével megállapított valós északi helyzetet. Az iránytűn lévő fokbeosztást — az erre a célra készített átlátszó műanyag vonalzó segítségével — rávetítették a térképre, összekötve a pozíciójukat a célterülettel. Az így leolvasható fokok szerint hajóztak a vízi csendőrök kedvezőtlen látási viszonyok között.³²

Ismereteim szerint a vízi csendőr őrs objektumát és csónakjait a háború megrongálta ugyan ám azok még helyreállíthatók lettek volna. A vízi csendőri szolgálatnak a kegyelemdőfést a testület feloszlatásáról szóló rendelet adta meg. Ma már a csendőr I. II. és III. névre hallgató kishajók közül egy sincsen meg. Hosszas kutatás nyomán talán még fellelhetőek a hajógyárban a tervek. Ezt a lehetőséget mindazok figyelmébe ajánlom, akik nemzeti rendvédelem-történetünk ezen apró szelete iránt érdeklődést mutatnak.

Jegyzetek:

- ¹ 1881/III.tc. ; 1 690/1945. (V. 7.) ME.r.
² PARÁDI: A Császári Királyi Csendőrség Magyarországon.
³ 26/1867. (III. 23.) Kir.r.
⁴ CSIZMADIA: 119-143.p. + 192-195.p. ; MEZNERICS -TORDAY ; BEK-SICS ; SZABÓ: 158.p.
⁵ 1870/XLII.tc. ; 1871/XVIII.tc.
⁶ PARÁDI: A polgári magyar állam rendvédelme. 21-50.p. ; Idem: A polgári magyar állam fegyveres rendvédelmi testületei. 49-71.p.
⁷ Idem: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. 78-83.p.
⁸ Idem: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központositott, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* 135-139.p.
⁹ Loc.cit. 65-80.p.
¹⁰ Idem: A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenységei. 91-97.p.
¹¹ Idem: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. 56-92.p. ; Idem: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. 77-91.p. ; Idem: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Magyar Királysága külső határainak őrzésében. ; Idem: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége. ; Idem: A Magyar Királyi Csendőrség a dualizmuskori Magyar Királyság határőrizetében 1891-1918.
¹² SZAKÁLY: A Horthy-hadsereg tábori csendőrségének megszervezése és alkalmazása a második világháború időszakában 1938-1944. ; Idem: Az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregének tábori csendőrsége. ; Idem: *A magyar tábori csendőrség története 1938-1945.*
¹³ SZIGETVÁRI: A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai. 99-126.p.
¹⁴ PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenységei. op.cit. 91-97.p. ; ARTNER — PARÁDI — ZEIDLER: 23-31.p. ; OLASZ: Légi szuverenitás és légi ellenőrző szolgálat a HORTHY-korszakban. 63-70.p.
¹⁵ PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség szervezete. 80-85.p.
¹⁶ MÁRTHA: 16-34.p.
¹⁷ CSONKARÉTI — BENCZÚR: 7-150.p.
¹⁸ PARÁDI: A polgári magyar állam rendvédelme. op.cit. 21-50.p. ; Idem: A polgári magyar állam fegyveres rendvédelmi testületei. op.cit. 49-71.p.
¹⁹ 1922/XIV.tc. ; 8 270/1923. (XI. 23.) ME.r.
²⁰ CSONKARÉTI — BENCZÚR: op.cit. 150-154.p.
²¹ 1939/II.tc.
²² BORBÉLY — KAPY: 144-150.p.
²³ CSUKA: I.rész. 686.p.
²⁴ Loc.cit. I.rész. 686.p.
²⁵ Loc.cit. II.rész. 712.p.
²⁶ Loc.cit. II.rész. 714.p.
²⁷ Loc.cit. I.rész. 686.p.
²⁸ Loc.cit. I.rész. 687.p.
²⁹ Loc.cit.
³⁰ Loc.cit.
³¹ Loc.cit.
³² Loc.cit. II.rész. 712-713.p.

Forrás- és irodalomjegyzék (a jegyzetekben alkalmazott rövidítések):

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

- BEKSICS (4.;) — BEKSICS Gusztáv: *A magyar doktrinairek. Csengery Antal, b. Eötvös József stb.* Budapest 1882, Rudnyánszky. 168 p.
- BORBÉLY — KAPY (22.;) — BORBÉLY Zoltán – KAPY Rezső (szerk.): *A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941.* Budapest, 1942, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat. I.köt. 1-299 p. II.köt. 300-600 p.
- CSIZMADIA (4.;) — CSIZMADIA Andor: *A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig.* Budapest, 1976, Akadémia Kiadó. 560 p. HU-ISBN 963 05 0713 7.
- CSONKARÉTI — BENCZÜR (17.;20.;) — CSONKARÉTI Károly — BENCZÜR László: *Haditengerészet és folyamőrök a Dunán. A Császári (és) Királyi Haditengerészet dunai flottilájától a Magyar Királyi Honvéd Folyamerőkgig 1870-1945.* Budapest, 1991, Zrínyi. 291 p. HU-ISBN 963 327 153 3.
- MEZNERICS TOR-DAY (4.;) — MEZNERICS Iván — TORDAY Lajos: *A magyar közigazgatás szervei, 1867-1937.* Budapest, 1937, Magyar Királyi Tudományegyetem – Közigazgatástudományi Intézet. 447 p.
- PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.
- SZABÓ (4.;) — SZABÓ Imre: *A burzsoá állam- és jogbölcselet Magyar-országon.* Budapest, 1955, Akadémia Kiadó. 533 p.
- SZAKÁLY: *A magyar tábori csendőrség története 1938-1945.* Budapest, 2000², Ister. 173 p. HU-ISBN 963 92 4324 8.
- SZIGETVÁRI: *A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai.* Budapest, 2018, Sze-
(13.;) — SZIGETVÁRI Oszkár: *A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai.* 99-126.p. In PARÁDI József — SZAKÁLY Sándor — SZIGETVÁRI Oszkár — ZÉTÉNYI Zsolt: *Nyomozati utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, 2018, Sze-

mere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 401 p. HU-ISBN 978 615 80 3094 6. /A magyar rendvédelem-történet hagyatéka, 2./ HU-ISSN 2064-4728.

TANULMÁNYOK

- ARTNER — PARÁDI — ZEIDLER
— ZEIDLER
(14. ;)
- ARTNER Ramona — PARÁDI József — ZEIDLER Sándor: A Magyar Királyi Csendőrség légi, vízi, vasúti és közúti szakszolgálati ágai. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, HU-ISSN 1216-6774. XXIII. évf. (2013) 27-28-29-30.sz. 23-40.p. HU-ISSN 1216-6774.
- MÁRTHA
(16. ;)
- MÁRTHA József: A magyar Duna-tengerhajózás rövid története. 16-34.p. In SERÉNYI Péter et al. (szerk.): *A TIT Természettudományi Stúdió Hajózástörténeti és Modellező Klubjának Évkönyve 1983*. Budapest, 1984, Tudományos Ismeretterjesztő Társaság Hajózástörténeti és Modellező Klub. 134 p. HU-ISBN 963 41 1998 0.
- OLASZ: Légi szuverenitás és légi ellenőrző szolgálat a HORTHY-korszakban.
(14. ;)
- OLASZ Lajos: Légi szuverenitás és légi ellenőrző szolgálat a HORTHY-korszakban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXV.évf. (2015) 43-44-45-46.sz. 63-76.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914.
(11. ;)
- PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CI.évf. (1988) 1.sz. 56-92.p. HU-ISSN 0017-6540.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918.
(7. ;)
- PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség megalakulása és működése 1881-1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII. évf. (1997) 8.sz. 78-83.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak. „*A napóleoni közbiztonsági őrtisztület útja Párizstól — Itálián és Ausztrián keresztül — Budapestig*” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. (11. ;) — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIX.évf. (2010) 22.sz. 77-91.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2008. október 10-én Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évszázad rendszerváltozásainak hatásai a nemzeti rendvédelmünkre*” című XXII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőség szervezete. (15. ;) — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőség szervezete. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 24.sz. 80-90.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Csendőség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005.*” című XXIV. konferenciáján. A tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőség szolgálati tevékenységei. (10.;14. ;) — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőség szolgálati tevékenységei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 24.sz. 91-99.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Csendőség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005.*” című XXIV. konferenciáján. A tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A csendőség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrzésében. (11. ;) — PARÁDI József: A csendőség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrzésében. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 24.sz. 100-118.p. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3. Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos

Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005*” című XXIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

- PARÁDI: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége. (11.;) — PARÁDI József: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII.évf. (2012) 26.sz. 81-104.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2011. november 11.-én, Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Militarizmus és demilitarizmus a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelmében*” című XXV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. (2.;) — PARÁDI József: a Császári Királyi Csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 61-70.p. HU-ISSN1216-6774.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség a dualizmuskori Magyar Királyság határőrizetében 1891-1918. (11.;) — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség a dualizmuskori Magyar Királyság határőrizetében 1891-1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXVI.évf. (2016) 51.sz. 25-42.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI: A polgári magyar állam rendvédelme. (6.;18.;) — PARÁDI József: A polgári magyar állam rendvédelme. 21-69.p. In PARÁDI József — VEDŐ Attila: *A polgári magyar állam karhatalmi tevékenységének szabályozásai*. Budapest, 2018, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 336 p. HU-ISBN 978 615 80 3092 2. /A magyar rendvédelem-történet forrásai, 1/ HU-ISSN 2560-0532.
- PARÁDI: A polgári magyar állam fegyveres rendvédelmi testületei. (6.;18.;) — PARÁDI József: A polgári magyar állam rendvédelmi testületei. 49-84.p. In PARÁDI József — SZAKÁLY Sándor — SZIGETVÁRI Oszkár — ZÉTÉNYI Zsolt: *Nyomozati utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, 2018, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 401 p. HU-ISBN 978 615 80 3094 6. /A magyar rendvédelem-történet hagyatéka, 2/ HU-ISSN 2064-4728.

SZAKÁLY: A Horthy-hadsereg tábori csendőrségének megszervezése és alkalmazása a második világháború időszakában 1938-1944. (12.;) — SZAKÁLY Sándor: A Horthy-hadsereg tábori csendőrség-gének megszervezése és alkalmazása a második világháború időszakában 1938-1944. *Hadtörténelmi Közlemények*, XCIV.évf. (1981) 3.sz. 376-402.p. HU-ISSN 0017-6540.

SZAKÁLY: Az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregének tábori csendőrsége. (12.;) — SZAKÁLY Sándor: Az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregének tábori csendőrsége. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IV.évf. (1994) 5.sz. 55-58.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1993. szeptember 21-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által rendezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Háború, forradalom, trianon.*” című V. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

CIKKEK

CSUKA (23.;24.;25.;26.;27.;28.;29.;30.;31.;32.;) — CSUKA László: Vízi őrsünk szolgálatából. *Csendőrségi Lapok*, XXIII.évf. (1943) 22.sz. I.rész. 686-690.p. *Csendőrségi Lapok*, XXIII.évf. (1943) 23.sz. II.rész. 712-715.p.

JOGSZABÁLYOK

1870/XLII.tc. (5.;) — 1870/XLII.tc. a köztörvényhatóságok rendezéséről.

1871/XVIII.tc. (5.;) — 1871/XVIII.tc. a községek rendezéséről.

1881/III.tc. (1.;) — 1881/III.tc. a közbiztonsági szolgálat szervezéséről.

1922/XIV.tc. (19.;) — 1922/XIV.tc. a Magyar Királyi Folyamőrség szervezéséről, létszámának, kiegészítési módjának és felfegyverkezésének megállapításáról.

1939/II.tc. (21.;) — 1939/II.tc. a honvédelemről.

26/1867. (III. 23.) Kir.r. (3.;) — 26/1867. (III. 23.) Kir.r. a csendőrség megszűntetése tárgyában. *Magyarországi Rendeletek Tára*, I.évf. (1867) I.füzet. 51.p.

- 8 270/1923. (XI. 23.) — 8 270/1923. (XI. 23.) ME.r. a folyamrendészet gya-
ME.r. korlásáról és a m. kir. folyamórség szervezéséről, lét-
(19.;) száma kiegészítési módjainak és felfegyverzésének
megállapításáról szóló 1922. XIV. t.-c. végrehajtásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LVII.évf.
(1923) I.füzet. 335-340.p.
- 1 690/1945. (V. 7.) — 1 690/1945. (V. 7.) ME.r. a csendőrség felosztásá-
ME.r. ról és az államrendőrség megszervezéséről.
(1.;) *Magyarországi Rendeletek Tára*, LXXIX.évf.
(1945) I-VI. füzet 131-133.p.

I.sz. melléklet

Csendőr motoros kishajók a Balatonon az 1940-es évek első felében.

Forrás ! Világhálón:

http://www.hajoregiszter.hu/tarsasagok/belvizi/m_kir_csendorseg_siofoki_vizi_ors/389

PARÁDI József*
A dualizmuskori Magyar Királyi Pénzügyőrség
határőrizeti szolgálata.

(Border guard service of the Hungarian Royal Custom Police in the time of dualism.)

Absztrakt

A magyar határőrizet történetében a dualizmus időszakában a határok őrzésének feladata — Európa fejlett országaihoz hasonlóan, az ipar és az azt követő harceljárások fejlődéséből fakadóan — a haderőtől a rendvédelmi testületekhez került. Ezekben a teendőkben vett részt a Magyar Királyi Pénzügyőrség békében és fegyveres konfliktusokban egyaránt.

Kulcsszavak:

dualizmuskori magyar határőrizet ; katonai határőrizet ;
Magyar Királyi Pénzügyőrség ; határszéli csendőrség ;
Magyar Királyi Határrendőrség

Abstract

In the history of the Hungarian border guard, in the period of dualism, the task of guarding the borders - as in the developed countries of Europe - came from the military to the law enforcement bodies, due to the development of industry and the successive warfare. In these tasks, the Hungarian Royal Finance Guard participated in peace and armed conflicts.

Keywords:

hungarian surveillance in the period of dualism ; military border guard ;
Hungarian Royal Custom Police ; frontier gendarmerie ;
Hungarian Royal Border Guard

---

*

- *Open Researcher and Contributor ID* = Nyílt Kutató és Közreműködő Azonosító (**ORCID**)

<https://orcid.org/0000-0003-3368-2944>

Institutional attachements = Szerző intézményi kötődései :

- *Bertalan Szemere Scientific Society of History of Hungarian Law Enforcement* = Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

- *Eötvös Loránd University Faculty of Law History of National Law Department* = Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék

- *National University of Public Service Faculty of Law Enforcement* = Nemzeti Közszo-
szolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar

@: paradi.jozsef@gmail.com

DOI : 10.31626/HU-EISSN2530094X.VITOM.89-118.p

Ahhoz, hogy a Magyar Királyi Pénzügyőrség dualizmuskori határőrizeti tevékenysége érdemben tárgyalható legyen két témát indokolt tisztázni. Egyrészt arra kell választ adni, hogy a határőrizet hol helyezkedik el a dualista államalakulat feladatrendszerében? Másrészt pedig azt indokolt meghatározni, hogy a korabeli magyar határőrizetben a pénzügyőrség milyen szerepet töltött be?

A pénzügyőrség története nem tekint vissza túlságosan hosszú időre a Kárpát-medencében. Az első pénzügyőr szervezetet a neoabszolutizmus rendszerében hozták létre. E szervezet ugyan a Magyar Szent Korona alá tartozó területeken is működött — hiszen a HABSBERG-birodalom teljes területére kiterjedt a testület hatósági területe — azonban semmiképpen sem tekinthető magyar szervezetnek, legfeljebb a magyarok elnyomásához asszisztáló testületként vehető figyelembe. A neoabszolutista rendszer a magyar államot megszüntette, területét pedig tartományokra szabdalva beolvasztotta a HABSBERG Császárságba, hivatalos nyelvvé pedig a németet tette. A magyar hazafiakat e rendszer üldözte.

A modernizáció köntösébe bújtatott önkényuralmi tobzódás létrehozta a hatalma legitimálását hirdető hamis elméletet. Herceg Félix Ludwig Johann Fürst zu SCHWARZENBERG (Böhmisch-Krumau 1800. X. 2. – Bécs 1852. IV. 5.)¹ személyéhez kapcsolható Verwirkungstheorie (jogeljárás elmélet) szerint a magyar nemzetnek voltak ugyan alkotmányos jogai, ezeket azonban elvesztette azáltal, hogy a törvényes uralkodója ellen fellázadt. A jogeljárás hamis elméletét DEÁK Ferenc cáfolta meg.²

A HABSBERG-birodalom politikai elitjének a szeme előtt a HABSBERG-család vezetésével megvalósuló közép-európai birodalom létrehozásának a víziója lebegett. Ennek érdekében a HABSBERG-birodalom népeit el szerették volna németesíteni, majd erre a tömegre támaszkodva létrehozni a Német Császárság és az Osztrák Császárság egyesítésével kialakított nagy közép-európai birodalmat.³ Nagyratörő terveiket Közép-Európa népeinek a sírján szerették volna létrehozni. Erre a galád elképzelésre is utaltak a korszak kutatói, amikor úgy fogalmaztak, hogy a magyar szabadságharcot hátba támadók azt

kapták a HABSBUROGoktól jutalmul, amit a magyarok büntetésül.

A neoabszolútizmus rendszerét, annak egyetlen szervezeti sem lehet tehát magyarnak tekinteni. A kiegyezés utáni polgári magyar államnak azonban szüksége volt pénzügyőrségre, így tehát 1867-ben a LÓNYAY Menyhért által vezetett Magyar Királyi Pénzügyminisztérium alárendeltségében létrehozták a Magyar Királyi Pénzügyőrséget.⁴ A magyar pénzügyőrség tehát a magyar kormány kompetenciájába tartozó nemzeti szervezet volt. De vajon a Magyar Királyságnak az Osztrák-Magyar Monarchia határaival egybeeső határszakaszai őrzését — amelyben a magyar pénzügyőrség is tevékenykedett — birodalmi vagy magyar tevékenységnek tekintették-é?

Hagyományosan a határőrizet a központi államhatalom hatáskörébe tartozott, mely tevékenységet az uralkodó a hadsereg által gyakorolta. Így tehát — ha csupán a korábbi időszak gyakorlatát vesszük figyelembe — a határőrizet a közös ügyek körébe tartozó hadügyhöz lenne sorolható. A XIX. században azonban a hadügyben jelentős változások történtek az ipari forradalom nyomán kibontakozó tömegtermelés és az általános hadkötelezettségen nyugvó tömeghadseregek kialakulásával. Fegyveres konfliktus esetén annak a félnek volt reális esélye a győzelemre, amely megfelelő színvonalú és mennyiségű erőkoncentrációt volt képes létrehozni, mint ahogyan é azt Karl von CLAUSEWITZ „*Vom Kriege.*” (A háborúról.) című — a XIX. század utolsó negyedében magyar nyelven is megjelentő — könyvében a témát kifejtette.⁵

Ebből fakadóan a hadseregek vezetői minél több és jól felszerelt, valamint kiképzett, teljes harcértékű alakulat létrehozására törekedtek. A határőrizeti feladatok eredményes megvalósítása érdekében alkalmazott alakulatoktól azonban — a határőrizeti feladataik eredményes kivitelezése miatt — a nehézfegyverzetet bevonták, a személyi állományt pedig apró alegységekre bontva a határ mentén hosszú és viszonylag keskeny területsávon kellett elhelyezni. Ezek az alakulatok ebből fakadóan a harcértéküket elvesztették. A haderők vezető szervei ennek az elkerülésére törekedtek, ezért a határőrizeti fel-

adatokat átadták a rendvédelmi testületeknek.

Az Osztrák-Magyar Monarchiában e folyamat a XIX. század második felére, a dualizmus időszakára valósult meg. A kiegyezés után honvédelmi törvényeink lényegében az ilyen típusú haderő létrehozásának a kereteit teremtették meg.⁶

A közös ügyek haderő részében tehát a határőrizetnek — ahová egyébként a téma hagyományosan tartozott — nem volt helye. Ahogyan a magyar kiegyezési törvényt alkotók fogalmazták a közös érdekű viszonyok azonban több területet is tartalmaztak. Az első csoportot a pragmatikus ügyek képezték. A magyar nyelvterületen használt ezen elnevezés onnan eredt, hogy ezen ügyeket a magyar fél a *pragmatica sancti*óból származtatta, ahogyan magát a kiegyezést is. A magyar - törvénykönyvben szereplő *pragmatica sanctio* ugyanis nem csupán azt tartalmazza, hogy a HABSBERG-birodalomban az állami főhatalmat a HABSBERG-család egyik tagja megoszthatatlanul gyakorolja, hanem azt, is hogy a Magyar Királyság szabad és független ország.⁷

A kiegyezésnek — legalább is kezdetben — kétféle értelmezése létezett. Az osztrák felfogás szerint a birodalom két egymástól eltérő gazdasági, kulturális hagyományokkal rendelkező tartománycsoportból állt. Ezen tartománycsoportok pedig egyes ügyeiket a másik tartománycsoporttól eltérően intézik. Ezzel szemben azonban a magyar felfogás szerint a kiegyezés nem más, mint két független ország, nevezetesen az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság szövetsége, amelyben a két ország egyes ügyeit közösen intézi. Ez t a két álláspontot volt hivatott kifejezni az *Österreichisch-Ungarische Monarchie* (Osztrák-Magyar Monarchia) amely a magyar felfogást tükrözte és az *Österreichisch-Ungarisches Reich* (Osztrák-Magyar Birodalom), amely pedig az osztrák felfogást tükröző elnevezés. Az uralkodó mindkét elnevezést 1868. XI. 4-ei utasításában — mint a dualista államalakulat alternatív hivatalos neveiként — rendelt el használni. A gyakorlatban azonban az Osztrák-Magyar Monarchia elnevezés vált elfogadottá és használatossá, mivel az állt a valósághoz közelebb. Utoljára a közös haderő elnevezése terén tértek át a magyar felfogást tükröző névmódosításra. 1889-ben uralkodói utasítás vezette be a

„császári királyi” kifejezés használat helyett a „császári és királyi” elnevezést.⁸

Akárhonnán is eredeztették a felek a kiegyezést a pragmatikus ügyek közé a külügy, a hadügy és ezen ügyek finanszírozására szolgáló pénzügy tartozott. A hadügyből kikerült határőrizet nyilvánvalóan nem tarthatott sem a külügyhöz sem pedig a finanszírozásukat biztosító közös pénzügyhöz.

A közösérdekű viszonyok azonban négy tárgykörből álltak, melyek közül csupán az egyiket képezték a pragmatikus ügyek. A magyar kiegyezési törvényben szerepelt még az uralkodói udvartartás is, de kizáró jelleggel. A magyar törvényben ugyanis az szerepel, hogy az uralkodói udvartartás nem tartozik a közös ügyek közé. Éppen ezért az osztrák kiegyezési törvény az uralkodói udvartartás témáját nem is tartalmazza. Az Osztrák-Magyar Monarchiában ugyanis nem létezett közös államfői tisztség. A Magyar Királyság élén a magyar király, az Osztrák Császárság élén pedig az osztrák császár állt államfőként. *Ferenc József* ugyan egyszemélyben töltötte be mind a két tisztséget, ettől azonban nem vált az Osztrák-Magyar Monarchia államfőjévé, mivel ilyen tisztség nem létezett. Az uralkodó osztrák császár és magyar király volt. Az Osztrák-Magyar Monarchiának közös kormánya sem volt, ilyen megnevezés nem is szerepel egyik kiegyezési törvényben sem. A két kiegyezési törvény ugyan nem egymás tükörfordításai voltak, tartalmuk azonban nem mond ellent egymásnak. Közös minisztertanácsot azonban tartottak, bár ez sem szerepel a kiegyezési törvényekben. A közös minisztertanácsban a közös ügyek miniszterei és a két kormány miniszterelnöke, továbbá általában a kormányok téma szerint illetékes miniszterei vettek részt. Amennyiben az uralkodó is megjelent a minisztertanácsban azt koronatanácsnak nevezték.⁹

A közös érdekű viszonyok közé sorolták még a kortársak a hitelügyet, valamint a vám- és kereskedelmi szövetséget. Hitelügy alatt az állam által felvett hitelek témáját értették. A neoabszolutizmus kori államadósság egy részének a törlesztését a magyar állam magára vállalta. Ennek a részleteiről — az osztrák féllel való egyeztetés nyomán — külön törvényt hozott

az országgyűlés. A későbbi — az Osztrák-Magyar Monarchia által felvett — hitelekhez mindkét társország országgyűlésének a jóváhagyására volt szükség. A két társország egyike által önállóan felvett hitelhez pedig az adott ország országgyűlésének a beleegyezésére volt szükség.¹⁰

A közös ügyek negyedik ügycsoportját a vám- és kereskedelmi szövetség alkotta. Ezen ügycsoportba tartozó ügyeket, azaz a tízévente újra tárgyalt vám- és kereskedelmi szerződés mellett a külállamokkal kötött gazdasági szerződéseket, a közvetett adózás egységesítésének a témáját, a vasút, a hajózás és a posta összehangolását, továbbá a pénzrendszer és a jegybank témáját nevezték a kortársak dualisztikus ügyeknek, vagyis nem közös de egyetértőleg intézendő ügyeknek. Ezek olyan ügyek voltak, amelyekben fennállt az összehangolás érdekeltisége, azonban az egyezkedés megghiúsulása esetén az intézkedés joga is. A pragmatikus ügyek esetében ez a lehetőség nem állt fenn.¹¹

A közös ügyek rendszerében tehát — a hadügy kivételével — a határőrizet nem volt elhelyezhető. A hadügyből való kikerülése nyomán a rendvédelem témakörébe került. A rendvédelmet először az olmtützi birodalmi alkotmány emelte ugyan be a birodalmi ügyek közé, azonban ezen alkotmányt végül is nem léptették hatályba. *Ferenc József* rokonszenvét azonban elnyerte a rendvédelem birodalmi ügyként való kezelésének a gondolata. Így tehát a neoabszolutista rendszer kiépítésekor a rendvédelmet birodalmi ügyként kezelte, a rendvédelmi szervezetrendszer a teljes birodalomra kiterjedően egységesen építette ki. Mindez azonban a kiegyezéssel szertefoszlott. A rendvédelem — és annak részeként a határőrizet — a két társország kompetenciájába került.

A határőrizet tehát a dualizmus időszakában már nem képezte az Osztrák-Magyar Monarchiában a hadügy részét. Így a két társország kompetenciájába került a rendvédelembe tagoltan.

Milyen volt a dualizmuskori magyar rendvédelmi modell? A polgári magyar állam rendvédelmi modelljének az elvi alapjai a reformkori közigazgatás elméleti vitájának hozadékaként formálódtak. A municipálisok felfogása szerint a rend

védelmének a kompetenciáit az önkormányzatokhoz volt indokolt telepíteni. A centralisták viszont a rend fenntartása témakörével a központi államhatalom felruházását tartották célszerűnek. A vita a municipálisok javára dőlt el.¹²A kiegyezés nyomán a magyar állami vezetés ennek a szellemében látott hozzá az új magyar rendvédelmi modell kiépítéséhez. A köztörvényhatóságok rendezéséről szóló 1870. évi és a községek rendezését tartalmazó 1871. évi törvényekben az országgyűlés a rendőrhatósági jogkört az önkormányzatokhoz telepítette.

A polgári magyar állam időszakában kétféle rendvédelmi testületet különböztettek meg, nevezetesen a katonailag szervezett fegyveres őrtestületet és a polgári fegyveres őrtestületet. A katonailag szervezett fegyveres őrtestület személyi állománya a katonai rangrendszer rendfokozatait viselte. A testületen belüli függelmi viszonyok katonaiak voltak. A testületit tagokat a katonák általános jogosultságai megillették, a kötelezettségei pedig terhelték. Ezzel szemben a polgári fegyveres őrtestületek személyi állományának a tagjai a testületi rendfokozati rendszer rangjait viselték. A testületen belüli függelmi viszonyok hivatalnokiak voltak, a testületi tagokra a katonák általános jogosultságai és kötelezettségei nem vonatkoztak.¹⁴

A központi államhatalom közvetlen irányítása alatt álló rendvédelmi testületek között megtalálhatóak voltak a katonailag szervezett fegyveres őrtestületek és a polgári fegyveres őrtestületek is. Az önkormányzati rendvédelmi testületek között pedig csupán polgári fegyveres őrtestületek működtek.

A dualizmus első évtizedében, a Magyar Szent Korona alá tartozó területen — Horvátország kivételével — működő rendvédelmi testületek voltak

a központi hatalom közvetlen felügyelete alatt:

- a Magyar Királyi Nemesi Testőrség, katonailag szervezett fegyveres őrtestület (*Mária Terézia* alapította **XY évben** Magyar Nemesi Testőrség elnevezéssel, melyet 1849-ben — az 1848/1849-es magyar forradalom és szabadságharcban betöltött szerepe miatt — feloszlattak, majd 1867-ben újjászervezték) 89 fő, a testület a főudvarmester hatáskörébe tartozott.

- a Magyar Királyi Koronaőrség, katonailag szervezett fegy-

veres őrtestület (ugyancsak 1867-ben szervezték újjá) 58 fő, a testület az uralkodó és az országgyűlés által felkért két koronaőr irányítása alatt állt, mely tisztségek a legfőbb közjogi méltóságok közé tartoztak;

- a Magyar Királyi Pénzügyőrség polgári fegyveres őrtestület (1867-ben állították fel) 5 000 fő, a pénzügyi tárca irányítása alatt állt;

- a büntetés-végrehajtási intézetek fegyveres őrségei, polgári fegyveres őrtestületek (1869-ben állították fel) 3 000 fő, az igazságügyi tárca irányítása alatt állt;

- a fővárosi rendőrség (polgári fegyveres őrtestület, melyet 1872-ben államosítottak ideiglenes, majd 1881-ben végleges formában) 1 200 főt létszámmal működött a belügyi tárca felügyeletével

az önkormányzatok közvetlen felügyelete alatt:

- az önkormányzati rendőrségek polgári fegyveres őrtestületek ide számítva az 1840-ben létrehozott mezei rendőrséget, melyet 1894-ben alakítottak át mezőőrséggé.¹⁵

Ebben az időszakban tehát összességében mintegy 20 147 fő látta el a történelmi Magyarország rendvédelmét, közöttük elhanyagolható létszámot alkotott a testőrség és a koronaőrség katonailag szervezett őrtestületeinek az összesen 147 főnyi személyzete, amely a teljes magyar rendvédelmi létszám 0,73 %-t tette ki. A fennmaradó 99,27 % a polgári fegyveres testületek körébe tartozott.

Hasonlóan alakult a központi államhatalomnak közvetlenül alárendelt és az önkormányzatok irányítása alatt álló rendvédelmi testületek személyi állományának egymáshoz viszonyított aránya is. A központi államhatalom által irányított rendvédelmi testületeknél 8 147 fő teljesített szolgálatot, ők alkották a teljes rendvédelmi személyi állomány 40,44 %-át. Az önkormányzatok alárendeltségébe tartozó rendvédelmi testületeknél pedig 12 000 fő teljesített szolgálatot, ami a teljes rendvédelmi személyi állomány 59,56 %-át alkotta.¹⁶

A dualizmus első évtizedében a 20 147 fővel tevékenykedő magyar rendvédelemben határőrizeti feladatokat mintegy 600 pénzügyőr és hozzávetőlegesen 100 rendőr — a helyi városi rendőrségek kikülönített csoportjaiként — továbbá a ha-

tármentői szolgabírói kirendeltségek tisztviselői láttak el, bár ez utóbbiak nem teljesítettek fegyveres szolgálatot. A tisztviselők nem vehetők figyelembe a rendvédelmi testületek személyi állományának a létszámában. A dualizmuskori magyar határőrizetben kezdetben szolgálatot teljesítő mintegy 700 fő körüli fegyveres létszám 85,71 %-át tették ki a pénzügyőrök. A fegyveres határőrizeti szolgálatot ellátók pedig a magyar rendvédelmi testületek személyi állományának 3,47 %-át alkották.

Lényeges különbségek voltak azonban a központi államhatalomnak közvetlenül alárendelt és az önkormányzati rendvédelmi testületek között. Az önkormányzati kompetenciába tartozó rendvédelmi szervezetek szolgálati szabályzatai, szervezetük, öltözetük, kiképzettségük és jogkörük településenként változott. A fegyverzetük még ennél is tarkább volt, mivel a rendőrök önállóan szerezték be fegyvereiket.

Emellett a legénységi állomány egy része városonként eltérő mértékben analfabéta volt. A rendőrlegénységi analfabétizmust a századfordulóra sikerült 2 %-ra szorítani, teljes egészében azonban csak e testületek államosításával szűnt meg. Mivel pedig az analfabéta rendőrök számára reménytelen lett volna felkészítő tanfolyam indítása, ezért az analfabéta rendőrök szakmai felkészítését másképp oldották meg.

A rendőrtisztviselői kar (korabeli szóhasználat szerint rendőr tisztviselői kar) tagját kérték fel az ilyen rendőr mentorálására. Ezt pedig úgy oldották meg, hogy az újoncot kezdetben idősebb és gyakorlott rendőr járőrvezetői irányításával vezényelték szolgálatba. A szolgálatba bevonult újonc járőrtársnak pedig részletesen be kellett számolnia mentorának a szolgálatban tapasztaltakról. A mentor pedig ezt kiértékelte és a célszerű magatartási formákra felhívta az újonc járőr figyelmét. Mindezt addig folytatták amíg a mentor nem talált kivétlenül az újonc beszámolójában. Ezt követően az újonc rendőrt képzettnek nyilvánították, aki már egyedül is láthatott el szolgálatot.¹⁷

Az önkormányzati rendvédelmi testületek legénységi állományának mérsékelt felkészültsége, a sokszínűségük és a jogosultságaiknak az önkormányzat területéhez kötöttsége nem tette ezen szervezeteket alkalmassá arra, hogy a határőri-

zetbe erőteljesen bekapcsolódjanak.

A központi államhatalom közvetlen irányítása alatt álló szervezetek közül a létszámukból és a feladatkörükből fakadóan eleve kiesett a határőrizeti tevékenységbe való bekapcsolódásból a testőrség és a koronaőrség. Ugyancsak nem jöhettek számításba a börtönök fegyőrségei — annak ellenére, hogy egységes fegyverzettel, ruházattal, szervezettel és képzettséggel rendelkeztek — mivel hatáskörük csak a börtönökre terjedt ki és az alapfeladatuk is meglehetősen eltért a határőrizeti teendők végzése során elvárt tevékenységtől.

Így tehát egyetlen rendvédelmi testületnek a határőrizeti feladatok ellátására történő bevonására kerülhetett csak sor. Ez a testület pedig a Magyar Királyi Pénzügyőrség volt.

A pénzügyőrség azonban a határőrizet triászából, nevezetesen a határvonal őrzéséből, a határforgalom ellenőrzéséből és a határrend betartásából alapvetően a határvonal őrzésére volt alkalmas. Ezért tehát e feladatkör teljesítésével bízták meg a Magyar Királyi Pénzügyőrséget. A határforgalom ellenőrzését a határátkelőhelyek — korabeli szóhasználat szerint a határkapuk — közelében fekvő városok rendőrségeiből kikülönített csoportok végezték. A határrend betartására pedig a vámhatárvonallal érintkező hatósági területtel rendelkező járáásokban létesített határmenti szolgabírói kirendeltségek ügyeltek. Mivel tehát a dualizmus kezdeti időszakában nem akadt olyan magyar rendvédelmi testület, amelyre a határőrizetet teljes egészében rá lehetett volna bízni, ezért a határőrizeti triáoszt elemeire bontva különböző szervezet hatáskörébe helyezték.¹⁸

Határőrizetre azonban a dualizmuskori Magyarország 4 166 km hosszú határvonalából csupán 833,2 hosszú magyar-román és a 458,26 km hosszú magyar-szerb határon kellett megvalósítani. Ezek az összességében 1 291,46 km hosszúságú külső határok képezték ugyanis az Osztrák-Magyar Monarchia vámhatárainak a Magyar Királyság határaival egybeeső részét.¹⁹

A belső határokon, nevezetesen az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság határán, illetve Bosznia-Hercegovinának az Osztrák Császársággal, valamint a Magyar Királysággal közös határszakaszain az államhatárokat bárki, bármikor és

bárhol átléphette. Az átjárás a személyek és az áruk számára is teljesen szabad volt. E helyzetből fakadóan a Magyar Királyság és az Osztrák Császárság 2 083 km hosszú közös határán, továbbá Magyarországnak Bosznia-Hercegovinával 583,24 km hosszú közös határán nem volt szükség határőrizetre.²⁰ Mivel pedig Horvátország a Magyar Királyságon belül élvezett autonómiát, ezért Horvátország irányában fel sem merült a határőrizet szükségességének a témája, hiszen Horvátország területe is a Magyar Szent Korona alá tartozó térség volt.

A román és a szerb határvonalak — hasonlóan a Magyar Királyság többi határszakaszához — döntően természetes határok voltak. Azokon elsősorban a hágókat, a vízi határszakaszokon pedig az átkelésre alkalmas partvonalak őrzését kellett megvalósítani. Ezen területek őrzését látta el kezdetben egyedül a Magyar Királyi Pénzügyőrség.

A Magyar Királyi Pénzügyőrség a vámhatárvonallal érintkező működési területtel rendelkező szakaszai által valószínűsítette meg a határőrzési feladatait. Az érintett pénzügyőr szakaszok a pénzügyőrségi alapeladataik teljesítése mellett látták el a vámhatárvonalak őrzését. A csempészek és egyéb határsértők tiltott határátlépési kísérleteinek feltételezhető idejében és helyén pedig többvonalas határőrizetet valószínűsítottak meg oly módon, hogy — a korabeli pénzügyőrségi szabályzatban foglaltaknak megfelelően — a pénzügyőr járőrök látó- és hallótávolságban foglalták el figyelési helyüket.²¹

Annak ellenére, hogy a pénzügyőrség nem iktatott speciális szervezeti elemeket a határőrizeti szolgálatot is ellátó szakaszai irányításába és az ott szolgálatot teljesítő személyi állomány a határőrzési feladatait a más irányú pénzügyőrségi teendőinek a teljesítése mellett látta el, a magyar határőrizetben kétség kívül a legtekintélyesebb szervezet volt, legalább is a dualizmus kezdeti időszakában.

A kiegyezés évében alapított Magyar Királyi Pénzügyőrség²² szervezete négy szintű volt. A testület legkisebb szervezeti egysége a szakasz volt. A szakaszoknál folyt a pénzügyőri szakmaim tevékenység. A szakaszok működési területe lefedte a történelmi Magyarország teljes területét. A szakaszoknál tel-

jesített szolgálatot a pénzügyőri legénység. Több szakasz irányítását látta el egy biztosi kerület. Egy-egy biztosi kerület hatósági területe általában több járásra is kiterjedt. A biztosi kerületek élén pénzügyőr tisztek álltak. Egy-egy vármegye biztosi kerületeit fogták össze az 1872-től vármegyénként létesített pénzügyigazgatóságok. A pénzügyigazgatóságok a pénzügyi tárca szervezeteinek középszintű komplex vezető szervezetei voltak. A pénzügyigazgatóságok felügyelete alá tartozott a pénzügyi tárcának az adott vármegyében működő valamennyi szakhatósága. A pénzügyi hierarchia csúcsán pedig a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium állt. A pénzügyminisztériumban a magyar pénzügy terén tevékenykedő valamennyi szervezet egy-egy osztállyal rendelkezett, amely az adott szervezet országos irányítási teendőit látta el.²³ **(I.sz. melléklet)**

A Magyar Királyi Pénzügyőrségnek a határőrizetben betöltött meghatározó súlya azonban fokozatosan mérséklődött. Idővel a magyar határőrizetben már nem a pénzügyi, hanem a belügyi tárca vált a legbefolyásosabbá. A jogszabályi környezet differenciálódásával, a magyar szakhatósági rendszer erősödésével és a határforgalom jellegének a módosulásával új feladatok hárultak a határőrizetre, illetve egyes feladatok jelentősége átértékelődött.

Megjelentek a magyar határőrizetben az úgynevezett belépőállomások melyeket eredetileg vesztegintézeteknek neveztek. E belépőállomások feladatát a mezőgazdasági termények egészségügyi vizsgálata, szükség szerinti kiszűrése alkotta. A belépőállomások élén — az állami állatorvosi rendszerbe tagoltan állatorvosok álltak. A magyarországi állami állatorvosi rendszert három lépcsős szakhatóságként építették ki. A rendszer alapeleme a járási állatorvos volt. A hierarchia következő lépcsőfokát — az általában vármegyénként létesített — állatorvosi felügyelőségek képezték. Végül pedig az állami állatorvosi rendszer élén — a mezőgazdasági tárcának alárendelve — az állatorvosi felügyelőségek álltak. Három állatorvosi felügyelőség működött Magyarországon Budapest, Pozsony és Kolozsvár székhellyel. Az állatorvosi felügyelőségek hatósági területe egy-egy vármegyecsoportha terjedt ki.

A belépőállomások — amelyek élén a forgalmas határát-

kelőhelyeken két állatorvos is állt — közvetlenül a területileg illetékes állatorvosi felügyelőség alárendeltségébe tartoztak. A belépőállomások állatorvosai a járási állatorvosokkal álltak azonos beosztási szinten. A belépőállomások állatorvosai rendelkeztek a munkájuk végzéséhez szükséges személyi asszisztenciával és tárgyi feltételrendszerrel. A belépőállomások személyzetét nem fegyverezték fel. Kényszerítő erő alkalmazásának szükségessé válása esetén a határszakaszon szolgálót teljesítő fegyveres szervezetek nyújtottak segítséget a belépőállomásoknak.²⁴

A XX. század elején a határállomásokra telepített *humán orvosi állomások* feladatát a fertőző betegségek behurcolásának a megakadályozása képezte. Az állomások élén orvosok álltak, akik a feladataik ellátásához szükséges személyi és tárgyi feladatrendszerrel rendelkeztek. A fertőző betegeket el tudták különíteni és megfelelő ellátásban részesíteni.²⁵

A kiegyezéstől fogva működött a magyar *vámhivatali* rendszer, kezdetben azonban — a neoabszolútizmus örökségéként — az a-dóhivatalokkal egyesített formában. A magyar kormány 1872-ben szétválasztotta az adó- és vámhivatalokat. A magyar vámhivatali rendszer többféle vámhivatalból állt. A vámhivatalok közötti különbséget a vámeljárási jogosultságaik képezték. A fő- és mellékvámhivatalok, azokon belül pedig első- és másodosztályú vámhivatalok működtek. A legkiterjedtebb vámeljárási hatáskörrel a I. osztályú fővámhivatalok rendelkeztek, amelyek fegyver és lőszer vámolására is jogosultak voltak. A legszerényebb vámeljárási lehetőségekkel a II. osztályú mellékvámhivatalokat vértették fel. A vámeljárási hatásköröknek megfelelően alakult a vámhivataltípusok létszáma és az ott foglalkoztatottak képzése. A vámhivatalok vezető szervezetének a teendőit a budapesti I. osztályú fővámhivatal látta el. Az Osztrák-Magyar Monarchia vámhivatalai nem csupán a gazdasági életben szokásos szerepet töltötték be. A mindenkor kvóta szerint megosztott közös költségeket ugyanis úgy számították ki, hogy a közös költségek teljes összegéből levonták a vámhivatali bevételeket és a fennmaradó tetemes összeg került elosztásra a két társország között a kvóta arányá-

nak megfelelően. A vámhivataloknál keletkezett vámbevételeket a két társország külön-külön gyűjtötte, majd évente fizette be a közös pénzügyminisztériumnak. A dualizmuskori vámhivatalok — ellentétben a XX. század második felében megszokott vám- és pénzügyőrségi szervezettel — fegyver nélküli hivatali szervezetek voltak. Amennyiben szolgálati feladataik eredményes ellátása érdekében kényszerítő erő alkalmazása szükségesség vált, akkor a pénzügyőrség biztosította a szükséges fegyveres létszámot.²⁶

A magyar határőrizet segítésében résztvevő szakhatóságok közé tartozott a *Magyar Királyi Révhatóság is*. A révhatóság a közlekedésügyi tárcahoz tartozott. Hatósági területe a Fiume melletti parti vizekre terjedt ki. A révhatóság kétszintű szervezet volt. A szervezet alapegységét a révkapitányság alkotta, felette állt a révhivatal. A révhatóság hat hivatalból és hat kapitányságból állt. A révhatóságot hagyományos és gépi meghajtású vízi járművekkel is felszerelték. A határőrizethez az ember- és árucsempészet felkutatásában nyújtottak segítséget.²⁷

A dualizmuskori magyar határőrizet segítéséből az *erdőhatóság* sem maradt ki. A földművelésügyi tárca szakmai felügyelete alatt álló állami erdőhatósági rendszer a dualizmus időszakában épült ki ugyan, azonban az erdők gondozása és annak állami felügyelete tekintélyes múltra tekinthetett vissza már a vizsgált időszakban is. Logikus volt, hogy a határmenti térségekben működő erdőhatóságok munkatársait, illetve e területen fekvő kiterjedt erdőségek gondozóit (erdészek, vadőrök stb.) bevonják valamilyen formában a határőrizetbe, hiszen ezen személyek amunkavégzésük kapcsán ott is megfordultak, ahol mások nem, a szolgálati lőfegyverükből fakadóan pedig képesek voltak kényszerítő intézkedés foganatosítására, illetve — mivel ezen munkaköröket csak közhatalosi személyek tölthették be — a közhatalosi tanfolyam elvégzésének az eredményeként felkészítettek voltak a szakszerű intézkedés végrehajtására. Mivel azonban az erdészeket a munkájuktól nem lehetett elvonni, ezért az ő feladatukat az alkotta, hogy a munkájuk során gyanús idegenekkel való találkozás esetében ezen személyeket — akár a fegyverük kényszerítő erejére tá-

maszkodva kísérjék be a legközelebbi határőrizeti szervezet objektumába, illetve adják át a legközelebbi határőr járőrnek.²⁸

A dualizmuskori polgári magyar állam kiépülő szakhatóságai egyes szervezeti elemeinek a bekapcsolása a magyar határőrizetbe kétség kívül elősegítette a határőrizet színvonalas képzését. a határőrizeten belüli jelentős változást azonban a Magyar Királyi Csendőrség határőrzési feladattal való ellátása jelentette. Igaz ugyan, hogy kezdetben csupán néhány száz csendőr határőrizetbe történő bevonása valósult meg, azonban a XX. század első évtizedének a végén már mintegy 1 300 főnyi csendőr látott el határőrizeti feladatokat is. Ez a létszám a 12 000 fős testület személyi állományának több mint a 10 %-át alkotta, azonban az érintett szervezeti egységeken (őrsökön) szolgálatot teljesítő csendőrök — a pénzügyőrökhöz hasonlóan — más testületi alapfeladataik ellátása mellett végezték a határőrzési feladataikat, bár ezért határőrizeti pótlékban részesültek. A Magyar Királyi Csendőrség határőrizetében 1891-től bevont részét *határszéli csendőrségnek* nevezték. A századfordulótól pedig a határszéli csendőrök a kishatárforgalom ellenőrzésében is részt vettek.

A határszéli csendőrség szervezetébe speciális szervezeti elemeket is beiktattak. Egyrészt létrehozták a nyári őrsök rendszerét. Ezek a hó elolvadása és leesése között a Kárpátok hágóin működtek az anyaőrs személyi állományából ide vezényelt csendőrökkel és felszerelésekkel. Másrészt pedig a kiküldönített törzstisztek — amelyek a határszéli csendőr őrsök szakmai irányítására voltak hivatottak — a területileg illetékes csendőr kerület-parancsnokság és a határszéli csendőr őrsök közötti parancsnoki szint ellátását valósították meg. A kiküldönített csendőr tiszteket és a nyári őrsöket a Magyar Királyi Csendőrség szervezetében egyedül a határszéli csendőrségnél alkalmazták, kifejezetten a határőrzés színvonalas végrehajtásának az elősegítése érdekében.²⁹

A határszéli csendőrség bevonásával a magyar határok őrzése két lépcsőssé vált. Az egyik lépcső továbbra is a Magyar Királyi Pénzügyőrség vámhatármenti szakaszai alkották. A másik lépcsőt pedig a Magyar Királyi Csendőrség vámhatár-

menti őrsői képezték. E két testületnek az érintett határszakaszokkal érintkező szervezeti egységei valósították meg a határvonal őrzését. A csendőrség és a pénzügyőrség is a határsértők valószínűsíthető idejében és helyén többvonalas határőrizeteket hajtott végre, ahol a járőrök egymástól látó- és hallótávolságban foglaltak figyelőállást, így szükség esetén egymás segítségére siethettek.³⁰

A határszéli csendőrség a pénzügyőrségtől független objektumhálózattal rendelkezett a vámhatárok mentén a határszéli csendőr őrsők formájában és a határszéli csendőrség létszáma is jelentősen meghaladta a pénzügyőrség határőrzési feladatokat is ellátó személyi állományának a létszámát. Emellett pedig a határszéli csendőrség nem csupán határőrzési teendőket látott el, hanem bekapcsolódott a határforgalom felügyeletébe is a kishatárforgalom ellenőrzésében való részvétele által.³¹

A határmenti csendőrség létrejöttével a magyar határőrizetben a vezető szerep a pénzügyőrségtől átkerült a csendőrséghez, illetve a pénzügyi tárcától a belügyi tárcához.

A Magyar Királyi Határrendőrség létrehozása 1906-ban a belügyi tárcának a határőrizetben betöltött helyét tovább erősítette. A határrendőrség volt a dualizmus időszakában az a rendvédelmi testület, amelynek már alapfeladatát alkotta a határőrizet, bár a testület közvetlenül a távolsági határforgalom ellenőrzését és a határrend betartását végezte, illetve a kishatárforgalom felügyeletét valósította meg a határccsendőrséggel közösen. A határrendőrség is csupán néhány száz fővel működött ugyan, a jogköre azonban kiterjedt volt, mivel a Magyar Királyi Határrendőrség létrehozásának egyik indoka az volt, hogy a magyar állam szervezetében olyan testületet állítsanak fel, amely összefogja a részhatárőrizeti teendőket ellátó társ szervezetek határőrizeti munkáját, illetve szükség esetén a határ menti önkormányzati és a központi hatalomnak alárendelt rendvédelmi erőket mozgósítja a határőrizet eredményes ellátása érdekében.³²

A Magyar Királyi Pénzügyőrségnek a határőrizetben betöltött vezető szerepe tehát 1867-1891-ig tartott. A határőrizetben a pénzügyőrség súlya nem azért mérséklődött, mert a

testület határőrizeti feladatai csökkentek, vagy e feladatok el-látására biztosított személyi állomány létszámát fogták vissza. A határőrizeti feladatok sokrétűbbé válása és e teendők meg-valósítása érdekében más tárca személyi állományából a ha-tárőrizetbe irányított létszám növekedése változtatta meg a magyar határőrizetben a pénzügyi tárca hátrányára a Magyar Királyi Pénzügyőrség helyzetét.³³

Ebben az időszakban a Magyar Királyi Testőrség (89 fő) és a Magyar Királyi Koronaőrség (58 fő) a kiegyezést követő évtizedhez képest ugyan lényegében változatlan létszámmal működött, azonban 1904-ben felállításra került a Magyar Kirá-lyi Darabont Testőrség (53 fő), 1912-ben pedig a Magyar Ki-rályi Képviselőházi Őrség (58 fő). 1881-ben állították föl a Magyar Királyi Csendőrséget, melynek a kezdeti 6 000 fő kö-rüli létszámát a XX. század első évtizedének a végére már 12 000 főre fejlesztettek. Ezek a testületek (12 258 fővel) ka-tonailag szervezett fegyveres őrtestületek voltak és a központi hatalom közvetlen alárendeltségében működtek.

Emellett a központi államhatalom közvetlen alárendeltsé-gébe tartozó polgári fegyveres őrtestületként tevékenykedtek a magyar rendvédelmi modellben az I. világháborút megelőzően a büntetés-végrehajtási intézetek fegyőr őrségei (4 000 fő), a pénzügyőrség (5 500 fő), a fővárosi rendőrség (mintegy 3 000 fő) és a határrendőrség (csaknem 500 fő). Összesen tehát a központi államhatalomnak közvetlenül alárendelt polgári fegyveres őrtestületek személyi állományának a létszáma 13 000 főt tett ki.

Nem szabad elfeledkezni az önkormányzatok felügyelete alá tartozó polgári fegyveres őrtestületekről, azaz a települési rendőrségekről sem, amelyek összlétszáma ugyancsak 12 000 fő körüli volt.

A háború előtti években tehát a történelmi Magyarorszá-gon a rend fenntartására hivatott testületek összesített létszáma már mintegy 37 258 főt tett ki. E létszámnak már csupán 32,3%-a tartozott az önkormányzatok kompetenciájába, míg a központi államhatalom közvetlen irányítása alatt a teljes ma-gyar rendvédelmi létszám 67,7 %-a állt. Ezen belül pedig a ka-

tonailag szervezett fegyveres őrtestületek — amelyek kivétel nélkül a központi államhatalom közvetlen irányítása alá tartoztak — a teljes rendvédelmi személyi állomány 33%-át alkották. A polgári fegyveres őrtestületek pedig — amelyek részben a központi államhatalom, részben pedig az önkormányzatok irányítása alá tartoztak — magyar rendvédelmi testületek 67%-át alkották.

Nem csupán a magyar rendvédelmi testületek száma és létszáma gyarapodott, illetve az egymáshoz viszonyított aránya változott meg a kiegyezést követő évtizedekhez képest a XX. század első évtizedei végére. A magyar határőrizetbe bevont fegyveres őrtestületek száma, létszáma és a teljes rendvédelemben foglalkoztatottakhoz viszonyított aránya is módosult.

Az I. világháborút megelőző években a magyar határőrizetben a központi államhatalomnak közvetlenül alárendelt katonailag szervezett fegyveres őrtestület a csendőrség volt, amelynek a határőrizetben résztvevő létszáma mintegy 1 357 főt tett ki. Ugyancsak a központi államhatalomnak közvetlenül alárendelt szervezetként, de polgári fegyveres őrtestületként vett részt a határőrizeti feladatok megvalósításában a Magyar Királyi Pénzügyőrség közel 600 fővel és a Magyar Királyi Határrendőrség csaknem 500 fővel. Összesen tehát az I. világháború előtti években a magyar határőrizetben — nem számítva a különböző szakhatóságok részlegeit és a határmenti önkormányzatok szükség esetén bevonható fegyveres szervezeteit — hozzávetőlegesen mintegy 2 457 fő teljesített fegyveres szolgálatot a Magyar Királyság vámhatárain.

A dualizmus első évtizedéhez képest tehát a magyar határőrizetben fegyveres szolgálatot ellátók létszáma a dualizmus első évtizedében határőrizeti teendőket teljesítő 700 főhöz képest mintegy 3,5-szeresére nőtt. Ezen időszakban a teljes magyar rendvédelem személyi állománya is dinamikusan gyarapodott, azonban a növekedés üteme elmaradt a határőrizetben foglalkoztatottak létszámának a fejlesztésétől. Ily módon jöhetett létre az a helyzet, hogy míg a dualizmus kezdetén a magyar rendvédelmi testületek összesített személyi állományának az 3,47%-a (700 fő) teljesített határőrizeti szolgálatot

addig az I. világháborút megelőző években már ez az arány 6,6 %-ra (2 457 fő) nőtt.

Egyértelműen megállapítható tehát két markáns tendencia. Egyrészt a magyar rendvédelmi rendszerben a határőrizet súlya gyarapodott, illetve ezen belül a katonailag szervezett őrtestületek személyi állományának a határőrizeti feladatok teljesítésébe bevont létszáma növekedett és a központi államhatalomnak közvetlenül alárendelt rendvédelmi szervezetek egyre több határőrizeti feladat megvalósítását végezték. Másrészt pedig a magyar rendvédelemhez hasonlóan a centralizáció és a katonailag szervezett fegyveres őrtestületek erősödését megvalósító tendencia érvényesült a határőrizetben is. E folyamatok egyenes következménye volt a határőrizetben a pénzügyi tárca súlyának a mérséklődése és a belügyi tárca súlyának a gyarapodása.

A pénzügyőrség határőrizeti szerepkörének a csökkenése azonban — amely nem is önmagához, hanem a határőrizetben résztvevő társ rendvédelmi testületek gyarapodó határőrizeti teendőihez viszonyítva jelentett csökkenést — nem jelentette azt, hogy a testület határőrizeti szerepvállalása eljelentéktelenedett. A testültre a magyar határőrizetben továbbra is számítottak. A magyar határőrizeti rendszerben fontos szerepet töltött be.

Ezt a helyzetet teszi nyilvánvalóvá a Magyar Királyi Pénzügyőrség érintett alakulatainak a katonai határőrizetben betöltött szerepe is.

Katonai határőrizet bevezetésére a kivételes hatalom időszakában kerülhetett sor, amikor az Osztrák-Magyar Monarchia a szomszédos külországgal hadiállapotba került. Európaszerte a XIX. század második felében, illetve a XX. század kezdetén alkották meg az országgyűlések a kivételes hatalomról szóló törvényeket. A kivételes hatalom lényege az volt, hogy — a háború megvívásának az eredményes megvalósítása érdekében — a mai fogalmaink szerinti emberi jogokat korlátozták. E korlátozásnak két fajtája, a német és a brit típus valósult meg. Nevezetesen a britek a kivételes hatalom gyakorlásával a kormányt bízták meg. Ezzel szemben a Német Csá-

szárságban a kivételes hatalom gyakorlását a haderőre bízták. Az Osztrák-Magyar Monarchia társországaiban a kivételes hatalom szabályozását nem azonos minta szerint iktatták törvénybe. Az Osztrák Császárság a német mintát követte, a Magyar Királyságban pedig a brit mintát részesítették előnyben. Ausztriában több egymást követő törvényben — a magyar törvényhozást évtizedekkel megelőzve — szabályozták a kivételes hatalom témáját.³⁴ Magyarországon — a közös haderő többszöri sürgetése nyomán — 1912-ben hozta létre az országgyűlés a kivételes hatalomról szóló törvényt.³⁵

Az eltérő szabályozás következtében az Osztrák Császárságban a rendvédelmi testületek a haderő felügyelete alá kerültek. A Magyar Királyságban azonban a rendvédelmi testületek a háború időszakában is a kormány, illetve az önkormányzatok felügyelete alatt maradtak. Ezen alaphelyzet alól azonban kivételt képeztek a határ mentén működő rendvédelmi szervezetek, ha a határ túloldalán elterülő országok az Osztrák-Magyar Monarchiával hadi állapotba kerültek. Ezáltal ugyanis az érintett határszakasz menti területek hadművelleti területté váltak, amely térségben elvitathatatlan volt a haderő felügyeleti joga.

A területileg illetékes hadtestparancsnokságok vezérkari osztályán kidolgozták a magyar-román és a magyar-serb határszakaszokra kiterjedően a katonai határőrizetre való áttérés tervét. A terveket a hadtest-parancsnokságok vezérkari osztályainak a tisztjei a helyszínen egyeztették az érintett rendvédelmi testületek helyi szervezeteinek a képviselőivel. A katonai határőrizetre való áttérés időszakában határőrizet irányításának a vezető szerepe a Magyar Királyi Határrendőrségtől átkerült a Magyar Királyi Csendőrséghez. Lényegében a határszéli csendőrség őrsői váltak a katonai határőrizet központjává. Az őrsők épületeit megerősítették és kibővítették, hogy több ember és felszerelés befogadására váljanak alkalmassá. Az őrsöket futóárkokkal és tüzelőállásokkal vették körül, amelyet drótakadályokkal erősítettek meg. Az őrsök szomszédságában — a rendszeresített személyi lőfegyverek hatásos lőtávolságán belül — eltávolították a kilövést akadályozó növényzetet.³⁶

A mozgósítási terveket úgy alakították át, hogy a határ menti térségekből a lakosság érintett része ne az ország belse-

jében kijelölt bevonulási pontokra vonuljon, hanem a határszé-
li csendőr őrsökre. A hadkötelesek felszereléséből amit csak
lehetett kiosztottak otthoni tárolásra, a fennmaradó felszerelési
tárgyakat pedig a határszéli csendőr őrsökön tárolták. Az őrsö-
ket pedig — mivel más jellegű híradó eszközzel ebben az idő-
szakban még nem tudták ellátni ezen szervezeteket — úgyne-
vezett optikai távjelző készülékekkel szerelték fel. Ily módon a
határszéli csendőrség őrsői egymással és a felettes szerveikkel
is összeköttetést teremthettek fényjelekkel. Az optikai távjelző
készülékek működtetésére vonatkozóan a haderő tanfolyamot
indított a határ menti csendőrségnek az optikai távjelző készü-
lékek működtetésével megbízott tagjai számára. Mozgósítás
esetén az ország belsejéből is küldtek csendőröket erősítésként
a határszéli csendőrséghez, mivel ők sokkal gyorsabban ér-
keztek a helyszínre, őket ugyanis nem kellett felszerelni
mint a tartalékosokat. A cél tehát az volt, hogy minél gyorsab-
ban minél tetemesebb erőt hozzanak létre a határ mentén.³⁷

Szükség is volt a haderő határra való felvonulásáig —
amikor a parancsnokságot a csapatokkal érkező katonatisztek
vették át a csendőröktől — a létszám gyarapítására, mivel a
békeidőszakhoz képest az új teendők lényegesen nagyobb lét-
számot igényeltek. Őrizni kellett a határmenti térségben a na-
gyobb számú ember és szolgálati állat befogadására alkalmas
épületeket, valamint a közlekedési és a távközlési infrastruktú-
rát. E célból vonalszakasz őrségeket és műtárgyőrségeket kel-
lett létrehozni, illetve tartalékokat kialakítani, hogy az esetle-
ges támadások alkalmával az őrségek számára szükség szerint
segítséget nyújthassanak. A Magyar Királyságban e tekintet-
ben a helyzet kedvező volt. Mivel a távírdai vonalakat is a
vasútvonalakon vezették nem pedig külön pályán. Ezen — a
békeidőhöz képest — új feladatok mellett azonban a határvo-
nalat továbbra is őrizni kellett, azonban már nem a csempé-
szek elfogása volt a cél, hanem az országba betörő ellenséges
felderítő járőrök vagy diverziós csoportok feltartóztatás, elfo-
gása, illetve megsemmisítése. Ezért a békeidőszakbeli 1-2 fős
járőrök helyett 6-12 fős járőröket vezényeltek. Ezen járőrök-
nek pedig már nem csupán a védelem volt a feladatuk hanem

az is, hogy a túloldali helyzetet felderítsék és lehetőség szerint a kulcsfontosságú műtárgyakat megrongálják.³⁸

Ebbe a módosult határőrizeti feladatrendszerbe — melyet a kortársak katonai határőrizetnek neveztek — illeszkedtek a Magyar Királyi Pénzügyőrség érintett határvonalak mentén elhelyezkedő szakaszainál szolgálatot teljesítő pénzügyőrök teendői. Ezen pénzügyőr alakulatoknál szolgálatot teljesítő pénzügyőrök mozgósítás alkalmával népfőlkelői állományba és a területileg illetékes határszéli csendőr őrs-parancsnok alárendeltségébe kerültek. Az érintett határvonalak mentén szolgálatot teljesítő pénzügyőröket még békeidőben úgy válogatták össze, hogy a fiatalabb korosztályhoz tartozzanak (35 év alatt) és lehetőleg nőtlenek legyenek. Mivel a Magyar Királyi Pénzügyőrség legénységi állományába való bekerülés egyik feltétele a sorkatonai szolgálat letöltése volt, ezért a határmenti pénzügyőr szakaszok számára rendszeresen továbbképző tanfolyamokat szerveztek a véderőnél, hogy a katonai határőrizetre való áttéréskor katonai tekintetben felkészített pénzügyőrök láthassanak el határőrizeti szolgálatot.³⁹

Összességében megállapítható, hogy a polgári magyar állam dualizmuskori határőrizetében a Magyar Királyi Pénzügyőrség békében és háborúban egyaránt részt vett. A területre osztott határőrizeti feladatok összhangban álltak a szervezetnek a fegyverzetén, felszereltségén, a személyi állomány képzettségén és a struktúráján nyugvó képességeivel.

Jegyzetek:

¹ Csehországi német főnemesi család leszármazottjaiként hatalmas csehországi birtokokkal rendelkező arisztokrata volt. Katonaként, majd diplomataként szolgált a HABSBERG-házban. Valószínűleg sógora herceg Alfréd WINDISCH-GRÄTZ tábornagy — aki Félix Ludwig Johann Fürst zu SCHWARZENBERG nővérét Mária Eleonóra zu SCHWARZENBERG-et vette el feleségül még mint ezredes — javaslatára az 1848-as forradalmi események időszakában az udvar magához kérte. Vezetésével hozták létre a forradalommal leszámolni kész kormányzatot. Személyesen is tevékenykedett annak érdekében, hogy *Ferdinánd* császárt a trónon *Ferenc József* kövesse. A miniszterelnöki tisztséget 1848 novemberétől haláláig 1852 áprilisi tölthette be. *Ferenc József* még élete alkonyán is a legjobb miniszterének tartotta. Félix Ludwig Johann Fürst zu SCHWARZENBERG-nek tulajdonítja azt a mondást, hogy „*A kegyelem jó dolog, de előbb egy kicsit akasztunk. Nem szabad visszariadnunk egy kis vérfürdőtől.*”

BERZEVICZY

² DEÁK

³ GALÁNTAI: 28.p. + 32.p.

⁴ 1/1867. (III. 10.) PM.kr.

⁵ CLAUSEWITZ

⁶ 1868/XL.tc. ; 1868/XLI.tc. ; 1868/XLII.tc.

⁷ 1723/I.tc. ; 1723/II.tc.

⁸ GALÁNTAI: op.cit. 120-121.p.

⁹ Loc.cit. 91-94.p. + 118-119.p.

¹⁰ Loc.cit. 121-124.p.

¹¹ Loc.cit. 125-135.p.

¹² CSIZMADIA: 79-80.p.

¹³ 1870/XLII.tc. ; 1871/XVIII.tc.

¹⁴ PARÁDI: A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület.

¹⁵ 1840/IX.tc. ; 1894/XII.tc.

¹⁶ PARÁDI: A magyar rendvédelem története 68-96.p. ; Idem: A dualizmuskori magyar rendvédelem. 66-80.p.

¹⁷ Idem: Rendvédelmünk képzési és képesítési rendszere 1867-1945. 90-92.p.

¹⁸ Idem: A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének a kialakulása.

¹⁹ SUBA

²⁰ Loc.cit.

²¹ PARÁDI: A Magyar Királyi Pénzügyminisztérium határőrizeti feladatai az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi vámhatárain 1867-1914.

²² 1/1867. (III. 10.) PM.kr. op.cit.

²³ PARÁDI: A dualizmuskori magyar pénzügyőrség és vámhivatalok.

²⁴ Idem: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914.* 40-41.p.

²⁵ 67 674/1900. (IV. 27.) BM.r. ; PARÁDI: *A magyar határőrizet története a kezdetektől napjainkig. A magyar határőrizet a Kárpát-medencében.* 55.p.

²⁶ PARÁDI: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914.* op.cit. 35-39.p.

²⁷ - PARÁDI: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914.* op.cit. 43-44.p.

- Idem: A magyar határőrizet 1867-1945.

²⁸ - Idem: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914.* op.cit. 42.p.

²⁹ Idem: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914.

³⁰ Idem: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata.

³¹ Idem: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Ki-

rálysága külső határainak őrzésében.

³² Idem: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914.

³³ Idem: A magyar állam határőrizete a kiegyezéstől a II. vh-ig. 74-109.p.

³⁴ MEZEY: A kivételes hatalom. 4-6.p. ; Idem: Az első világháború jogi törvényhozói előkészítése: A kivételes hatalomról szóló 1912. évi 63. törvénycikk. 11-18.p.

³⁵ 1912/LXIII.tc.

³⁶ PARÁDI: Áttérés a háborús határőrizet az első világháború előtt.

³⁷ Loc.cit.

³⁸ PARÁDI: *Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben.* 54.p.

³⁹ Loc.cit.

Forrás- és irodalomjegyzék (a jegyzetekben alkalmazott rövidítések oldása):

MONOGRÁFIÁK, ÉS KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLE- GŰ KÖTETEK

- BERZEVICZY — BERZEVICZY Albert: *Az abszolutizmus kora*
(1.;) *Magyarországon 1849-1865.*
I.köt. Budapest, 1922, Franklin. 436 p. ;
II.köt. Budapest, Franklin. 426 p. ;
III.köt. Budapest, 1933, Franklin. 443 p. ;
IV.köt. Budapest, 1937, Franklin. 106 p.
- CLAUSEWITZ — CLAUSEWITZ Karl von: *Vom Kriege.* [A hábo-
(5.;) rúról.] Ford.:HAMARY Béla — HAZAI Samu.
Budapest, 1892-1894, Ludovika Akadémia. (A
Ludovica Akadémia Közlönye mellékleteként
jelent meg nyolc kötetbe foglalva.) 720 p.
- CSIZMADIA — CSIZMADIA Andor: *A magyar közigazgatás*
(12.;) *fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer*
létrejöttéig. Budapest, 1976, Akadémia Kiadó.
560 p. HU-ISBN 963 05 0713 7.
- GALÁNTAI: *A Habsburg-monarchia al-* — GALÁNTAI József: *A Habsburg-monarchia*
alkonya. Osztrák-magyar dualizmus 1867-
1918. Budapest, 1985, Kossuth. 387 p. HU-
(3.;8.;9.;10.;11.;) ISBN 963 09 2589 3.
- PARÁDI: *A magyar rendvédelem történe-* — PARÁDI József et. al. (szerk.): *A magyar*
rendvédelem története. Budapest, 1996², Osi-
(16.;) ris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.

PARÁDI: *A magyar határörizet története a kezdetektől napjainkig. A magyar határörizet a Kárpát-medencében.* Budapest, 2017, Budapest, Nemzeti Közszolgálai Egyetem. 180 p. HU-ISBN —
(25.;

PARÁDI: *Pénzügyörség és vámhivatalok a határörizetben.* Budapest, 2003, Tipico Design. 219 p. HU-ISBN 963 76 2330 2. /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 1./ HU-ISSN —

TANULMÁNYOK

DEÁK (2.;

— DEÁK Ferenc: Észrevételek Luskandl Venczel ily című munkájára: „Das Ungarische-Österreichische Staatsrecht” a magyar közjog történetének szempontjából. *Budapesti Szemle*, új folyam (1865) I.köt. 3-170.p.

MEZEY: A kivételes hatalom. (34.;

— MEZEY Barna: A kivételes hatalom. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IV.évf. (1994) 5.sz. 4-6.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1993. szeptember 21.-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Háború, forradalom, trianon” című V. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

MEZEY: Az első világháború jogi törvényhozói előkészítése: A kivételes hatalomról szóló 1912. évi 63. törvénycikk. (34.;

— MEZEY Barna: Az első világháború jogi törvényhozói előkészítése: A kivételes hatalomról szóló 1912. évi 63. törvénycikk. 11-18.p. In ÁDÁM János — SEGES Vladimir — PALLAI László et al. (szerk.): *Első világháború a Kárpátokban. Prvá svetová vojna v karpatoch. Перва світова війна в карпатах.*] Eperjes, 2016, Eperjesi Egyetem. 336 p. SK-ISBN 978 805 55 1717 9.

PARÁDI: A dualista Magyarország határörizeti rendszerének kialakulása. (18.;

— PARÁDI József: A dualista Magyarország határörizeti rendszerének kialakulása. *Belügyi Szemle*, XXX.évf. (1982) 10.sz. 44-51.p. HU-ISSN 0133-6738.

- PARÁDI: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve a Magyar Királyi Határrendőrség. (32.;) — PARÁDI József: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CI.évf. (1986) 3.sz. 541-570. p. HU-ISSN 0017-6540.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. (29.;) — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CI.évf. (1988) 1.sz. 56-92.p. HU-ISSN 0017-6540.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Pénzügyminisztérium határőrizeti feladatai az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi vámhatárain 1867-1914. (21.;) — PARÁDI József: A Magyar Királyi Pénzügyminisztérium határőrizeti feladatai az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi vámhatárain 1867-1914. *Hadtörténelmi Közlemények*, CIV.évf. (1989) 2.sz. 177-196.p. HU-ISSN 0017-6540.
- PARÁDI: Áttérés a háborús határőrizetre az első világháború előtt. (36.,37.,) — PARÁDI József: Áttérés a háborús határőrizetre az első világháború előtt. *Rendvédelem-történelmi Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IV.évf. (1994) 5.sz. 13-17.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1993. szeptember 21-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történelmi tudományos konferenciasorozatnak a „Háború, forradalom, trianon” című V. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A magyar határőrizet 1867-1945. (27.;) — PARÁDI József: A magyar határőrizet 1867-1945. *Határőrségi Tanulmányok*, V.évf. (1997) 1. sz. különszáma. 11-35. p. HU-ISSN —
- PARÁDI: A dualizmus-kori magyar pénzügyőrség és vámhivatalok. (23.;) — PARÁDI József: A dualizmus-kori magyar pénzügyőrség és vámhivatalok. *Rendvédelem-történelmi Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VIII.évf. (1998) 9.sz. 82-85.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1997. szeptember 23-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történelmi tudományos

- konferencia-sorozatnak „*Gazdasági rendvédelmünk a XIX-XX. században.*” című IX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A magyar állam határőrizete a kiegyezéstől a II. vh-ig. (33.;) — PARÁDI József: A magyar állam határőrizete a kiegyezéstől a II. vh-ig. 74-109.p. In BODA József (szerk.): *A magyar polgári rendvédelem a XIX-XX. században. A magyar büntetés-végrehajtás, csendőrség, határőrség, koronaőrség, rendőrség, vám- és pénzügyőrség.* Budapest, 2004, Belügyminisztérium Nemzetközi Oktatási Központ – Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Alapítvány. 215 p. A tanulmány korábbi változata 2003. nyarán Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Alapítvány által szervezett magyar rendvédelem-történeti témájú nyári szabadegyetemen. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. HU-ISBN —
- PARÁDI: Rendvédelmünk képzési és képzési rendszere 1867-1945. (17.;) — PARÁDI József: Rendvédelmünk képzési és képzési rendszere 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIII.évf. (2007) 16.sz. 90-93.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2002. november 12-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „*A rendvédelmi szakképzés története*” című XVI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A dualizmuskori magyar rendvédelem. (16.;) — PARÁDI József: A dualizmuskori magyar rendvédelem. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVIII.évf. (2010) 21.sz. 66-84.p. A tanulmány korábbi változata 2007. október 5-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „*A magyar rendvédelem fejlődése a XIX-XX. században*” című XXI. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. (30.;

— PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIX.évf. (2010) 22.sz. 77-91.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2008. október 10.-én Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „*Másfél évszázad rendszerváltozásainak hatásai a nemzeti rendvédelmünkre*” című XXII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrzésében. (31.;

— PARÁDI József: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrzésében. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 24.sz. 100-118.p. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3. Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „*Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005*” című XXIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI: A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület. (14.;

— PARÁDI József: A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXV.évf. (2015) 43-44-45-46.sz. 77-84.p. HU-ISSN 1216-6774.

KÉZIRATOK

PARÁDI: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914.* (24.;;26.;;29.;;28.;

— PARÁDI József: *A dualista Magyarország határőrizete 1867-1914.* Bölcsészdoktori disszertáció (ELTE BTK). Kézirat. Budapest, 1985. 162 p.

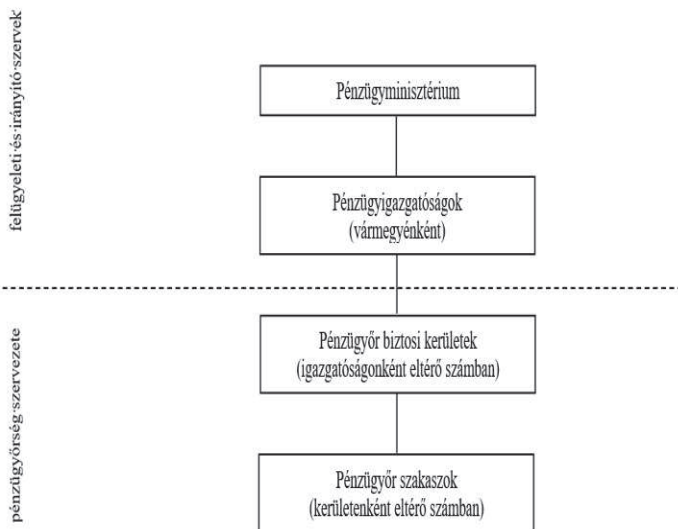
SUBA (19.;20.;

— SUBA: *Magyarország államhatárainak változásai 1867-1945. A határmegállapító bizottságok működése Magyarországon a XIX-XX. században.* Ph.D. disszertáció (ELTE-BTK). Kézirat. Budapest.

JOGSZABÁLYOK

- 1723/I.tc.
(7. ;)
- 1723/I.tc. az ország s az ahhoz kapcsolt részek karai és rendei Ő császári és királyi szent felségének szabadságaik s kiváltságaik atyai és legkegyelmesebb megerősítéseért s a karok és rendek közepette saját legszentségesb személyében megjelenéseért legnagyobb köszönetet mondanak.
- 1723/II.tc.
(7. ;)
- 1723/II.tc. Ő császári és királyi legszentségesebb felsége fölséges osztrák háza nőágának Magyarország Szent Koronájában s a régtől fogva hozzákapcsolt részekben való folytonos királyi örökösödéséről.
- 1840/IX.tc.
(15. ;)
- 1840/IX.tc. a mezei rendőrségről.
- 1868/XL.tc.
(6. ;)
- 1868/XL.tc. a véderőről.
- 1868/XLI.tc.
(6. ;)
- 1868/XLI.tc. a honvédségről.
- 1868/XLII.tc.
(6. ;)
- 1868/XLII.tc. a népfelkelésről
- 1870/XLII.tc.
(13. ;)
- 1870/XLII.tc. a köztörvényhatóságok rendezéséről.
- 1871/XVIII.tc.
(13. ;)
- 1871/XVIII.tc. a községek rendezéséről.
- 1894/XII.tc.
(15. ;)
- 1894/XII.tc. a mezőgazdaságról és a mezőrendőrségről.
- 1912/LXIII.tc.
(35. ;)
- 1912/LXIII.tc. a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről.
- 1/1867. (III. 10.)
PM.kr.
(4. ;22. ;)
- 1/1867. (III. 10.) PM.kr.
BLICKLE Gusztáv (szerk.): *A pénzügyminisztérium szerkezetének és ügykörének változásai.* 11-14.p. Budapest, 1936, s.n.
- 62 647/1900. (IV. 27.)
BM.r.
(25. ;)
- 62 647/1900. (IV. 27.) BM.r. a kolera behurcolásának meggátlása céljából a határállomásokon teljesítendő orvosi vizsgálatról.
Magyarországi Rendeletek Tára, XLV.évf. (1911) I.füzet. 563-567.p.

A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezeti felépítése a századfordulón.

Forrás ! - PARÁDI József: *Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben.* 212.p. Budapest, 2003, Tipico Design. 219 p. HU-ISBN 963 76 2330 2./Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században, 1./ HU-ISSN —
- Idem: *Pénzügy a dualizmuskori magyar békehatárőrizetben.* 106.p. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis),* XXVII.évf. (2017) 54.sz. 93-106.p. HU-ISSN 1216-6774.

SIMON F. Nándor*

Az Iparórség

(The Industrial Guard.)

Absztrakt

Az Iparórség a magyar pártállam kialakulásának a részeként jött létre. Az állami tulajdonba vett termelőeszközök őrzését a hidegháborús korszakban fokozottan szükségesnek tartották. Az ehhez szükséges létszámot azonban sem a haderőtől sem pedig a rendvédelmi szervezetektől nem kívánták elvonni, ezért egy új testületet, az Iparórséget hozták létre.

Kulcsszavak:

Iparórség ; polgári fegyveres őrség ; vagyonórség ;
üzemgazdasági tanács ; honvédelmi tanács

Abstract

The Industrial Guard was formed as a part of the formation of the Industrialist and the Hungarian party state. The guardianship of the state-owned production facilities in the Cold War era was considered to be particularly necessary. However, the required number of staff should not be retained by law enforcement organizations, so a new body, the Industrial Guard, was established.

Keywords:

Industrial Guard ; civilian armed guard ; property guard ;
business administration council ; home defense council

---

*

- *Open Researcher and Contributor ID* = Nyílt Kutató és Közreműködő Azonosító (**ORCID**)

<https://orcid.org/0000-0003-3505-6031>

Institutional attachments = Szerző intézményi kötődései :

- *Bertalan Szemere Scientific Society of History of Hungarian Law Enforcement* =
Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

@: simon.f.nandor@gmail.com

DOI : 10.31626/HU-EISSN2530094X.VITOM.119-140.p

Az Iparőrséget azért hozták létre, hogy az adott bel- és külpolitikai, és az ebből adódó gazdasági viszonyok között tehermentesítse a magyar rendvédelmi szervezeteket, elsősorban a rendőrséget és a belső karhatalmat, a népgazdaság szempontjából fontosabb gyárak, üzemek, ipari telepek és hasonló objektumok őrzését és védelmét illetően. A testület Iparőrség néven alakult meg, később Polgári Fegyveres Őrség elnevezéssel látta el a feladatait, napjainkban pedig Fegyveres Biztonsági Őrség néven működik. Annak ellenére, hogy a szolgálati tevékenységét fegyverrel látta el — a korabeli jogszabályokban foglaltak szerint — nem tartozott a fegyveres testületek közé. Az Iparőrségnek az egyik érdekessége, hogy miközben a magyar rendvédelmi testületekben a személyi állomány tagjainak alá- és fölérendeltsége tekintetében katonai függelmi viszonyokat alakítottak ki, illetve a testületek számára katonai rendfokozatot rendszeresítettek,¹ addig ennél a testületnél egy fordított folyamatot zajlott. Az Iparőrség megalakulásakor iparőrök katonai rendfokozattal rendelkeztek, ám később ezt megszüntették, és a beosztásuk szerint rendfokozati jelzéseket kaptak.²

A testület múltjának feltárását nehezíti, hogy a levéltárakban őrzött dokumentumokon kívül, szinte alig maradt fent valami az Iparőrségről: a szabályzatokon, utasításokon és kiképzési segédleteken kívül, néhány újságcikk, elsősorban a belügyi sajtóban, illetve leginkább csak azt a mini könyvet tudom megemlíteni, amit a testület megalakulásának 30. évfordulójára adtak ki.³

Megalakulás

1983-ban, a belügyi tárca jelentette meg a polgári fegyveres őrségek kiképzési kézikönyvét.⁴ A kiadvány bevezetőjében — némileg marxista-leninista megfogalmazásban — az Iparőrség megalakulásáról, illetve a történelmi előzményekről az olvasható, hogy *„Az ipar kialakulása, a tőkés termelés fejlődése szükségessé tette, hogy a tőkés társadalom államigazgatási szervei saját jogaikból egy részt átengedjenek a gyártulajdonosoknak, hogy azok ezzel biztosítsák gyáraik belső igazgató-*

sát. Ez a jog lett az alapja annak a szervezetnek, amely a tőkés tulajdon közvetlen védelmére volt hivatva. E feladatokat a kezdeti időszakban a munkavezetők, munkafelügyelők látták el, majd létre hozták a gyári rendészetet. Megalakulása hazánkban az 1900-as évekre tehető. Szervei azonban nem voltak egységesek. Hazánk felszabadulása után a régi államgépezet szétzúzásával együtt a tőkés gyári rendészet is megszűnt. Az 1947-ben és az ezt követően végrehajtott államosítások után megélné a külső és belső ellenséges elemeknek az államosított üzemek ellen irányuló tevékenysége. Ezért a proletárdiktatúra államának intézkedéseket kellett foganatosítania a köztulajdonba került javak védelmére (...) Az állami vezetés a fontosabb ipari üzemek biztosítását, őrzését – az egyéb biztonsági feladatokkal együtt – a belügyi szervekre bízta. A munkásosztály hatalmának megszilárdítása, az ország újjáépítésének befejezése után, az ötvenes évek elején jött létre az egységes üzemrendészet, és szervezetén belül az Iparórség mint fegyveres szerv, az Iparórség szervezését a Honvédelmi Tanács 253/21/1953. számú határozata rendelte el.”⁵ A Kiképzési kézikönyv ugyan 1953-ra helyezi az Iparórség megalakulását.⁶

Az Iparórséggel foglalkozó első dokumentum, 1951. I. 2.-án kelt.⁷ Az Üzemgazdasági Tanács ezen a szigorúan titkos határozata a fontosabb ipari létesítmények őrzéséről szól.⁸ Pontosabban ez a határozat még az előkészítő munkával foglalkozott, és az Államvédelmi Hatóságnak adott feladatot azaz, hogy a Honvéd Vezérkarral és az Országos Tervhivatallal közösen dolgozza ki a legfontosabb üzemek őrzési tervét, a legtakarékosabb költségelőiránnyal. E dokumentum fogalmazta meg először, hogy „Az ÁVH a fontosabb őrzendő üzemként egy őrparancsnokot adjon, akinek vezetése alatt fegyveres polgári őrség szervezendő.”⁹

A határozat arra is kitért, hogy az örök kiválasztását az adott üzem igazgatójának irányítása mellett, az adott üzem személyzeti osztályának vezetője végezze, hangsúlyozottan a 35-40 éves korosztályra koncentráltan, az ÁVH pedig a kiválasztott öröket priorálja. Az anyagiakra vonatkozóan előírta a

határozat, hogy az őrzési feladatokkal kapcsolatos költségek az adott üzemet terhelik. Bő egy hónappal később, 1951. II. 12-én ismételten foglalkozott az Üzemgazdasági Tanács a „*döntő létesítmények*” őrzésével. Ebben a határozatában pontosította az őrzés célját az Üzemgazdasági Tanács, nevezetesen: az „*egyes gazdasági létesítmények termelő erejének, épületeinek, raktárainak, nyersanyagainak, félkész- és készárúinak, stb. mindennemű ellenséges cselekménytől való megóvása és ilyen cselekmények ellen védelem nyújtása.*”¹⁰

Az Üzemgazdasági Tanács az őrzés feladataival az Államvédelmi Hatóságot és az Ipari Őrséget bízta meg.¹¹ Amikor gyakorlatilag is megalakult az Iparőrség, akkor azonban nemcsak a belső karhatalom — amely az Államvédelmi Hatóságon belül az üzemek őrzésének a feladatát kapta — hivatásos állományából helyeztek át tiszteket és tiszthelyetteseket az Iparőrséghez, hanem a határőrségtől is. Az Üzemgazdasági Tanács határozatában rögzítette, hogy melyik létesítményt, melyik szervezetnek kell őriznie. Ekkoriban az ipari létesítményeket két csoportra osztották. Az I. csoportba tartoztak a fontosabb, míg a II. csoportba tartoztak a kevésbé fontosabb üzemek.¹²

Az I. csoportba tartozó üzemekbe 203 fegyveres őrhelyet terveztek, 1 015 fegyveres őrrel, 92 polgári őrhelyet 368 polgári őrrel, és szolgálatba kívántak még állítani 75 őrkutyát is. A II. csoportba tartozó őrhelyeknél pedig 45 őrkutya segítségével 1 000 ipari őrt terveztek 250 őrhelyre – vagyis, összesen 52 létesítmény őrzésére terveztek 453 fegyveres őrhelyen 2015 fegyveres őrt és 92 polgári őrhelyen 368 polgári őrt. A pontosítás kedvéért említem meg, hogy a „polgári őr” fogalmán – többek között – a portásokat értették.¹³

Az Államvédelmi Hatóság szerepe

Az Üzemgazdasági Tanács az Államvédelmi Hatóság feladatául szabta az őrszolgálat megszervezését és annak zavartalan ellátását, oly módon, hogy az I. csoportba tartozó üzemeknél 1951. I. 25. és 1951. II. 15. között meg kellett szervezni az őrparancsnokok, az őrparancsnokhelyettesek és az örök szolgáló

latba állítását, még hozzá a saját állományából. Az őrszolgálati feladatokat a honvédség ideiglenes szolgálati szabályzata alapján kellett megkezdeni. A II. csoportba tartozó üzemek esetében pedig 1951. I. 15. és 1951. II. 28. között az ÁVH-nak mintegy 100 főt kellett átadnia az őrzési feladatok ellátására, még hozzá az ÁVH teljes állományából, tehát nemcsak a belső karhatalomból. Egyben pedig meg is kellett szerveznie az őrségek létrehozását, szolgálatba állítását.¹⁴

Ugyancsak az ÁVH feladat volt a gazdasági létesítmények egységes őrzési és védelmi tervének az elkészítése, valamint ki kellett dolgoznia az ipari őrség őrutasítását és fegyelmi szabályzatát, együttműködve az üzem felügyeletét ellátó szakminisztériummal. Továbbá az ÁVH feladata volt az üzemek területére történő belépés, beléptetés rendszerének és technikájának a kidolgozása, valamint az ÁVH-nak kellett ellátnia a kiképzési feladatokat is, akárcsak a szükséges fegyverzet és lőszer biztosítását az őrzési feladatok végrehajtásához. Az Államvédelmi Hatóság mindemellett ellenőrizte is az őrségek felkészülését, tevékenységét, működését. Mindezen feladatok ellátására az Üzemgazdasági Tanács öt személygépkocsit bocsátott az ÁVH rendelkezésére.¹⁵

Az Üzemgazdasági Tanács meghatározta továbbá az üzemek vezetőinek az őrzéssel, pontosabban az őrségekkel kapcsolatos teendőit is: az üzemek vezetőinek kellett biztosítani az elhelyezést és az anyagi feltételeket. Az üzem vezetésének kellett gondoskodnia a többi között, a riasztócsengők beszerzéséről és felszereléséről, illetve a megfelelő fajtájú fajtiszta őrakutyák beszerzéséről és a rendőrség, valamint az ÁVH telepein történő kiképzésükről. De ugyancsak az üzemi vezetőségnek kellett gondoskodnia az őrök ebédjének a szállításáról is, ha az étkezőhelyiség messze volt az őrség körletétől. Az üzem vezetőjének kellett igényelnie az ÁVH-tól a megfelelő mennyiségű lőfegyvert, nevezetesen a Mauser-puskát a megfelelő mennyiségű lőszerrel, valamint az őrség ruházati ellátása is az üzemvezetőség feladata volt, a rendőrségtől igényelve használt egyenruhát.¹⁶

Az ÁVH őrzéséből az Iparórség őrzésébe kerülő üzemek átadásáról és átvételéről jegyzőkönyvet kellett készíteni, amit az ÁVH képviselője és a létesítmény vezetője írt alá. Az Iparórség fegyelmi szempontból is az ÁVH alá tartozott, de a fegyelmi jogkört az őrség vezetője gyakorolta.

Nem sokkal később, 1951 tavaszán, az Üzemgazdasági Tanács még aprólkosabban szabályozta az Iparórség tevékenységét, konkrétan annak egyes részterületit. A határozat aprólkosan kitért arra, hogy az őrség elhelyezésénél minden egyes örre legalább 2.5 m² alapterületnek kell jutnia, és személyenként 1 darab vaságyat, 2 darab takarót, 2 darab lepedőt, 1 szalmazsákot fejpárnával, minden 10 fő után 1 asztalt, két személyenként 1 széket és személyenként 1 szekrényt, 10 fő után pedig egy mosdó helyiséget kell biztosítani. A helyiséget, természetesen, ruhafogással is el kell látni. Az örök napi háromszori étkezésben részesültek a határozat szerint, 4 100 kalória értékben.¹⁷

A határozat pontosan előírta továbbá az őrzéssel kapcsolatos technikai szükségleteket is. A kerítésnek vasbeton oszlopra kifeszített, legalább 2 méter magas drótkerítésnek kellett lennie, a tetején 50 centiméter magasságú, háromszoros, kifelé hajló dróttal, a kerítés megvilágítását pedig egymástól 5 méter távolságra lévő, 4 méter magas oszlopra szerelt lámpákkal kellett megoldani.

A beléptetéshez három féle belépési engedélyt írtak elő, nevezetesen állandót, ideiglenest és egyszeri belépésre jogosítót, amelyeknek kiállítását és érvényesítését a létesítmény vezérigazgatója, a párttitkára és az ÁVH által ellenőrzött személy végezhette. Azok az úgynevezett külső személyek, akik nem kaptak az illetékes szakminisztériumtól állandó belépési engedélyt, csak kísérvél léphettek be az üzem termelési részébe, ahová egyébként semmilyen csomagot nem vihettek be. Az Üzemgazdasági Tanács tagjai ugyancsak fontosnak tartották, hogy a határozatukban rögzítsék azt, hogy a gazdasági létesítmény termelési részébe a belépés lehetőleg zárt folyosón keresztül történjék.¹⁸

Az átszervezés

A történelmi események tükrében nyilvánvaló, hogy az Iparórséget nem 1953-ban, hanem már 1951-ben felállították. Egy évvel később azonban — az Üzemgazdasági Tanács határozatának megfelelően — a fontosabb ipari üzemek őrzését átszervezték. Az I. csoportba tartozó üzemek őrzését az Államvédelmi Hatóság, konkrétan a belső karhatalom, a II. csoportba tartozó üzemekét pedig ÁVH-parancsnok vezetésével az Iparórség látta el.¹⁹

1952 februárjától az I. csoportba sorolt objektumok őrzését az ÁVH-tól a belügyi tárca vette át. Ez azt is jelentette, hogy az ÁVH állományából 12 tiszt és 38 tiszthelyettes átkerült a belügyminisztérium állományába. Az Üzemgazdasági Tanács határozatának értelmében számos ipari vállalatnál megszűnt az ÁVH-órség.²⁰

Ugyanez a határozat írta elő azt is, hogy az Országos Tervhivatal elnöke az ÁVH és a BM bevonásával alakítson bizottságot a minisztériumok javaslatainak elbírálására, az ÁVH által megvalósítandó őrzésre vonatkozó javaslatok felsőbb szerv elé terjesztésének kidolgozására és a bizottság által jóváhagyott ipari őrhelyeket a belügyminiszter hatáskörébe történő utalás kidolgozására.

Ennek a bizottságnak, amely havonta ülésezett, egyébként nem volt pontos megnevezése, a dokumentumokban rendszeresen, mint „*az Ü.T. 47/35/1952. számú határozat 6. pontja végrehajtására alakult bizottság*”-ot említik.²¹ **(I.sz. melléklet)**

Az őrzést kérő minisztérium írásban, alapos indoklással, a miniszter személyes aláírásával 4 példányban elküldte az őrzésre vonatkozó kérését a bizottság elnökéhez. A beérkezett anyagokat, a bizottság ülésének összehívásával egy időben, a bizottság tagjai megkapták tanulmányozás céljából. A bizottság ülésére az őrzési kérelmet benyújtó minisztériumot és az adott vállalatot is meghívták: az ülésen részt vett a létesítmény vezetője, a pártszervezet titkára, a felügyeletet gyakorló főosztály vezetője és egyes esetekben a főfelügyeletet gyakorló miniszterhelyettes. A bizottság a határozatát szótöbbséggel

hozta, amit közölt a meghívott személyekkel, azzal a kiegészítéssel, hogy a határozatot jóváhagyásra az Országos Tervhivatal elnökéhez terjesztik fel és a végleges határozatot a bizottság írásban közöli majd az érintettekkel. A bizottság üléséről jegyzőkönyv készült. A bizottság elnöke a bizottság munkájáról havonta jelentést volt köteles tenni az Üzemgazdasági Tanács elnökének.²²

„Jelentem, hogy a Kormányunk rendelete értelmében az Államvédelmi Hatóság hatáskörébe tartozó ipari- és gazdasági létesítmények őrzését és védelmét a belügyminisztérium ipari őrségi osztálya az alábbiak szerint vette át...” kezdi mondandóját MATHEIDESZ István r. százados 1952. II. 18-án keltezett és PÖCZE Tibor miniszterhelyettesnek címzett jelentésében.²³

Az objektumok átvétele előtt a belső karhatalom dandárparancsnoksága átadott az Iparőrségnek 1 főhadnagyot, 5 hadnagyot és 6 alhadnagyot, illetve a határőrség állományából 4 tisztet. Az átvétel az előre elkészített ütemterv szerint 1952. II. 13-án kezdődött és február 16-án 19 órakor fejeződött be. Az átadás-átvételt 15 bizottság folytatta le, melynek tagjai voltak az illetékes objektum felelős megbízottjai, az ÁVH megbízottjai és a BM részéről 6 rendőr és 9 volt államvédelmi tiszt. Összesen 36 objektumot adtak át – 18 budapestit és 18 vidékit: 9 nagyüzemet, 5 középüzemet, 11 kisüzemet és 11 ÁRHI-raktárat. A jelentés említést tett arról is, hogy az átvett üzemek dolgozóinak 46%-a munkás, 23%-a paraszt, 21%-a értelmiség és 10%-a egyéb volt – az egyéb alatt az osztályidegen, úgynevezett „deklaszált” elemeket értették. A felsorolt üzemek biztosítását 41 őrsön 37 őrsparancsnok – 3 tiszt és 34 tiszthelyettes – és 3 őrsparancsnok-helyettes, valamint 82 ipari őrfelvezető és 1 156 ipari őr látta el. Az egyes üzemekben a biztonsági berendezések erősen elhanyagolt állapotban voltak, hiányosan építették ki a kerítéseket, illetve ahol voltak kerítések, ott sem az előírásoknak megfelelően néztek ki, a raktárak illetve az egyes üzemszerek lezárására egyszerű záratokat vagy lakatokat használtak fel.²⁴

Az ipari őrség szociális összetételének állapota változó volt az említett jelentés szerint, akadtak olyan személyek, akik destruáltak, állandóan a leszereléssel foglalkoztak. Ennek okát a jelentést író százados a nem megfelelően végrehajtott priorálásban látta, aminek eredményeképpen igen sok nem kívánatos személy is bekerült az Iparőrségbe: személyi állomány 35-40%-át tartotta szükségesnek leváltani a jelentést író rendőrtiszt. Az átvételkor az őrs-parancsnokok és az iparőrök hangulata – három őrs-parancsnoktól eltekintve – nem változott, az a korábbiaknak megfelelő volt. Az említett három őrs-parancsnok azonban kijelentette, hogy olyan körülmények között, mint amilyen az átadás-átvételkor kialakult, inkább leszerelnek, ketten még azt is nehezményezték, hogy korábban tiszti iskolára javasolták őket, az átadás-átvétel után pedig nem látták annak a lehetőségét, hogy tisztek lehessenek, igaz a BM vezetői megnyugtatták őket: ha jól látják el a szolgálatot, akkor nincs akadálya annak, hogy tisztek lehessenek. Sokan attól tartottak, hogy az átadást követően csökken az illetményük, ám ezt a félelmet is sikerült a belügyminiszternek eloszlatnia.²⁵

A jelentés nehezményezte, hogy az ÁVH ugyan átadta az ipari őrséggel kapcsolatos okmányokat, pontosabban 33 őrhelyvázlatot, de az egyes kiképzési segédleteket az átadás előtt az őrsőkről visszavonta és ugyancsak visszavonta az ipari örök kiképzését biztosító szabályzatokat is. Ezért az Iparőrséget irányítók kénytelenek voltak elrendelni, hogy az őrsparancsnokok a további intézkedésig az elmúlt havi kiképzési anyagot ismételtessék az iparőrökkel.²⁶

Iparőrség-osztály a Belügyminisztériumban

A belügyminiszter első helyettesének, PÖCZE Tibornak az utasítására 1952 februárjában kezdte meg a működését a Belügyminisztériumban az Ipari-őrség Osztály, amelynek vezetésével GYŐRI János rendőr-főhadnagyot bízta meg a miniszterhelyettes. Az osztály feladata volt az Államvédelmi Hatóság belső karhatalmi dandár-parancsnokságától átvett iparőrségek irányítása, vezetése és az ipari létesítmények őrzésével kap-

csolatos összes ügyek intézése. Az osztály, amelynek irányítása és ellenőrzése a belügyminiszter első helyettesének volt a feladata, állományába tartozó rendőrök és polgári alkalmazottak a Belügyminisztérium Közrendészeti Osztályának állományába tartoztak, a rendőrség budapesti és a megyei kapitányságokon szervezett iparőrségi előadók, illetve a megyék területein lévő objektumok őrs-parancsnokai és őrs-parancsnokhelyettesei pedig a budapesti, illetve a megyei főkapitányságok törzsébe, ezen belül a szolgálati és őrségi osztályhoz tartoztak. Az őrzött létesítmények őrs-parancsnokai a szolgálat ellátása, irányítása és ellenőrzése szempontjából a belügyi tárca, illetve a megyei rendőrfőkapitányság szolgálati és őrségi osztályához tartoztak. A BM Iparőrségi Osztályán 1 osztályvezető, 6 előadó és 2 leíró végezte a teendőket.²⁷

A belügyminiszter első helyettese egy héttel később módosította az az Iparőrségre vonatkozó parancsát. Ebben már pontosabban határozta meg az Iparőrség-osztály létszámát: 1 csoportvezető, 1 politikai tiszt, 1 szervezési előadó, 2 őrszolgálati előadó, 1 kiképzési előadó, 1 anyagi előadó, 2 leíró és 1 hivatalsegéd. Rajtuk kívül, még ketten – 2 személyzeti előadó – foglalkoztak az iparőrség ügyeivel a BM Személyzeti Osztályán. A budapesti rendőr-főkapitányságon 2, a Pest megyei rendőr-főkapitányságon, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei rendőr-főkapitányságon, a Fejér megyei rendőr-főkapitányságon és a Komárom megyei rendőr-főkapitányságon pedig egy fő végezte ezt a munkát, oly módon, hogy Budapesten a kapitányság vezetőjének a II. helyettese, a megyékben pedig a megyei kapitányság vezetőjének szolgálati helyettese irányította a tevékenységüket. De arra is volt példa, mint például Heves és Békés megyében, hogy a városi, járási kapitányságok vezetői foglalkoztak az iparőrséggel, mert ezekben a megyékben csak Hatvanban és Békéscsabán volt őrzendő ipari létesítmény. A miniszterhelyettes a BM Iparőrség Osztály általános feladataként határozta meg az ország területén működő őrségek összefogását és irányítását, a szakmai és politikai képzés és továbbképzés megszervezését, és az új őrzési igények elbírálását.²⁸

A BM Ipari-órség Osztályának vezetője 1952 áprilisában eloszlattott egy tévhitet, ami az iparörök között terjedt, azaz az iparörök nem mentesülhetnek a katonai szolgálat alól, kötelesek sorozáson megjelenni és a behívásnak eleget tenni.²⁹

Az osztályvezető 1952. IV. 2-án keltezett osztályparancsában, 1952. IV. 4-ével kapcsolatban – miközben több ipari ört dicséretben részesített – ezt írja, éberségre hívva fel az öröket: *„Ma – amikor az imperialista háborús gyűjtogatók fokozott mértékben támadják a szocializmust építő békés népet, kémeket és diverzánsokat küld hazánkba és felhasználja a belső ellenséget, hogy minél nagyobb károkat okozzon dolgozó népünknek – az ipari órség minden tagjára fokozott felelősség hárul. . . . Minden ipari ört az ellenség iránti izzó gyűlölet fűtse át, amikor eredményeinkre és dolgozó népünk vagyonára vigyázz”*³⁰ Hasonlóképpen fogalmaz az osztályvezető a május 1-re vonatkozó parancsában is.

1952. VI. 2-án pedig az állami és hivatali titok megőrzésével kapcsolatban emelte ki az osztályvezető, hogy *„...a nemzetközi helyzet az imperialisták támadó III. Világháborújának kirobbantására tett fokozott aljas cselekedeteit tükrözi . . . Az ellenség megkeresi azokat az elemeket, akik a múlt társadalmi rendszerben a dolgozó nép kizsákmányolói és hóhérai voltak: volt csendőrtiszteket, katonatiszteket, földbirtokosokat, kulákokat és minden törekedete arra vezet, hogy épülő szocialista hazánkban bizalmas adatokat és iratokat szerezzenek. . . . Fő feladatunk az állandó forradalmi éberség fokozása és minden lehetőség kizárása ahhoz, hogy az ellenség munkaterületeinken bármilyen bizalmas adatot is meg tudjon szerezni.”* – olvasható az osztályparancsban, amiben azután teljes terjedelmében közölte a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1951. évi törvényerejű rendeletét is az állami titok és a hivatali titok büntetőjogi védelméről.³¹

1952 december végére készült el az *„Ideiglenes fegyelmi utasítás az ipari órség részére”* című okmány, amely a következő fegyelmi fenyegetéseket tette lehetővé az iparörökre vonatkozóan: fedés szóban vagy írásban; az órsról való eltávozás, illetve szabadnap elvonás; soronkívüli munkára, vagy szolgálá-

latra vezénylés (kivéve az őrszolgálatot); egyszerű fogság 20 napig; szigorú fogság 10 napig; a szolgálati beosztásból való leváltás, illetve 30-tól 100 forintig terjedő pénzbüntetés. Az utasítás természetesen foglalkozott az előljáró fenyítő jogkörével is, a fenyítések kiszabásának és végrehajtásának rendjével, valamint a panaszokkal és beadványokkal. Az Iparőség tagjainak adható dícséretek a következők voltak: dícséret az őrség előtt vagy parancsban kihirdetve, előzőleg kiszabott fegyelmi fenyítés törlése; az iparöröknek és a felvezetőknek két napig terjedő eltávozás engedélyezése, illetve értéktárggyal vagy pénzzel való jutalmazás az üzemem keresztül.³²

Újabb átszervezés

A Honvédelmi Tanács³³ a polgári őrségre vonatkozó 1953. évi határozata alapján az egyes ipari objektumok őrzését az államvédelmi szervektől és a rendőrségtől a felügyeletet gyakorló szakminisztérium által szervezett polgári őrség vette át. A polgári őrség részére a szükséges fegyverzetet és lőszert a Belügyminisztérium biztosította, a polgári állományú ipari őrség szolgálati tevékenységét pedig a rendőrség ellenőrizte.³⁴

A Minisztertanács ezen határozata alapján a BM Anyagi- és Technikai Főosztály 1954. évi rendeletével a MÁVAG Mozdony- és Gépgyár őrzését a rendőrségtől a Kohó- és Gépipari Minisztérium felügyelete alá tartozó vállalatok rendészeti polgári őrségének kellett átvennie. Átadásra került három 7.65 mm 48. M. pisztoly, 72 pisztolytöltény, 20 Mauser-puska és 2000 darab Mauser-lőszer.³⁵

A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1955. törvényerejű rendeletének a rendőrség feladataként határozta meg a polgári fegyveres őrségek és az üzemrendészeti szervek felügyeletét és ellenőrzést. Az országos rendőr-főkapitányság volt ezentúl köteles elbírálni a szakminisztériumok őrzési igényét, az őrségek létszámának a meghatározását és a szükséges fegyver, illetve a lőszer mennyiségét. Az országos rendőr-főkapitányság az egész ország területére kiterjedően rendelhetett el – szükség esetén – fokozott szolgálatot a főosztályok, a járási osztályok és a területükön lévő ipari őrségek, illetve a rendé-

zeti szervek részére. Az országos rendőrkapitányság X. osztálya biztosította a fegyveres őrségek szakmai kiképzését és továbbképzését szolgáló kiképzési anyagot összeállítani és a kiképzést ellenőrizni. A felügyelet és az ellenőrzés ugyancsak kiterjedt az őrségek és rendészeti szervek személyi állományának politikai és bűnügyi priorálására is.³⁶

A Belügyminisztérium Kollégiuma 1953. IX. 22.-ei ülésén foglalkozott az üzemek őrzésével.³⁷ A vonatkozó előterjesztés megállapította, hogy „...az objektumok őrzésének jelenlegi rendszere nem megfelelő.” Az iraton olvasható egyébként SINGER [GERŐ] Ernő belügyminiszter megjegyzése is: „Létszám? Polgári őrség és ipari őrség azonos-e lényegileg?” Ez azért is érdekes megjegyzés SINGER [GERŐ] Ernő részéről, mert korábban, mint az Üzemgazdasági Tanács elnöke már foglalkozott ezzel a kérdéssel és elnökként ő írta alá az Iparórség szervezéséről, létrehozásáról szóló határozatokat. Az előterjesztés szerint, nem volt szabályozva, hogy a különböző jellegű objektumokat milyen szerv őrizze. „Minden esetben, amikor felmerül egy-egy objektum őrzésének szükségessége, az érdekelt szervek között hosszú viták folynak, az őrzést senki sem akarja vállalni” . . . „Az Üzemgazdasági Tanács határozata alapján az Országos Tervhivatalban szervezett bizottság lazán kezelte az őrzés szükségességének elbírálását.”³⁸

Tényként szögezte le az előterjesztés azt is, hogy a belső karhatalom és a rendőrség indokolatlanul nagyszámú objektum őrzését látja el, ami ráadásul, túlságosan költséges is volt. Ám hiányosságnak említette meg az előterjesztés, hogy például a vasútnál, illetve a kereskedelmi vállalatoknál, üzletházaknál, vásárcsarnokoknál nem volt megfelelően biztosítva az őrzés. A testület határozatot hozott arról, hogy a belső karhatalomnak kell őriznie azokat a létesítményeket, amelyek érzékeny stratégiai jelentőségű hadianyagok tervezését, gyártását és tárolását végezték, az államvédelem és az államrend szempontjából különösen fontos létesítményeket, a fontosabb párt és kormányzati intézmények épületeit, a stratégiai jelentőségű hidakat és a legfontosabb erőműveket. A rendőrségnek kellett határozat értelmében őriznie a közrend és a hírközlés szem-

pontjából különös fontossággal bíró létesítményeket, a hadiipari és népgazdasági szempontból fontos félkész-anyagot tároló létesítményeket,³⁹ illetve a diplomáciai szervek épületeit. Az Iparórség őrizetére bízta a hadiipari és népgazdasági szempontból fontos félkész-anyagot tároló létesítményeket, a központi bankokat, a Pénzverdét és a Pénzjegynyomdát, a Bel- és Külkereskedelmi Minisztérium, a Begyűjtési Minisztérium, valamint a Könnyűipari Minisztérium hatáskörébe tartozó nagyobb központi raktárakat és elosztóhelyeket. A Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium gondoskodása alá helyezte a fontosabb vasúti és postalétesítményeket.⁴⁰ A Vagyonőrző Vállalt őrzése alá tartoztak a közbiztonság szempontjából fontos kereskedelmi létesítmények, áruházak, a tanács, a vállalatok, a vállalati raktárak és így tovább őrzése, amennyiben azt a vállalatok igénylik.

Vagyonórség - Iparórség

Az országos rendőr-főkapitányság VII. osztálya 1956 májusában javasolta a Vagyonórség felállítását – vélhetően ez az a szervezet, amely a BM Kollégiumának említett ülésén, mint Vagyonőrző Vállalat szerepel – azzal a feladattal, hogy ellássa Budapesten és a nagyobb vidéki városokban, a nagyobb kereskedelmi és üzlethálózatokkal rendelkező községekben az üzletek, a kereskedelmi vállalatok őrzését. A szervezetet júniusban állították fel.

Az országos rendőr-főkapitányság munkatársai vélelmezhetően 1955 december végére készítették el az *„Ideiglenes szolgálati szabályzat az Iparórség részére.”* című okmányt, amely foglalkozott az iparórségek jogi helyzetével és szolgálati viszonyaival, a szolgálati rendszerrel, az őr- és járőrszolgálati tevékenységgel, a szállítmányok kísérésével, valamint a ruházattal és a fegyverzettel. A bevezetőben olvasható a többi között: *„A Honvédelmi Tanács 13/27-1953 sz. határozatával a különböző jellegű ipari üzemek és egyéb objektumok fokozott biztosítása érdekében polgári fegyveres őrségek felállítását rendelte el. A polgári fegyveres őrségek felállítását – megszervezését – a társadalmi tulajdon fokozott védelmének előtérbe*

helyezése tette szükségessé. A társadalmi tulajdon védelme mellett fejlődésünk jelenlegi szakaszában szükségessé vált üzemünk és egyéb objektumaink fegyveres őrzése és védelme a külső és belső ellenség romboló tevékenysége ellen is.”⁴¹

A szabályzat meghatározta a testület pontos elnevezését is: „. . . a polgári fegyveres őrségek hivatalos elnevezése: ipari őrség, a szakfelügyeletet gyakorló minisztérium megjelölésével, pl. KGM. Ipari őrsége, VKGM Ipari Őrsége és így tovább”.⁴² Az ipari őrségek szervezete pedig így nézett ki: az illetékes szakminisztérium rendészeti osztálya (csoportja), az üzem vagy egyéb objektum rendészeti osztálya vagy egyéb szervezésű rendészeti szerve, és az üzem vagy egyéb objektum fegyveres ipari őrsége.

A tervezett szolgálati szabályzat értelmében az ipari őrségeket érintő országos ügyekben a Honvédelmi Tanács határozatait kellett figyelembe venni. Az üzemek igazgatói nem csupán a közvetlen ellenőrzést és felügyeletet gyakorolhatták az üzem iparórsége felett, illetve nemcsak a fegyverzet ellenőrzésére volt joguk, hanem az iparőrök előléptetésére is.

Az iparőr – mint a fegyveres ipari őrség tagja – az adott üzem állományába tartozott és a jogok és a kötelességek szempontjából, az üzem dolgozóihoz hasonlóan, a Munka Törvénykönyvének az előírásai vonatkoztak rá. A szolgálat időtartalma alatt – a fegyveres őrszolgálat jellegéből következően – azonban a fegyveres szervek őrszolgálatot ellátó tagjainak jogai és kötelességei vonatkoztak és ebből a szempontból a katonai büntető törvénykönyv hatálya alá tartozott.

Az iparőrök esküt tettek, a fegyverzetüket csak szolgálati célból viselhatték és használhatták, azt a szolgálaton kívül nem tarthatták maguknál, és nem vitték haza a lakásukra.⁴³

Az Iparórség tagja lehetett minden magyar állampolgár, aki katonai szolgálatot teljesített, büntetlen előéletű volt és orvosilag alkalmas volt a fegyveres szolgálatra, tudott írni és olvasni, politikailag és erkölcsileg megbízhatónak bizonyult, a 60 életévét még nem töltötte be. A szükséges priorálást a Belügyminisztérium végezte. Nem lehetett azonban iparőr az, akit az előző munkahelyéről fegyelmissel bocsátottak el.⁴⁴

Az iparörök sötétbarna posztóból, fésűs és zsávoly anyagból készült egyenruhát viseltek. A rendfokozati jelzések váll-lapon viselték, a fegyveres testületeknél rendszeresített szabvány váll-lapokkal azonos méretben. Az öröknek és a tiszthelyetteseknek piros mezőjű, a ruha színével azonos barna szegéllyel ellátott, a tiszteknek pedig sárga szövéssű „szu- vorovi” váll-lapjuk volt, amely a ruha színével azonos szegély- lyel és közepen egy, illetve főtiszti váll-lapok esetében két piros csíkkal voltak kialakítva. A rendfokozati jelzések pedig azonosak voltak a katonai rendfokozati jelzésekkel.⁴⁵

AMBRUS János rendőr-alezredes a belügyminisztérium VII osztályának vezetője, 1956 áprilisában írt jelentéséből⁴⁶ megtudhatjuk, hogy a Honvédelmi Tanács 13/27-1955. sz. határozata a III. kategóriába tartozó üzemek őrzésére és a kül- ső támadás elhárítására polgári fegyveres őrségek felállítását rendelte el. Az üzemek besorolását és az őrzés szükségességé- nek elbírálását az országos rendőr-főkapitányság közrendvé- delmi osztálya és szervezési alosztálya együttesen végezte. A besorolást, illetve a fegyveres őrség felállítását az országos rendőr-főkapitányság vezetője hagyta jóvá és engedélyezte az illetékes – fegyveres őrséget kérő – szakminisztériumnak. Ekkor a Kohó- és Gépipari Minisztérium (45 vállalat, 1182 fő), a Vegyi- és Energiaügyi Minisztérium (24 vállalat, 5454 fő), a Város- és Községgazdálkodási Minisztérium (6 üzem 183 fő) valamint a Belkereskedelmi Minisztérium (4 raktár 61 fő) biztosítását végezték polgári fegyveres őrségek. Az őrsé- gek parancsnokai és a rendészeti osztály vezetői is, túlnyomó többségben a BM szerveitől és a honvédségtől leszerelt tiszt és tiszthelyettesekből tevődtek össze. A szolgálatot 24 órás rend- szerben, 4 óránkénti váltással végezték: 24/24 szolgálatban és 15 naponkénti plusz egy szabadnappal.⁴⁷

Az Iparőrség létrehozását azok a speciális körülmények tették lehetővé, amelyet a magyarországi pártállam elnevezés- sel illetünk, illetve az a Sztalin-i elméleti tétel, amely az úgy- nevezett szocializmus építése során az osztályharc folyamatos fokozódásával számolt. A magyarországi pártállam kemény időszaka 1956 őszén csúfos véget ért. Az 1956-os magyar

forradalom és szabadságharc leverése utáni szovjet ernyő alatti konszolidáció viszonylag új helyzetet teremtett, melynek megfelelően az Iparőrség szerepe is módosult. Ennek megfelelően a szervezet ugyan a rendszerváltásig, sőt azon túl is működött, de lényegesen megváltozott tartalommal.

Jegyzetek:

¹ Ez a folyamat 1944 nyarán kezdődött, amikor bevezették a katonai rendfokozatot a Magyar Királyi Rendőrségnél és 1952. IV. 1-én a pénzügyőrséggel fejeződött be.

2 300/1944. (VI.21.) ME.r.

² Erre az 1970-es években került sor. A beosztott állományt a szolgálati idejük alapján látták el jelzésekkel: próbaidő, kinevezés után, 4 év szolgálati idő és 9 év szolgálati idő után. Beosztott parancsnok volt a járőr-parancsnok, a felvezető és a váltás-parancsnokhelyettes. Közvetlen parancsnokok voltak a váltás-parancsnok, az őrségi előadó, az őrség-parancsnokhelyettes és az őrség-parancsnok. Középirányító parancsnok volt az előadó, a csoportvezető (parancsnokhelyettes) és az osztályvezető (parancsnok). Központi irányító parancsnok volt a főelőadó, a csoportvezető (parancsnokhelyettes) és az osztályvezető (parancsnok).

LEYRER — TÖLGYESI

³ A levéltári kutatásokat kissé körülményessé teszi, hogy több dokumentum sem tartalmaz – példának okáért – keltezést, és legfeljebb csak ma már beazonosíthatatlan személyek datálták utólag. Ezzel a megjegyzéssel persze nem a kutatást végző személy munkáját kívánom heroizálni, hiszen ezek a nehézségek számomra inkább izgalmasabbakká teszik a kutatást. Megint csak érdekességként jegyzem meg, hogy a kezdeti időszakban a testület elnevezését többféleképpen is írták: egyben, mint „Iparőrség”; két szóban, mint „Ipari Őrség” és találok olyan variációval is, amikor kötőjellel írták, mint „Ipar-őrség”.

⁴ HOUGUEL et al.

⁵ Loc.cit. 5.p.

⁶ Annak ellenére vitatott azonban ez az időpont, hogy a megfelelő dokumentumok a kutatók még nem tárták fel. Nehezíti a kutatómunkát, hogy a vonatkozó jogszabályok nem jelentek meg, hiszen azok szigorúan titkos minősítésűek voltak. Ebből fakadóan „csupán” a levéltári dokumentumokra lehet hagyatkozni, amelyek megtalálása azonban nem kis feladat.

LEYRER — TÖLGYESI: op.cit. 14.p.

⁷ MNL-OL. XIX-B-14 ORFK Iparőrség 1952-1959. 310-311.lad.

⁸ Az Üzemgazdasági Tanácsot a Minisztertanács 1950. szeptember 22-én hozta létre, a háborús gazdálkodás előkészítésével kapcsolatban a népgazdasági mozgósítási terv kidolgozására és annak végrehajtására a Minisztertanácsnak alárendelt szervként. A Tanács elnöke GERŐ Ernő, tagjai FARKAS Mihály, VAS Zoltán, ZSOFINYEC FRISS István és SZÉKELY Béla, titkára pedig BIRÓ Ferenc. Az Üzemgazdasági Tanács funkcióját később a Honvédelmi Tanács veszi át.
39/6/1951.ÜT.hat.

⁹ Loc.cit.

¹⁰ 76/9/1951.ÜT.hat.

¹¹ A dokumentumok az ÁVH-ról ebben az időszakban általánosságban beszéltek és nem nevesítették, hogy pontosan az ÁVH melyik szervezetéről is van szó, azt csak későbbiekben olvashatjuk, hogy valójában a belső karhatalom kapott szerepet az üzemek őrzésében.

¹² Az I. csoportba tartoztak: Nitrokémiai ipartelemek, Ipari Robbanóanyag V., Nehézszerzőgépgyár, a törökbálinti és a nagytétényi Bányagyutacsgyár, Vadásztölténygyár, Veszprémi Fémfeldolgozó, Péti Nitrogénművek, Mátravidéki Erőmű, Bánhidai Erőmű, Danuvia V. Andezit Művek Magyar Optikai Művek Áruraktározási Gazdasági Iroda, a siódsi, a székesfehérvári és a szolnoki adó, Almáafűzitői Ásványolajipari. V., Péti Ásványolajipari. V., Csepeli Ásványolajipari. V., MASZOLAJ Feldolgozó Üzem, Ajkai Timföld- és Alumíniumkohó, Dunavölgyi Timföldgyár, Richter Gyógyszervegyészeti Lámpagyár V., Gamma V., Béta Művek és Sajóbátonyi Művek . A II. csoportba tartoztak: Rákosi Mátyás Művek, Budapesti Erőművek, Óbudai Gázgyár, Barcikai Művek, Dorogi Művek, Tatbányai Erőművek, Várpalotai Erőmű, Műszaki Művek, Chinoin Gyógyszergyár, Pósta főosztály [*sic!*] (Krisztina krt. 12), Vízművek káposztásmegyeri főtelepe, József Távbeszélő Központ, Teréz Távbeszélő Központ, Lipót Távbeszélő Központ, Lágymányosi Távbeszélő, Krisztina Távbeszélő Központ, Mávág Kohászati Üzemek, Rimamurányi Vasmű, Csepeli Autógyár, Budapesti Mávág, Egyesült Izzó, Standard és ÁRGI raktár (több helyen).

76/9/1951.ÜT.hat. op.cit.

¹³ Loc.cit.

¹⁴ Loc.cit.

¹⁵ Loc.cit.

¹⁶ Loc.cit.

¹⁷ 101/11/1951. ÜT.hat.

¹⁸ Loc.cit.

¹⁹ 47/35/1952. ÜT.hat.

²⁰ Az Üzemgazdasági Tanács határozatának értelmében megszűnt az ÁVH-őrség a Danuviánál, a Lámpagyárnál, a MOM-nál, a Gammánál, a Richter vegyészeti üzemnél, az ajkai és az almáafűzitői timföldgyárnál, a csepeli ásványolajfinomítónál és az ÁRHI raktártelepen, viszont ÁVH-s őrség szerveződött a 7039. sz. vállalatnál Sirokon, a nyiregyházi és a szom-

bathelyi rádióleadónál, a budapesti lokátorgyánál, az Országos Teherelosztonál Budapesten és az ÁRHI kisnyéri és eplényi olajtárolótelepeim.

Loc.cit.

²¹ Loc.cit.

²² Loc.cit.

²³ MNL-OL. XIX-B-14 ORFK Iparórség 1952-1959. 310-311.lad. op.cit. Az Ipari-órség osztály felállításáról. 1952. február 12.

²⁴ Loc.cit.

²⁵ Loc.cit.

²⁶ Loc.cit.

²⁷ MNL-OL. XIX-B-14.ORFK Iparórség1952-1959. 310-311.lad. op.cit. Az Ipari-órség osztály szervezetének módosításáról.

²⁸ Loc.cit. BM Ipari-órség Osztály I. számú parancsa.

²⁹ Loc.cit. A BM Iparórség Osztály vezetőjének 3. számú parancsa.

³⁰ Loc.cit.

³¹ Loc.cit. A BM Iparórség Osztály vezetőjének 5. számú parancsa.

³² Loc.cit. *Ideiglenes fegyelmi utasítás az ipari órség részére.*

³³ Az Üzemgazdasági Tanács jogutódjaként 1953. V. 11-től a Honvédelmi Tanács működött.

³⁴ 253/21/1953. HT.hat.

³⁵ MNL-OL. XIX-B-14.ORFK Iparórség1952-1959. 310-311.lad. op.cit. 104 020.71-1/1954. BM. Anyagi és Technikai Főosztály rendelkezése.

³⁶ Noha a jogszabály a polgári fegyveres órség elnevezést használja, az ekkor még nem a testület nevét, hanem tevékenységének meghatározását jelentette.

1955/22.tvr.

³⁷ Erőműveket, vegyiműveket, hideg mechanikai megmunkálást végző fontosabb gyárakat értettek üzemek alatt.

³⁸ A napirend E.4 pontjaként tárgyalta a kérdést.

KAJÁRI: 222-231.p.

³⁹ Ezek voltak az ÁRHI (Áruraktározási Hivatal) raktárai.

⁴⁰ A rakodó teherpályaudvarok, rendező pályaudvarok, fűtőházak, nagy központi személypályaudvarok, vasúti hidak, alagutak stb.

⁴¹ MNL-OL. XIX-B-14.ORFK Iparórség1952-1959. 310-311.lad. op.cit. *Ideiglenes szolgálati szabályzat az Iparórség részére.*

⁴² Loc.cit.

⁴³ Loc.cit.

⁴⁴ Loc.cit.

⁴⁵ Loc.cit.

⁴⁶ Loc.cit. AMBRUS János rendőr alezredes, a BM Országos Rendőrkapitányság VII. osztálya vezetőjének 1956. IV. 20-ai jelentése a polgári fegyveres órségek szervezete és szolgálatellátása tárgyában.

⁴⁷ MNL-OL. XIX-B-14.ORFK Iparórség1952-1959. 310-311.lad. op.cit.

Forrás- és irodalomjegyzék (a jegyzetekben alkalmazott rövidítések oldása):

MONOGRÁFIÁK KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

LEYRER — TÖLGYESI — LEYRER Richárd — TÖLGYESI Ernő: *A polgári fegyveres őrség három évtizede. A polgári fegyveres őrség 1953-1983.* Budapest, 1983, Polgári Védelem Országos Parancsnoksága. 180 p. HU-ISBN 963 03 1814 8.

HOUQUEL et al. — HOUQUEL Iván — MÓRÉ Attila — TAMÁS Gábor — TÖLGYESI Ernő: *Képzési kézikönyv a Polgári Fegyveres Őrségek számára.* Budapest, 1983, BM Kiadó. 346 p. HU-ISBN 963 03 1777 X.

DOKUMENTUMKÖZLÉSEK

KAJÁRI: — KAJÁRI Erzsébet: *A Belügyminisztérium Kollégiumának ülései 1953-1956.* Budapest, HU-ISBN 963 00 6623 8.

I.köt. 1953. július 28. és 1954. június 22. közötti ülések. 2001, Történeti Hivatal. 879 p.

II.köt. 1954. július 13. és 1955. december 9. közötti ülések. 2005, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára. 491 p.

III.köt. 1956. január 18. és 1956. október 15. közötti ülések. 2006, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára. 522 p.

/Állambiztonsági történeti tár, 1./ HU-ISSN 1587-6268.

LEVÉL-, IRAT- ÉS DOKUMENTUMTÁRI GYŪJTEMÉNYEK

MNL-OL — MNL (Magyar Nemzeti Levéltár) OL (Országos Levéltár)

(7.;23.;24.;25.;26.;27.;28.;29.;30.;31.;32.;35.;41.;42.;43.;44.;45.;46.;47.;)

JOGSZABÁLYOK

2 300/1944. (VI.21.) ME.r.(1.;) — 2 300/1944. (VI.21.) ME.r. a m.kir. rendőrség átszervezéséről.

Magyarországi Rendeletek Tára, LXXVIII.évf. (1944) 1.sz. 1063-1065.p.

39/6/1951. ÜT.hat. (8.;9.;) — 39/6/1951. ÜT.hat. a fontosabb ipari létesítmények őrzéséről (szigorúan titkos).

MNL-OL. XIX-B-14 ORFK Iparórség 1952-1959. 310-311.lad.

- 76/9/1951.ÜT.hat. — 76/9/1951.ÜT.hat. a döntő létesítmények őrzéséről.
(10.;12.;13.;14.;15.;
16.;
- 101/11/1951. ÜT.hat. — 101/11/1951. ÜT.hat. a gazdasági létesítmények őrzésével kapcsolatos kérdésekről.
(17.;18.;
- 47/35/1952. ÜT.hat. — 47/35/1952. ÜT.hat. a fontosabb létesítmények őrzéséről szóló 76/9/1951. számú határozat módosításáról és kiegészítéséről.
(19.;20.;21.;22.;
- 253/21/1953. HT.hat. — 253/21/1953. HT.hat. az ipari objektumok őrzését az államvédelmi szervektől és a rendőrségtől a felügyeletet gyakorló szakminisztérium által szervezett polgári őrség veszi át.
(34.;
- 1955/22.tvr. — 1955/22.tvr. a rendőrségről.
(36.;

Melléletek jegyzéke:

I.sz. melléklet

Az országos hatóságok által az őrzésre benyújtott azon igények száma, amelyeket a bizottság elbírált.

I.sz. melléklet

***Az országos hatóságok által az őrzésre benyújtott azon igények száma
amelyeket a bizottság 1952-ben elbírált.***

S.sz.	Benyújtó szervezet	Igények száma
1.	Áruraktározási Hivatal	3
2.	Bánya- és Energiaügyi Minisztérium	31
3.	Belkereskedelmi Minisztérium	13
4.	Élelmiszeripari Minisztérium	14
5.	Földművelésügyi Minisztérium	2
6.	Honvédelmi Minisztérium	2
7.	Kohó- és Gépipari Minisztérium	4
8.	Magyar Repülőszövetség	2
ÖSSZESEN		71

Forrás ! - 47/35/1952. ÚT.hat. a fontosabb létesítmények őrzéséről szóló 76/9/1951. számú határozat módosításáról és kiegészítéséről. MNL-OL. XIX-B-14 ORFK Iparország 1952-1959. 310-311.lad.

- KOVÁCS Sándor: A honvédségi őrzés-védelmének néhány kérdése. *Felderítő Szemle*, V.évf. (2006) 4.sz. 136-145.p. HU-ISSN 1588-242X.

SUBA János*
Dunai hajózás és vízirendészet
1922-1939

Absztrakt

A Kárpát-medence vízhálózatán a rend fenntartására alkalmas „vízi szervezet” mintegy 1 000 éves múltra tekint vissza. A trianoni békediktátum nyomán e szerveződést új alapokra helyezték, hogy a haderő egy részét elrejtessék a Magyar Királyi Folyamórség struktúrájába. E testület legális feladatát a vízirendészet, rejtett teendőit pedig a honvédelemben való részvétele alkotta.

Kulcsszavak:

Magyar Királyi Folyamórség ; Magyar Királyi Honvéd Folyamerők ;
révkapitányság ; révkirendeltség ; révőrség

Abstract

The „water policing organization” what is competent in policing on Carpatian Basin’s waterways, has more than 1000 years old history. Following the dictated treaty of Trianon this organization was placed on new foundations so that part of the force could be hijacked in the structure of the Hungarian Royal Water Guard. The legal function of this body was created by the water agency and its hidden activities in its honesty.

Keywords:

Hungarian Royal Water Guard ; Hungarian Royal Army Water Guard ;
port captiancy ; port branch office ; port guard

---

* - *Open Researcher and Contributor ID* = Nyílt Kutató és Közreműködő Azonosító

(**ORCID**) <https://orcid.org/0000-0002-2310-7746>

Institutional attachements = Szerző intézményi kötődései :

- *Bertalan Szemere Scientific Society of History of Hungarian Law Enforcement* = Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

- *Ministry of Defence Military History Institute and Museum* = Hadtörténeti Intézet és Múzeum.

@: suba.janos@mail.militaria.hu

DOI : 10.31626/HU-EISSN2530094X.VITOM.141-171.p

A trianoni békediktátum alapvetően megváltoztatta Magyarország földrajzi és geopolitikai helyzetét.¹ A Kárpát-medencét kitöltő „medence állam”-ból „medencefenék állam”-má vált, határai ennek megfelelően nyitottak és sebezhetőek lettek.

A történelmi Magyarország a Duna vízgyűjtő medencéjében, ezen belül a Kárpát-medencében feküdt. A Duna és vízrendszere a Fekete-tenger felé közvetíti a Duna-völgy áruforgalmát. A Dunán 1913-ban a Dévényi Kaputól a Vaskapuig 1 001 km hosszan zajlott a forgalom.²

A trianoni békediktátum után a Duna magyarországi szakaszának hossza 417 km-re csökkent.³ Ezen kívül még jelentős volt a Tisza 600 km hosszú magyar szakasza és a nagyrészt határfolyót képező 143 km hosszú Dráva magyar szakasza. A Dráva nem mindenütt alkotott államhatárt, mert Magyarország és a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság határa a történelmi Magyarország közigazgatási beosztását követte.⁴ Ezekhez még kisebb vízfolyások csatlakoznak.

Duna gazdasági szerepe

A Dunát átszelő hét országhatár, az Osztrák-Magyar Monarchia utódállamainak elzárkózó gazdaságpolitikája, a mezőgazdasági cikkek iránti kereslet tartós csökkenése, Nyugat-Európában hátrányosan befolyásolta a hajózás forgalmát és feltételeit. A magyar belforgalom helyzete szintén romlott. A magyar folyami partok hossza, mint a nemzeti hajózás területének a térsége összezsugorodott.

Az 1894-ben törvénnyel⁵ létrehozott Magyar Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság (MFTR) működése megtorpant. A dualizmus időszakában jelentős állami támogatással működő hajózási részvénytársaság egymás után indította be járatait, és építette hajóit. Tevékenysége az egész Dunára és hajózható mellékfolyóira kiterjedt. A MFTR hajói 1895 és 1917 között éves átlagban 595 ezer utast és 557 ezer tonna árut

szállítottak. 1918-ban 38 személyszállító és 54 áruszállító gőzhajóval, valamint 389 uszályval és két tankuszállyal rendelkezett.

A folyamatos fejlődés az I. világháború kitörése után lelassult, majd a vereség következtében megtört. A háborút lezáró „békeszerződések” feltételei súlyos csapást mértek a MFTR-re is. Jóvátétel címén éppen a legújabb, legjobb egységeit vették el tőle, amelyek az utódállamok konkurens hajózási vállalatainak birtokába kerültek. Statisztikailag a magyar gőzösökben 30%-os, uszályokban 51%-os, az osztrák gőzösökben 36%-os, uszályokban 50%-os veszteség mutatható ki. Ugyanakkor a jugoszláv (szerb) félnél gőzösökben 642%-os, uszályokban 80%-os, a román félnél gőzösökben 50%-os, uszályokban 100%-os gyarapodás mutatható ki.⁶

A dunai hajóforgalom is visszaesett. 1914-ben 9 318 hajó, 1918-ban 6 487 hajó, 1919-ben 1 366 hajó, 1920-ban 4 443 hajó, 1921-ben 5 710 hajó, 1922-ben 5 679 hajó kötött ki Budapesten.⁷ **(I.sz. melléklet)** A számok jól mutatják a politikai helyzet nyomán bekövetkezett változásokat. 1920-ban a hajóforgalom 325%-al nőtt. Az 1919. évi 620 hajóról megemelkedett 4 443 hajóra. A hajóforgalom 1921-ben az előző évihez képest 128% -al emelkedett, ez 5 710 hajót jelentett. 1922-ben 5 679 hajó kötött ki Budapesten. Érdekes a hajóállomány összetétele. 1919-ben a hajók 45%-a (620 hajó) személyszállító gőzös volt, ez az arány 1920-ban 32%-ra csökkent; miközben a hajók száma 825-el emelkedett, elérve az 1 445 hajót. A személyszállító gőzösök 1921-1922-ben a hajóállomány 25%-t tették ki (1921-ben 1361 hajó, 1922-ben 1439 hajó). Ebből a forgalomból a vontatógőzösök 7-8%-al részesedtek. A teheruszályok aránya 1921-ben volt a legmagasabb, 30% (1887 uszály). Ez 1922-ben lecsökkent 22%-ra, 1 246 uszályra.

Folyamórség, folyamrendészet, dunai flottilla

A trianoni békediktátum katonai rendelkezései következtében megszűnt a magyar hadihajózás. A békediktátum ugyanakkor a Dunát és hajózható mellékfolyóit nemzetközivé nyilvánította. A katonai rendelkezések csupán arra jogosították fel Magyarországot, hogy folyamrendészeti célokra őrnaszádokat tartson.⁸

A magyar állam vezetése kihasználta azt a kínálkozó lehetőséget, hogy a folyamrendészeti teendők ellátására külön szervezetet állíthat fel. Így a folyamrendészet álcája alatt újjászervezhette a dunai flottillát. 1921. I. 3-ai minisztertanácsi ülés nyomán 1921. III. 1-ei hatállyal miniszterelnöki rendelettel felállításra került a Magyar Királyi Folyamórség, amelynek feladatkörébe utalták a folyamrendészet körébe tartozó közbiztonsági és igazgatási teendő ellátását.⁹

A vízi rendészeti szabályok betartatásának teendőit a Magyar Királyi Folyamórség végezte, mint a Magyar Királyi Belügyminisztérium irányítása alá tartozó katonailag szervezett fegyveres rendvédelmi őrtestület. Hatósági jogköre érvényesítése érdekében kényszerítőeszközök alkalmazására is jogosult volt. A Magyar Királyság álló- és folyóvizeinek területét a révkapitányságok — mint középfokú szakhatóságok — között osztották fel. Alárendeltségükbe tartoztak a révőrségek, amelyek a vízi rendészet gyakorlati teendőit végezték. A révőrségek és a révkapitányságok alkották a révőrségi intézményt, amely a Magyar Királyi Folyamórségnek az a része volt, amely mögé — mint legális struktúra mögé — szervezték a Magyar Királyi Folyamórség honvédelmi feladatok ellátására szánt katonai részét.¹⁰ *(Tárgyi tévedés, hogy a Magyar Királyi Folyamórség — a Magyar Királyi Határőrséghez hasonlóan, ahol minden harmadik gyalogezred a határőrség rejtésében létezett — két testű szervezet lett volna, ahol a folyamrendészeti teendőket a révőrségek végezték. A feladatokat és ennek megfelelően a hatásköröket a Magyar Királyi Folyamórség szervezeti szintjei között racionálisan osztották el. A folyamrendészeti hatáskört harmadfokon a Magyar Királyi Belügyminisztérium gyakorolta, a minisztériumon belül a VI/d., VI/e. és VI/f. osztályok, amelyek a testület igazgatásáért is feleltek. A Magyar Királyi*

Folyamőrség szervezeti felépítése háromlépcsős volt. A testületen belül a legfelsőbb szintet a révfőkapitányság alkotta vízürendészeti másodfokú hatósági jogkörrel. Alárendeltségébe tartoztak a révkapitányságok, amelyek a vízürendészet elsőfokú hatósági jogkörével rendelkeztek. A révkapitányságok alárendeltségében pedig a révkielendeltségek álltak. A révőrségeket a révkapitányságok alkalmanként hozták létre ideiglenes jelleggel, bár — mint a Magyar Királyi Folyamőrség legalacsonyabb szintű és ideiglenes jelleggel működő szervezeti egysége — felállításuk után nem minden esetben szüntették meg. **(III.sz. melléklet)** A Magyar Királyi Folyamőrségben a rejtést nem a legális szervezet álcájában létrehozott második szervezet jelentette. A testületnél a rejtés célját az úszóegységek engedélyezett száma feletti gyarapítása és felfegyverzése alkotta, melyhez a szükséges kezelőszemélyzet rejtett biztosítása is hozzátartozott. A folyamőrségnek nem volt külön révőrség szervezete. A révőrség a testület szervezeti felépítésén belül a legalacsonyabb, alkalmanként létrehozott szervezeti egység típus volt. Az viszont helytálló, hogy a Magyar Királyi Folyamőrség szervezetében rejtették el a katonai felhasználású úszó egységeket az úszó egységek működtetéséhez szükséges hátttereket [kikötőket, javító- és ellátóbázisokat] pedig a testület biztosította. A révőrség mint tartós szervezeti egység a Magyar Királyi Rendőrség kötelékében jött létre miután 1939-ben a Magyar Királyi Folyamőrségtől a révhatósági [mai fogalmaink szerinti folyamrendészeti] jogkört átvette. A Magyar Királyi Rendőrségen belül a vízürendészeti [révhatósági] teendőik ellátását kétlépcsős szervezet valósította meg, melynek az alsó szintjét képezték a révőrségek, több révőrség irányítását pedig a révkapitányságok látták el. ¹¹ A Magyar Királyi Folyamőrség testületének legális feladatát a vízürendészeti teendőik alkották. Az ehhez szükséges háttértevékenység ellátását biztosították a testület különböző szakalegységei. A szakalegységek közé tartoztak a kiképző szervezetek, valamint a hajók felszerelését és karbantartását megvalósító szervezetek [hajótelep, majd folyamőr szertár stb.] továbbá a hajózás háttérteendőit intézeti struktúrák keretei között megvalósító szervezetek is mint például a térképészeti hivatal, vagy a műszaki üzem stb. minél szerte ágazóbb és bonyolultabb volt a

szervezet annál sikeresebben lehetett a rejtési feladatokat megvalósítani. A kisvíz kitűzését, azaz a hajózóút — többnyire bóják által — kitűzését például a testületen belül nem csupán az a szervezeti egység végezte, amelynek e feladat a legális teendőit alkotta, hanem a teendők ellátásába más szervezeti egységeket is bevontak, amelyek a rájuk eső kisvízkitűzési teendőket más szolgálati feladataik teljesítése mellett végezték. Az úgynevezett kisvízkitűzők pedig aknaszedő és aknarakó hajóként működtek. A kisvízkitűző századból fejlődött ki a folyambiztosító zászlóalj, majd a negyvenes évek elejére a folyamzár század. A szerk.)¹²

A kereskedelemügyi miniszter fennhatósága alatt álló révkapitányságokat a belügyminiszternek rendelték alá, a Magyar Királyi Belügyminisztériumban folyamrendészeti alosztályok létesültek. A román kivonulás után újjászervezték a révkapitányságokat.

A békediktátum a dunai flottila hajóállományában hatalmas pusztítást okozott. *(Az I. világháború veszteségei után még jelentős harcértéket alkotó úszóegységekkel rendelkezett a dunai flottila [két monitor, két ágyúnaszád, egy páncél motorcsónak, egy segédmonitor stb.] 1918. XI. 1-én a dunai flottila még 72 úszóegységből állt, amelyben még egy UB-3 típusú tengeralattjáró is szerepelt. Ezen a koncon marakodtak az utódállamok. Végül az ANTANT tengerészeti bizottsága az utódállamok között úgy osztotta szét a dunai flottila hajóóit, hogy magyar kézen összesen négy őrnaszád maradhatott. A szétosztást követően ugyan az ANTANT „nagylelkűen” megengedte, hogy a magyar állam a saját hajói közül megkaphatott még néhány úszóegységet, azonban ezzel együtt is a néhai Osztrák-Magyar Monarchia duna flottilájának csupán töredéke volt a trianoni békediktátum utáni magyar duna flottila. A visszaszolgáltatót hajók pedig kifosztott és lepusztított állapotban kerültek ismét magyar kézbe.¹³ 1930. V. 1-re azonban a rejtési nehézségek ellenére már a magyar flottila 61 úszóegységből állt. Ezt új hajók építtetésével, illetve használt hajók vásárlásával, vala-*

mint felújításával lehetett elérni. Nagy könnyebbséget jelentett, hogy a Szövetségek Közi Katonai Ellenőrző Bizottság — amely 1921-ben kezdte meg Magyarországon a helyszíni ellenőrzéseit — 1927 márciusával a helyszíni ellenőrzési tevékenységét beszüntette.¹⁴ A szerk.)

Az 1922. évi törvény határozta meg a Magyar Királyi Folyamórség feladatát.¹⁵ A folyamórség létszáma a törvény értelmében 1 620 fő lehetett. 8 őrnaszád, 2 nagy- 10 kis motorcsónak tartását engedélyezték.¹⁶ E törvény végrehajtását az ugyanazon évben kiadott belügyi rendelet szabályozta.¹⁷ A törvény életbeléptetése után a hadkiegészítés alapján szolgálatot teljesítőket fokozatosan leszerelték és ezután a kiegészítés csak önkéntes jelentkezés alapján történhetett. A megállapított létszámot azonban 1922-ben — és még sokáig — nem sikerült betölteni. A törvény előírta, hogy a szoros értelemben vett folyamórségi személyzet egyenlőre a 96 tisztet és tisztviselőt, továbbá az 1 524 főnyi altisztet és folyamórt nem haladhatja meg. Utóbbiak közül csupán 840 fő volt fegyverhasználatra kiképezhető.¹⁸ Ugyancsak nem sikerült a törvényben előírt, meghatározott számú, jellegű és fegyverzetű naszád, illetve motorcsónak rendszerezése sem.

A következő években került sor a szervezeti keretek kiépítésére. 1924-ben felállították a budapesti révkapitányságot, Piszkén és Makón révkirendeltségeket szerveztek. 1925-ben Nyergesújfalun és Oroszváron is révkirendeltségeket állítottak fel. Azonban a létszámhiány miatt a pizskei kirendeltséget megszüntették, szerepét a nyergesújfalui kirendeltség vette át.

(A Magyar Királyi Folyamórség történetében nem négy — Piszkén, Nyergesújfalun, Oroszváron és Makón — hanem tíz révkirendeltség működött, ezek voltak a székhelytelepülésük neve szerint: Piszke 1924-1925, Nyergesújfaló 1925-től, Oroszvár 1925-1929, Kalocsa-Foktő 1927-ig majd utána révórséggé minősítették, Dunacsúny 1929-től, Dunaremete 1933-tól, Dunaalmás 1933-tól, Makó 1933-tól, Szolnok 1933-tól, Si-

ófok 1927-ig ezt követően révkapitánysággá fejlesztették.¹⁹ A szerk.)

A megoldatlan létszám gondok miatt nem tudták a Dunán átmenő tranzit hajóforgalmat rendszeresen figyelemmel kísérni.

1923-ban a törvénybe iktatták az 1921. VII. 23-án a Dunára vonatkozó végleges szabályzatról Párizsban aláírt egyezményt.²⁰ Az 1921. VI. 23-án megkötött Duna-egyezmény kizárta az idegen lobogókat a Száváról, a Temesről és a délvidéki csatornákról. A Duna mellékfolyóinak csak egyes szakaszait nyilvánította nemzetközinek. A többi vizeken a belföldi forgalomban (cabotage)²¹ csak az érintett állam hozzájárulásával lehetett részt venni.

1923-ban szabályozták a Magyar Királyi Folyamórség fegyverhasználati jogát,²² a hajóforgalom ellenőrzését,²³ az utasoknak Magyarországon hajón való szállítását,²⁴ csónakok kötelező bejelentését²⁵ és az éjjeli halászatot a határvizeken.²⁶

Az időjárás viszonyokat tekintve 1923-ban és 1924-ben a tavaszi árvíz és jégzajlás kismértékű volt, azonban 1925-ben — különösen a Tisza és a Maros mentén — katasztrófálisnak bizonyult. A kapcsolatos mentési munkálatokban úgy a révkapitányságok, mint az árvédelmi alakulatok eredményesen vették ki részüket.

A külföldről érkező, vagy oda utazó személyek száma csökkent. A révhatóságok területén 1923-ban 15, 1924-ben 6, 1925-ben 8 hajóbaleset történt. A csónakokat nyilvántartották, számuk 1924. évi 313-ról 1925-re 5 891-re emelkedett. A hajószemélyzettel szemben 1924-ben 7 esetben, 1925-ben már 87 esetben kellett rendbírságot alkalmazni.

A hajóforgalom 1923-ban 7728, 1924-ben 10 333, 1925-ben 11 126 hajót mozgásából állt. **(I.sz. melléklet)** Az emelkedés folyamatos volt. 1923-ban 2 049-el több hajó kötött ki Budapesten, mint előző évben. 1924-re ez a szám 2 605-el nőtt, elérte a 10 333 hajót. 1935-ben — az előző évihez képest — 793 hajóval több kötött ki Budapesten.²⁷

Arányokat tekintve a személyszállító gőzösök 1923 évi 18%-os aránya lecsökkent 12%-ra. A vontatógőzösök aránya maradt 6 %-on, a megrakott teheruszályok aránya 23%-os maradt. A csavargőzösök aránya emelkedést mutatott. Az 1923 évi 65 hajóról 1924-re 107 hajóra emelkedett, míg 1925-ben 116 hajó kötött ki Budapesten. Ez a személyforgalom emelkedésére utal.

1926-ban egész évben, a Magyar Királyi Folyamórség hatáskörébe vont vizeken általában magas vízállás uralkodott, ami több helyen kisebb árvizeket is okozott. Árvédelem elrendelésére azonban nem volt szükség. Mederszabályozási és partjavítási munkálatokat ebben az évben nem végeztek. Nagyobb munkálatok csak a Duna nemzetközivé nyilvánításával kapcsolatban — mivel szükségessé vált a folyam-kilométerek kilométermutató táblákkal való ellátása — történtek.

A hajózási viszonyok kedveztek a hajóforgalomnak, mert azt sem jég, sem kisvíz, sem hosszas ködök nem akadályozták. A teherforgalom január 1-vel, a személyforgalom belföldi viszonylatban március 6-án, külföldi viszonylatban április 31-án indult meg. A külföldi viszonylatban közlekedő személyhajók forgalma régi szokás szerint október 5-én, a belföldieké december 20-án szűnt meg. A teherforgalom azonban a kedvező viszonyok következtében egész évben folyamatos volt.²⁸ **(I.sz. melléklet)**

A külföldi expressz hajók Gönyűn és Esztergomban is kikötöttek. I Budapest területén a helyi hajózási szolgálat teljesen szünetelt, mert a Magyar Királyi Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság az igényelt állami szubvenciót nem kapta meg.²⁹

Jelentősebb balesetek nem fordultak elő. Az illetékes révkapitányságok összesen csak 20 esetben tartottak vizsgálatot. A szabálytalanságoknál a vízijárműveknek a nyilvántartásba vételle kapcsán a merült fel a legtöbb probléma.³⁰ A hajóforgalom számára nélkülözhetetlen hírszolgálat kiépítése még nem történt meg, mert Budapesttől lefelé a közvetlen folyamórségi hírvonal még nem épült ki. A mohácsi révkapitányság kisebb rádióállomással rendelkezett.

A határokon a hajokon utazva átkelő utasok száma összesen 36 734 fő volt.³¹

1927-ben, a határt alkotó Dráva hajózásának ellenőrzésére Barcson révkapitányságot állítottak fel, amelynek hatásköre a Barcs alatt nemzetközivé nyilvánított folyamszakaszra terjedt ki. A balatoni hajózás ellenőrzésére Siófokon révkapitányságot hoztak létre, az egész tóra kiterjedő hatáskörrel. A Kalocsa - Foktő-i révkirendeltséget révőrséggé szervezték át.

A Nemzetközi Duna-bizottság által létrehozott, a Dunára és ennek nemzetközivé nyilvánított vízhálózatára vonatkozó új hajózási rendszabályokat a miniszterelnöki rendelettel léptették életbe.³² A hidrolánok ellenőrzését ugyancsak 1927-ben rendeleti úton utalták a Magyar Királyi Folyamórség hatáskörébe.

1927-ben, a folyamórség hatáskörébe vont vizeken a víz-állás kedvező és egyenletes volt. A vízmagasság egész évben közepes szintet ért el. December közepén hirtelen lehülés következtében a Duna befagyott. A jégzajlás által meglepett hajók menekültek ugyan, azonban egyes hajók mégis áldozatul estek. Árvédelmi segélynyújtásra azonban nem volt szükség.

A mederszabályozási és partjavítási munkálatok ez évben is tervszerűen folytatódtak.

A vízállási és az időjárési viszonyok általában kedveztek a hajóforgalomnak. A hajózás a teherforgalom számára egész évben lehetővé vált. A külföldi viszonylatban közlekedő hajók március 26-tól november 3-ig, a belföldi személyforgalmat lebonyolító hajók pedig március 5-től december 17-ig közlekedtek. Jelentősebb baleset az 1927. évben nem fordult elő.³³ **(I.sz. melléklet)**

Az idegenforgalom jelentősen emelkedett. A kezelt útlevelek száma 44 197 volt.

A hajóforgalmat szabályozó rendelkezéseket általában betartották, de a csónaknyilvántartást szabályozó rendelet megsértése miatt 712 esetben indítottak eljárást. A nyilvántartott vízi

járművek száma — 3 229 csónakkal együtt — 14 684-re emelkedett.

1928-ban a Magyar Királyi Folyamórség létszáma még mindig nem nőtt oly mértékben, hogy a tranzit hajókat a magyar Duna szakaszon rendszeres folyamrendészeti kísérettel lássák el.

1928-ban hajózást szabályozó rendeleteket adták ki.³⁴

A személyhajó forgalom március 1-től december 1-ig tartott. A teherhajó forgalom január második felében indult meg és december elejéig megszakítás nélkül üzemelt. 17 084 hajó fordult meg a budapesti kikötőben.³⁵ **(I.sz. melléklet)**

A révhatóságok területén összesen 49 hajóbaleset történt. A nyilvántartott csónakok száma 16 921 volt, ez az előző évvel szemben 2 731 darabos emelkedést mutatott. 444 esetben kellett rendbíróságot kiszabni, melyek túlnyomó része csónaknyilvántartási rendeletbe ütköző kihágás volt.

1929-ben, a Budapesti kereskedelmi és ipari kikötő³⁶ elkészültével, Csepelen révkapitányságot állítottak fel. A szegedi révkapitányság tehermentesítése céljából pedig a felső Tisza szakaszon egy új révkapitányság kezdte meg működését, Duna-csúnyban pedig révkirendeltséget szerveztek.

A hajóforgalom az előző évihez képest visszaesett, 15 871 hajó kötött ki Budapesten.³⁷ **(II.sz. melléklet)**

A vízisport népszerűvé válásával, fejlődésével kapcsolatban az evezős és vitorlás csónakok közlekedését újraszabályozták. Ugyancsak újraszabályozták a hajózási balesetek és szerencsétlenségek bejelentésénél követendő eljárást is.³⁸

1930-ban a vízügy képviselői részt vettek a Nemzetközi Hajózási Kongresszusok Állandó Bizottság, a Nemzetközi Duna-bizottság, valamint a Nemzetközi Állandó Vízügyi Műszaki Bizottság ülésein és egyes közös műszaki albizottságok tárgyalásain. A tárgyalások eredményeképpen megkötött általános és részleges egyezmények alapján szükségessé vált vízügyi munkálatoknak, idegen területeken való végrehajtása és ellenőrzése

nagy körültekintést kívánt. A csepeli kikötő forgalma az előző évvel szemben 50%-kal emelkedett.

A Csepeli szabadkikötő forgalmát nem számítva 1930-ban Budapesten 16 514 hajó kötött ki.³⁹ **(II.sz. melléklet)**

1931-ben, a magyar-csehszlovák közös műszaki bizottság által a közös Duna szakasz tanulmányozására és szabályozására vonatkozóan megállapodás született. A magyar-román műszaki bizottság az elcsatolt társulati területeken tanulmányozta az árvédelmi helyzetet és megtette a szükséges árvédelmi intézkedéseket. Tárgyalásokat folytattak a jugoszláv féllel a Ferencsatorna magyar szakaszával kapcsolatos kérdések rendezése tárgyában.

A trianoni határ által szétvágott ármentesítő és vízrendező társulatok felszámolására vonatkozó tárgyalások Ausztriával, Csehszlovákiával, Jugoszláviával és Romániával tovább folytak. A Rábatársulat felszámolásáról szóló magyar-osztrák egyezmény életbe lépett.⁴⁰

Budapesten 1931-ben 16 401 hajó kötött ki.⁴¹ **(II.sz. melléklet)**

1932-ben a magyar-csehszlovák közös műszaki bizottság a közös Duna-szakaszt tanulmányozta, megállapította a szabályozásra vonatkozó alapelveket és kidolgozta az e Duna-szakaszra vonatkozó általános vízügyi egyezmény tervezetét. A magyar-román műszaki bizottság a helyszínen tanulmányozta a Körösök és a Maros 1932. évi rendkívüli árvizei által okozott helyzetet és ennek alapján elhatározta egyes ideiglenes árvédelmi művek további fenntartását. A jugoszláv féllel tovább folytattak tárgyalásokat a Dráva menti vízi ügyekben és a határok által kettévágott ármentesítő társulatok felszámolásának ügyeiben.⁴²

A hajózási forgalom a gazdasági élet hanyatlásával 1932-ben tovább csökkent.⁴³ **(II.sz. melléklet)**

A kisvízi hajózási út kitézése a Magyar Királyi Földművelésügyi Minisztérium hatásköréből a Magyar Királyi Belügyminisztérium hatáskörébe került. A kitézési munkálatokat a Duna magyarországi szakaszán a Magyar Királyi Folyamőrserg látta el.

A Duna magyar-csehszlovák közös szakaszán a kitűzést évenként váltakozva a magyar, illetőleg a csehszlovák hatóságok végezték. A 160 km-es szakaszon Kőpcsénytől az Ipoly torkolatig a jobbpart magyar, balpart csehszlovák felségterület.

1933-ban a nemzetközi tárgyalásokon való részvétel továbbra is fontos szempont volt. A Nemzetközi Duna-bizottság határozatai közül a legfontosabb, a Duna vaskapui szakaszára vonatkozó „Hajózási rendszabályzat” végleges elfogadása volt. A magyar-román műszaki bizottság megállapodott az 1932. évi rendkívüli árvíz által sújtott vidékek árvíz elleni biztonságát célzó munkálatok elindításában.

A dunai hajóforgalom növekedésével Dunaremetén és Dunaalmáson 1933. VII. 1-ével révkirendeltséget szerveztek. A Tisza mentén a záhonyi révkapitányságot megszüntették, ezzel egyidejűleg Szolnokon egy révkirendeltséget állítottak fel, amely 1933. VII. 22-én kezdte meg működését.

A kisvízi hajózó út kitűzésének fejlesztése során az eddigi kőolajjal világított irány- és kitűzőlámpák egy részét önműködő, folytonégő, felvillanó, gázlámpákkal cserélték ki.

Budapesten 14 101 hajó kötött ki.⁴⁴ **(II.sz. melléklet)**

1934-ben a folyam-tengeri hajók megjelentek a Dunán.⁴⁵ Emiatt a határállomásokon a megfelelő egészségügyi berendezések létesítése, illetőleg a meglévő berendezések kiegészítése szükségessé vált, egyúttal szigorították az egészségügyi szolgálatot. A folyami egészségügyi rendészet ellátása a Magyar Királyi Folyamőrség kiemelt feladatává vált.

A kisvízi hajózó út kitűzését a magyar-csehszlovák Duna-szakaszon a Magyar Királyi Folyamőrség vette át. A kisvíz-kitűző berendezés és felszerelés korszerűsítése folyamatosan és fokozatosan történt.

A hajók létszáma emelkedett. 1934-ben 17 590 hajó kötött ki Budapesten.⁴⁶ **(II.sz. melléklet)**

1935-től a révkapitányságok a csónakforgalmat motorosjáratokkal ellenőrizték.

A kisvízi hajózóút kitűzését a Duna magyar-csehszlovák szakaszán a pozsonyi csehszlovák folyamhajózási hivatal látta el.

A hajóforgalom tovább emelkedett, 18 932 hajót regisztráltak.⁴⁷ **(II.sz. melléklet)**

Szabályozásra került továbbá összefoglaló jelleggel a hajóforgalom rendészeti feladatainak a témája.⁴⁸

1936-ban életbe léptek a 20 tonnánál nem nagyobb vízkiszorítású, nem géperejű hajók, valamint a nem géperejű úszóművek, továbbá a géperejű kishajók nyilvántartása tárgyában kiadott belügyi rendeletek. Ezek a nyilvántartási anyag új bejelentését, a gépcsónakoknál pedig azok révhatósági nyilvántartását tették kötelezővé. Emiatt az új nyilvántartási munkálatok megindultak.⁴⁹

1936-ban Budapesten 20 725 hajó kötött ki.⁵⁰ **(II.sz. melléklet)**

1937-ben a Duna-tengeri hajókon minden esetben orvosi vizsgálatot tartottak, fertőző betegség nem fordult elő. A 20 tonnánál nem nagyobb vízkiszorítású hajók és nem géperejű úszóművek nyilvántartása tárgyában kiadott 1936. évi belügyminisztériumi rendelet végrehajtása megtörtént, az anyag rendezése elkezdődött.⁵¹

A kisvízi hajózóút kitűzését a magyar-csehszlovák közös Duna-szakaszon ez évben is a pozsonyi csehszlovák folyamhajózási hivatal látta el.

A hajóforgalom emelkedése tovább tartott, 24 466 hajó kötött ki Budapesten.⁵² **(II.sz. melléklet)**

1938-ban a folyamegészségügyi viszonyok általában kielégítőek voltak. 1938. IX. 21-én kiütéses tífusz gyanús megbetegedés fordult elő három cseh lobogó alatt haladó gőzösön, ezért a révhatóságok a 3 gőzöst és az ezek vontájában lévő 13 uszályt egészségügyi vesztetgár alá helyezték. Ebben az évben 22 260 hajó kötött ki Budapesten.⁵³

A hajóforgalom az évek során emelkedő tendenciát mutatott. A Budapesten kikötött hajók száma — a Csepeli kikötőben

kikötött hajók nélkül — 1936-1940 között éves átlagban 21 657 hajó volt. 1926-1930 között pedig átlagban 15 329 hajó, míg 1907 és 1910 között 11 064 hajó — melynek 2/3-a uszály volt — kötött ki Budapest. A Budapesti hajóforgalom nagy részét idegen hajózási vállalatok bonyolították le.

A 1936-1940 között éves átlagban 21 557 hajóból 25 %, azaz 5 457 hajó a Magyar Királyi Folyam- és Tengerhajózási részvénytársaság, 14,8 % pedig az Első Duna Gőzhajózási Társaság lobogója alatt hajózott.⁵⁴

1939 már háborús év volt, bár Magyarország még nem lépett be a háborúba. A hajóforgalom tovább növekedett. Mohácson 10 279, Gönyűn 14 092, Budapesten 19 307 gőzös, motoroshajó, uszály kötött ki. A Budapesten kikötött hajók 86,4 %-a Gönyű, 63%-a pedig Mohács érintésével érkezett a fővárosba. Ebben az időszakban a Magyar Királyság területére érkező hajók kötelesek voltak kikötni az útvonalukba eső első magyar kikötőbe.⁵⁵

A II. világháború alatt — a területvisszacsatolások következtében — a folyamok magyarországi szakaszainak hossza gyarapodott, a hajózás intenzitása tovább nőtt. Az áruforgalomban is eltolódás következik be, bár Budapest kiemelt szerepe megmarad. A vízirendészet (révhatóság) feladatkörét a Magyar Királyi Rendőrség szakigazgatási szervezetében újonnan létrehozott vízirendészeti (révhatósági) szakszolgálati ág szervezeti egységei vették át. A katonai részt pedig — az 1939. évi honvédelmi törvényben foglaltak szerint — a Magyar Királyi Honvédségbe integrálták Magyar Királyi Honvéd Folyamerők elnevezéssel a honvédség önálló fegyvernemeként a vezérkari főnök közvetlen alárendeltségébe helyezve.⁵⁶

(A Magyar Királyi Folyamőrségnek a Magyar Királyi Honvédségbe olvasztása tehát nem jelentette a testület felszámolását, csupán a honvédelmi tárcá addig rejtett felügyelete vált nyílttá. A folyamőr úszó egységek döntő többsége a fegyverzetükkel a kiszolgáló kikötői bázissal és a személyzetükkel együtt átkerült a belügyi tárcától a honvédelmi tárcához.

*A Magyar Királyi Belügyminisztériumnál maradt a vízi-
rendészeti hatáskör mindhárom szintje, oly módon, hogy a
harmadfokú vízirendészeti hatáskört a Magyar Királyi Bel-
ügyminisztérium gyakorolta a továbbiakban is, míg a másod-
és elsőfokú hatásköröket — amelyeket 1939. I. 15-ig a Magyar
Királyi Folyamőrség révfőkapitánysága és révkapitányságai
gyakoroltak — a Magyar Királyi Rendőrség vette át.*

*A honvédelmi tárcához került személyi állomány megtar-
totta egyenruháját és rangrendszerét. Így jöhetett létre a hon-
védségben háromféle katonai rangrendszer a szárazföldi erők,
a légierő és a folyamerők kötelékében. A folyamerők rangrend-
szere az Osztrák-Magyar Monarchia haditengerészeti rang-
rendszerében gyökerezett. A Magyar Királyi Folyamőrség
felállításáig a dunai flottillánál az Osztrák-Magyar Monarchia
haditengerészeti rangrendszerét használták.⁵⁷ A Magyar Kirá-
lyi Folyamőrség létrehozásakor új rangrendszert vezettek
ugyan be, amelynek az elnevezései eltérőek voltak az Osztrák-
Magyar Monarchia haditengerészeti rangrendszerének a rang-
jaitól, azonban a formai megjelenés tekintetében az 1921 előtti
tengerészeti rangrendszerre nagyon hasonlított. Ezt a rang-
rendszert pedig — amikor a Magyar Királyi Folyamőrséget
átkeresztelték Magyar Királyi Honvéd Folyamerőkre és a Ma-
gyar Királyi Honvédelmi Minisztérium rejtett felügyelete nyílt-
tá vált — ismét módosították.⁵⁸*

*A Magyar Királyi Folyamőrségnél és a Magyar Királyi
Honvéd Folyamerőknél egyaránt az Osztrák-Magyar Monar-
chia haditengerészetéhez hasonlóan a rendfokozatokat a zub-
bony és köpeny újának az alján viselték, melyet vitézkötéssel
szegélyezett sötétkék posztóhajtókán helyeztek el a trianoni
békediktátum után. Ez 1939 után oly módon módosult, hogy az
új aljára a rendfokozatnak megfelelő számú sötétkék posztóság
került. A sávok színe és vastagsága jelölte a rendfokozati cso-
portot, a számuk pedig azon belül a konkrét rangot. A hajózó
tiszték úgynevezett Elliot-szemet is kaptak. a sávok közötti
részeket pedig a szakterülettől függő színű posztóval töltötték*

ki. Diplomások esetében a posztó helyét bársony vette át. A rendfokozati jeleket a zsávoly anyagú zubbonyokon a felgombolható válllapokra helyezték. A tisztek számára rendszeresített társasági és díszöltözet zubbonyán válldísz (epaulette-t), lecsüngő rojtokkal (risettekkel) hordtak.⁵⁹

Tiszteletre méltó és szívbe markoló, ahogyan elődeink az imperialista rabló trianoni békediktátum dacára, az 1929-1933-as nagy gazdasági világválság kedvezően körülményei ellenére is igyekeztek megőrizni, sőt a lehetőségeik függvényében fejleszteni nemzeti múltunk hagyományainak részét képező magyar honvédelmi szervezettípusok egyik gyöngyszemét. A nyereségorientált kicsinyes, kalmárszellemiség helyett — amely kizárólag a kifizetődő, vagy veszteséges szemléletmód káros felfogását követi — a magyar etnikum érdekeit, a nemzettudatot elősegítő szakmai kultúrák, így a folyamerők hivatáskultúráját erősítő szellemiségen nyugvó tettek jellemezték elődeink cselekedeteit.

Ez a szellemiség példamutató a jövő nemzedékei számára is. A Magyar Királyi Folyamórség története kiváló példa arra, hogy katonailag szervezett fegyveres őrtestület milyen kiválóan állhatja meg a helyét a rendfenntartásban. Ne feledjük, hogy a Közép-Magyarország területére visszaszorított magyar állam vízirendészeti szabályainak a kidolgozására ekkor került sor. Ezek a szabályozások pedig napjaink számára is példamutatóak. A Magyar Királyi Folyamórség pedig a szabályok kialakításában, illetve azok betartatásában kimagasló szerepet valósított meg. A szerk.)

Jegyzetek:

¹ CSÜLLÖG: 51-61.p.

² „A Duna” című 1927-ben kiadott ismeretterjesztő könyv, a történelmi Magyarország nézve Dévénytől – Orsováig 971 km-t ad meg, ebből 745 km magyar terület. Felső Duna szakasz (forrástól-Dévényig) 964 km. Közép Duna szakasz (Dévénytől-Orsováig) 976 km, Alsó-Duna szakasz (Orsovától-torkolatig) 960 km.

RADISICS

³ A 417 km a főág, ez az elfogadott. Más források szerint 429 km vagy 439 km.

Loc.cit. II.köt. 122.p.

⁴ SUBA: A polgári Magyarország közigazgatási beosztásának alakulása a határváltozások tükrében 1867-1941.

⁵ 1894/XXXVI.tc.

⁶ *A Duna*. 30.p.

⁷ *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1913-1920*. 196.p. ;
Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1921-1924. 365.p.

⁸ 1921/XXXIII.tc.

⁹ A Magyar Királyi Folyamórség felállítására vonatkozóan törvény is született, a törvény végrehajtásáról pedig miniszterelnöki, illetve belügyminiszteri rendelkezések intézkedtek.

1 53/1920. (II.12.) ME.r. ; 1922/XIV.tc. ; 8 270/1923. (XI. 23.) ME.r. ;
1 340/1924. (II. 15.) ME.r.

¹⁰ 1939-től a honvédelmi erők rejtése feleslegessé vált, a révhatósági (napjaink terminológiája szerint vízürendészeti) rész levált a Magyar Királyi Folyamórségről és a Magyar Királyi Rendőrség szakszolgálati ágává vált, a katonai rész pedig Magyar Királyi Folyamórség elnevezéssel a Magyar Királyi Honvédség része lett.

1939/II.tc. 80. §

¹¹ CSONKARÉTI—BENCZÚR: 150-157.p. ; BORBÉLY—KAPY: 149-150.p. + 459-461.p.

¹² CSONKARÉTI — BENCZÚR: op.cit.

¹³ Loc.cit. 123.p. + 140-142.p.

¹⁴ Loc.cit. 159-176.p.

¹⁵ 1922/XIV.tc.

¹⁶ CSONKARÉTI — SÁRHIDAI

¹⁷ 8 270/1923. (XI. 23.) ME.r.

¹⁸ CSONKARÉTI — BENCZÚR: op.cit. 151.p.

¹⁹ Loc.cit. 153.p.

²⁰ 1923/XIV.tc. ; SUBA: A magyar vízügy nemzetközi egyezményei 1921-1939.

²¹ Eredetileg hajózási kifejezés, a tengeri államok saját kikötői közötti, illetve a nemzetközi folyamok egy államhoz tartozó szakaszán zajló forgalomra vonatkozott. Vagyis szállítási vagy fuvarozási tevékenység, egy adott ország területének két pontja között, amelyet az adott országban nem honos gazdasági szereplők végeznek. Az államok szuverén joga ennek a tevékenységnek a fenntartása saját állampolgáraik számára, azaz a külföldiek ilyen tevékenységének korlátozása protekcionizmusnak számít. A kabotázs megnevezést már régóta használják a szárazföldi és egy ideje a légiforgalomra is.

²² 8 851/1923. (VII. 28.) ME.r.

²³ 1 862/1923. (III. 9.) ME.r. 1 340/1924. (II. 15.) ME.r.

²⁴ 57 054/1923. (VI. 22.) BM.r.

²⁵ 20 987/1924. (V. 31.) BM.r. ; 21 423/1924. (VII. 14.) BM.r.

²⁶ 22 641/1925. (VII. 20.) BM.r.

²⁷ *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1921-1924.* op.cit. 365.p. ; *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1931.* ; *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1932.* ; *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1933.* ; *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1934.* ; *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1935.*

²⁸ 1926-ban a hajók száma elérte a 12 505-öt, ez az előző évihez képest 929-el több hajót jelentett. A hajótípusok arányai nem változtak: 1 358 személyszállító gőzös (11%), 911 vontatógőzös (6 %), 3 156 uszály (26%), 754 üres uszály (6%) és 171 csavargőzös kötött ki Budapesten.

²⁹ A Magyar Királyi Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság és a magyar állam közötti korábbi szerződésben megállapított államsegély az infláció folytán teljesen elértéktelenedett.

³⁰ A balatoni csónaktulajdonosok többsége nem tett eleget bejelentési kötelezettségeiknek. Az ok az volt, hogy Balatonon nem működött révkapitányság, így ott a szükséges ellenőrzés hiányzott.

³¹ Az utasok többsége a fővárosba, illetve onnan utazott. Budapesten belépett összesen 21 294 utas, magyar útlevéllel 11 538 fő, idegen útlevéllel 9 756, fő. Kilépett összesen 12 995 utas, 8 935 fő magyar, idegen 4 060 fő külföldi. Budapestre ezek szerint a be- és kiléptetett 36 734 utasból 34 289 fő.

³² 4 730/1927. (V. 27.) ME.r.

³³ 1927-ben a hajók száma elérte 15 432-öt. Ez az előző évihez képest 3 377 hajót, 28%-os emelkedést jelent. A hajótípusok arányai nem változtak. Az 1 613 személyszállító gőzös 10%-a az összesnek. Ez az előző évihez képest 255 hajóval emelkedett. Az 1 884 vontatógőzös létszám 973 darabos emelkedést jelent, így az arányuk elérte a 12%-ot. A teheruszályok száma 8 086-al nőtt, elérte a 11 242-öt. Így arányuk 73%-ra nőtt, ez 42%-s növekedést jelentett. Az üres uszályok száma lecsökkent 3%-ra, azaz 511-re. 170 csavargőzös kötött ki Budapesten.

³⁴ 310/1928. (I. 13.) ME.r. ; 320/1928. (I. 13.) ME.r.

³⁵ Az az előző évihez képest 1928-ban az 1 652 hajó forgalma 10%-os emelkedést jelent. A hajótípusok arányai nem változtak. Az 1 667 személyszállító gőzös 10%-a az összesnek. Ez az előző évihez képest 54 hajóval emelkedett. A 2 482 vontatógőzös 598 darabos emelkedést jelent, így az arányuk elérte a 15%-ot. A teheruszályok száma 523-al nőtt, elérte a 11765 darabot, így arányuk 69% lett. Az üres uszályok száma 397-re csökkent, így az arányuk csupán 2% volt. A csavargőzősök száma ugrásszerűen 69-el megnőtt, így 81 csavargőzös kötött ki Budapesten.

³⁶ BEKE: 125-162.p.

³⁷ 1929-ben az előző évihez képest 1 613 hajóval kevesebbet jelentett. A hajótípusok számításánál változás történt, az uszályokat (teher, üres) összevonták, és megjelent a tehermotorhajó kategória. Az arányok nem változtak. Az 1 699 személyszállító gőzös 11%-a az összes hajótípusnak. Ez az előző évihez képest 32 hajóval emelkedett. A vontatógőzös létszámban 525 darabos csökkenés történt, létszámuk 1 957 darab, arányuk 12% lett. A 831 tehermotorhajó aránya 5 %. Az uszályok száma 11 219 volt, ez 546 darabos csökkenést jelentett, ennek ellenére arányuk 71% lett. A csavargőzösök száma 80.

³⁸ 220 129/1929. (III. 12.) BM.r.

³⁹ 1930-ban az előző évihez képest 643 hajóval többet és az előző évhez képest 4 %-os növekedést jelent. A hajótípusok arányait tekintve, nem volt változás. Az 1 766 személyszállító gőzös 11%-a az összes hajótípusnak. Ez az előző évihez képest 67 hajóval emelkedett. A vontatógőzösök száma 1 991 darab, így az arányuk 12% maradt. A tehermotorhajók száma 1 000-re nőtt, így arányuk 6 % lett. Az uszályok száma 11 167 volt, arányuk 71%. A csavargőzösök 66 alkalommal kötöttek ki.

Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1931. op.cit. 338.p.

⁴⁰ SUBA: A trianoni határ által kettévágott vízi társulatok helyzete 1919-1923.

⁴¹ 1931-ben az előző évihez képest 113 hajóval kevesebbet jelentet. A hajótípusokat tekintve, az arányok nem nagyon változtak. Az 1 616 személyszállító gőzös száma 150-el cökkenést jelent, ez az összes hajótípus 10 %-a volt. A vontatógőzösök száma 454-ről 2 445-re nőtt, így az arányuk 15 %-ra emelkedett. A tehermotorhajók aránya — 1 037 hajóval — 6 % volt. Az uszályok száma 454-el emelkedett így elérte a 11 167-et, mely 68 %-os arányt jelentett. A csavargőzösök száma 65 volt.

Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1932. op.cit. 363.p.

⁴² SUBA: Vízrendező (árvizmentesítő) társulatok 1919-1939 között (történeti áttekintés).

⁴³ 1932-ben Budapesten 15 668 hajó kötött ki. Ez az előző évihez képest 733 hajóval kevesebbet jelentett. A hajótípusok arányai nem nagyon változtak. A 2 151 személyszállító gőzös 535 hajóval növekedett, ez az összes hajótípus 14%-át alkotta. A vontatógőzösök száma 493 hajóval 1952-re nőtt, így arányuk is 12%-ra változott. A tehermotorhajók száma 1 109-re emelkedett, így arányuk 7 % volt. Az uszályok száma 778-al 10 389-re csökkenést, ezért az arányuk 66 %-ra változott. A csavargőzösök száma pedig 38-al csökkent.

Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1933. op.cit. 334.p.

⁴⁴ 1933-ban az előző évihez képest 1 567 hajóval kevesebbet jelentett. A hajótípusokat tekintve, az arányok nem nagyon változtak. A személyszállító gőzösök száma 5 hajóval 2 156-ra növekedett, amely az összes hajótípus 15%-át képezte. A vontatógőzösök száma 344 hajóval csökkenve 1 606-ra esett vissza, így arányuk 11%-ot tett ki. A tehermotorhajók száma pedig 122 hajóval való csökkenés következtében 987-re esett vissza, arányuk 7 % volt. Az uszályok száma 778 csökkenéssel 9 242 volt, arányuk 66 %-ot tett ki. A csavargőzösök száma 35 volt.

Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1934. op.cit. 299.p.

⁴⁵ A magyar kormány — az árucserre forgalom lebonyolítási eszközeként — nagy figyelmet szentelt a folyam-tengeri hajózásnak. A gazdasági számítások igazolták ennek célszerűségét. Az első magyar tervezésű és építésű BUDAPEST folyam-tengeri hajót 1934-ben helyezték üzembe. 1939-ig még további három ilyen hajó a SZEGED (1935), a TISZA (1937) és a KASSA (1939), épült meg.

BÉLAY: 390-392.p.

⁴⁶ 1934-ben 3 489 hajóval több kötött ki Budapesten, amely az előző évhez képest 25 %-os növekedést jelent. A hajótípusok arányai nem nagyon változtak. 87 személyszállító gőzessel kevesebb összesen 2 069 személyszállító gőzös kötött ki Budapesten ez évben, amelyek az összes hajó 15 %-át alkották. A vontatógőzösök száma 353 hajóval 1961-re emelkedett, így az arányuk 11%-ra nőtt. A tehermotorhajók száma 1 235-re gyarapodott, az arányuk viszont 7 % maradt. Az uszályok száma 11 937 volt, ez 2 695 darabos emelkedést jelentett, így az arányuk 68 %-ra nőtt. A csavargőzösök száma 143 hajóval emelkedett.

Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1934. 316.p.

⁴⁷ 1935-ben az előző évihez képest 1 342-vel több hajó kötött ki Budapesten, így a növekedés 8 %-os volt. A hajótípusokat tekintve, az arányok nem nagyon változtak. A személyszállító gőzösök aránya 1 886 hajóval 10%-ra csökkent. A vontatógőzösök száma 126-al növekedett így a 2 089 vontatógőzös az összes hajó 11 %át alkotta. A tehermotorhajók száma 1 245-re emelkedett, így arányuk az összes hajó számán belül 7 % maradt. Az uszályok száma 12 875 volt, ez 938 hajó emelkedést jelentett, arányuk 68% maradt. A csavargőzösök száma 224-el 402-re emelkedett.

Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1935. 331.p.

⁴⁸ 10 700/1935. (X. 13.) ME.r.

⁴⁹ 145 060/1936. (III. 10.) BM.r. ; 145 130/1936. (III.10.) BM.r.

⁵⁰ 1936-ban az előző évihez képest 1 793-al több hajó kötött ki Budapesten, így a növekedés 9 %-os volt. A hajótípusok arányai lényegesen nem változtak. A személyszállító gőzösök aránya 1 614 hajóval 8%-ra csökkent. A vontatógőzösök száma 2 092 hajóval 10% maradt. A tehermotorhajók száma 1 213-ra csökkent, így arányuk 6 % lett. Az uszályok aránya a 449 hajónyi bővülés ellenére — amely 13 324 uszályt jelentett összességében — csökkent 64 %-ra. A csavargőzösök száma 1 646 hajóval 2048-ra emelkedett, így arányuk 10 % volt.

Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1936. 441.p.

⁵¹ 145 060/1936. (III. 10.) BM.r. op.cit.

⁵² 1937-ben az előző évihez képest a 3 741 Budapesten kikötő hajó 8 %-os növekedést jelentett. A hajótípusok arányai alig változtak. A kikötött 1 586 személyszállító gőzös aránya a teljes hajóforgalomhoz képest lecsökkent 6%-ra., A kikötött vontatógőzösök száma 2 401-re emelkedett, így az arányuk 10% maradt. A tehermotorhajók száma 1 224-re változott , így arányuk 5 % lett. Az uszályok száma 15 748 volt, amely 2 424 uszályval való gyarapodást jelentett, arányuk azonban 64% maradt. A csavargőzösök száma 1 040-el, 3 088-ra emelkedett, így arányuk 13 % lett.

Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1937. 341.p

⁵³ 1938-ban az előző évihez képest 2 206-tal kevesebb hajó kötött ki Budapesten. A hajótípusok arányai nem nagyon változtak. A személyszállító gőzösök száma 1 913-ra növekedett, így az összes hajó forgalmában betöltött arányuk 8 %-ra változott. A vontatógőzösök száma 1 908-ra csökkent, amely az előző évihez képest 493 hajó csökkenést jelentett, így az arányuk 8% lett. A tehermotorhajók száma 282-vel 1 506-ra nőtt, így arányuk 7 %-ot tett ki. Az uszályok száma 2 744-el csökkenve 13 004-re esett vissza, ezért a hajóforgalomban betöltött arányuk 58%-ra mérséklődött. A csavargőzösök száma 648-al gyarapodott, így a számok 3 736-ra nőtt, az arányuk 17 % változott.

Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1938. 392.p

⁵⁴ BORNEMISSZA: 91-94.p.

⁵⁵ Loc.cit.

⁵⁶ A Magyar Királyi Rendőrség kötelékében 8 révkapitányság működött Baja, Gönyű, Komárom, Mohács, Szeged, Szolnok, Újvidék és Vác, Székhelyel. 1939/II.tc. op.cit. ; BORBÉLY — KAPY: op.cit. 144-149.p. + 459-461.p.

⁵⁷ CSONKARÉTI — BENCZÜR: op.cit. 11-12.p.

⁵⁸ Loc.cit. 157.p.

⁵⁹ Loc.cit. 272.p.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

BORBÉLY — KAPY — BORBÉLY Zoltán – KAPY Rezső (szerk.): *A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941.* Budapest, 1942, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat. I.köt. 1-299 p. II.köt. 300-600 p.

Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1913-1920. (7. ;) — THIRRING Gusztáv (szerk.): *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1913-1920.* Budapest, 1923, Magyar Királyi Statisztikai Hivatal. 304 p. /Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve, XII./

Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1921-1924. (7.;27. ;) — THIRRING Gusztáv (szerk.): *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1913-1920.* Budapest, 1925, Magyar Királyi Statisztikai Hivatal. 576 p. /Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve, XIII./

Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1931. (27.;39. ;) — THIRRING Gusztáv (szerk.): *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1931.* Budapest, 1932, Magyar Királyi Statisztikai Hivatal. 610 p. /Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve, XX./

- Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1932.* (27.;41.;) — THIRRING Gusztáv (szerk.): *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1932*. Budapest, 1933, Magyar Királyi Statisztikai Hivatal. 606 p. /Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve, XXI./
- Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1933.* (27.;43.;) — THIRRING Gusztáv (szerk.): *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1933*. Budapest, 1934, Magyar Királyi Statisztikai Hivatal. 628 p. /Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve, XXII./
- Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1934.* (27.;44.;) — THIRRING Gusztáv (szerk.): *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1934*. Budapest, 1935, Magyar Királyi Statisztikai Hivatal. 594 p. /Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve, XXIII./
- Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1934.* (27.;46.;) — THIRRING Gusztáv (szerk.): *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1934*. Budapest, 1935, Magyar Királyi Statisztikai Hivatal. 514 p. /Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve, XXIV./
- Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1935.* (27.;47.;) — THIRRING Gusztáv (szerk.): *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1935*. Budapest, 1936, Magyar Királyi Statisztikai Hivatal. 595 p. /Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve, XXV./
- Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1936.* (50.;) — THIRRING Gusztáv (szerk.): *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1936*. Budapest, 1936, Magyar Királyi Statisztikai Hivatal. 702 p. /Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve, XXVI./
- Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1937.* (52.;) — THIRRING Gusztáv (szerk.): *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1937*. Budapest, 1937, Magyar Királyi Statisztikai Hivatal. 580 p. /Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve, XXVII./
- Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1938.* (53.;) — THIRRING Gusztáv (szerk.): *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1938*. Budapest, 1938, Magyar Királyi Statisztikai Hivatal. 580 p. /Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve, XXVII./

CSONKARÉTI — — CSONKARÉTI Károly — BENCZÚR László:
BENCZÚR
(11.;12.;13.;14.;18.;
19.;57.;58.;59.;)

Haditengerészek és folyamőrök a Dunán. A Császári (és) Királyi Haditengerészet dunai flottillájától a Magyar Királyi Honvéd Folyamőrökig 1870-1945. Budapest, 1991, Zrínyi. 291 p. HU-ISBN 963 32 7153 3.

CSONKARÉTI — SÁR- — CSONKARÉTI Károly — SÁRHIDAI Gyula: *A*
HIDAI
(16.;)

Magyar Királyi Folyamőrök és fegyverzetük 1920-1945. Budapest, 2009, Zrínyi Kiadó. 128 p. HU-ISBN 978 963 32 7488 0.

A Duna. — *A Duna.* Budapest, 1927, Magyar Királyi
(6.;)

Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság.

RADISICS — — RADISICS Elemér (szerk.): *A Dunatáj.* Bu-
(2.;3.;)

dapest, 1946, Gergely. I.köt. 480 p. , II.köt. 280 p. , III.köt. *A dunatáj országainak története időrendi táblákban.* 626 p.

TANULMÁNYOK

BEKE — — BEKE Margit: Budapest-Csepeli és Nem-
(36.;)

zeti Szabadkikötő története 1928-1940. *Századok*, CXXIII.évf. (1989) 1-2.sz. 125-162.p. HU-ISSN 0039-8098.

BÉLAY — — BÉLAY József: 25 éves a magyar tengerha-
(45.;)

józás. *Közlekedési Közlemények*, V.évf. (1961) 23.sz. 390-392.p.

BORNEMISSZA — — BORNEMISSZA Félix: Budapest szerepe a
(54.;55.;)

dunai hajóforgalomban. 91-94.p. In SZENDY Károly et al. (szerk.): *A hetvenéves Budapest. Magyar városok.* Budapest, 1943, Vármegeyi Szociográfiák Kaidóhivatal. 459 p. /Városi és vármegyei szociográfiák, 15./

CSÜLLÖG — — CSÜLLÖG Gábor: A Kárpát-medencei ál-
(1.;)

lamtér problémái Trianon után. *Közép-európai Közlemények*, III.évf. (2010) 4.sz. 56-61.p. HU-ISSN 1789-6339.

SUBA: A polgári Ma- — SUBA János: A polgári Magyarország kö-
gyarország közigazgatási beosztásának alakulása a határváltozások tükrében 1867-1941. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, X.évf. (2000) 12.sz. 102-107.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi
(4.;)

változata 1999. október 6-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „*A közigazgatás, a véderő és a rendvédelem kapcsolatának változásai a polgári magyar állam időszakában.*” című XII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított bővített és átdolgozott változata.

- SUBA: A magyar víz- — SUBA János: A magyar vízügy nemzetközi egyez-
ügy nemzetközi egyez-
ményei 1921-1939. —
(20.;) —
Történeti Földrajzi Közlemé-
nyek, I.évf. (2013) 1-2.sz. 122-134.p. HU-
ISSN 2064-390X.
- SUBA: A trianoni határ — SUBA János: A trianoni határ által kettévá-
által kettévágott vízi tár-
sulatok helyzete 1919-
1923. —
(40.;) —
Történeti Földrajzi Közlemények, II.évf. (2014)
1-2.sz. 152-169.p. HU-ISSN 2064-390X.
- SUBA: Vízrendező (árvíz- — SUBA János: Vízrendező (árvízmentesítő) tár-
mentesítő) társulatok —
1919-1939 között (törté-
neti áttekintés.) —
(42.;) —
Történeti Földrajzi Közlemények, III.évf. (2015)
2.sz. 289-304.p. HU-ISSN 2064-390X.

JOGSZABÁLYOK

- 1894/XXXVI.tc. — 1894/XXXVI.tc. a magyar folyam- és ten-
(5.;) — gerhajózási részvény-társaság alakításáról és
állami segélyezéséről.
- 1921/XXXIII. tc. — 1921/XXXIII. tc. az Észak Amerikai Egyesült
(8.;) — Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaország-
gal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgi-
ummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nika-
raguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáli-
ával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állam-
mal, Sziámmal és Cseh-Szlovákországgal 1920.
évi június hó 4. napján a Trianonban kötött béke-
szerződés becikkelyezéséről.
- 1923/XIV.tc. — 1923/XIV.tc. a Dunára vonatkozó végle-
(20.;) — ges szabályzat megállapítása tárgyában 1921.
évi július hó 23-án Párizsban kelt egyezmény
becikkelyezéséről.

- 1922/XIV.t.c. (9.;15.;) — 1922/XIV.tc. a magyar királyi folyamórség szervezéséről, létszámának, kiegészítési módjainak és felfegyverzésének megállapításáról.
- 1939/II.tc. (10.;56.;) — 1939/II.tc. a honvédelemről.
- 1 053/1920. (II.12.) ME.r. (9.;) — 1 053/1920. (II.12.) ME.r. a folyamrendészet gya-korlásáról.
Magyarországi rendeletek Tára, LV.évf. (1921) I. füzet. 36-37.p.
- 1 862/1923. (III. 9.) ME.r. (23.;) — 1 862/1923. (III. 9.) ME.r. a hajóforgalom ellenőrzéséről.
Magyarországi Rendeletek Tára, LVII.évf. (1923) I.füzet. 123-142.p.
- 8 270/1923. (XI. 23.) ME.r. (9.;17.;) — 8 270/1923. (XI. 23.) ME.r. a folyamrendészet gyakorlásáról és a Magyar Királyi Folyamórség szervezéséről, létszáma kiegészítési módjainak és felfegyverzésének megállapításáról szóló 1922: XIV.tc. végrehajtásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LVII.évf. (1923) I.füzet. 335-340.p.
- 8 851/1923. (VII. 28.) ME.r. (22.;) — 8 851/1923. (VII. 28.) ME.r. a Magyar Királyi Folyamórség fegyverhasználati jogáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LVII.évf. (1923) I.füzet. 273-274.p.
- 57 054/1923. (VI. 22.) BM.r. (24.;) — 57 054/1923. (VI. 22.) BM.r. az utasoknak Magyarországon hajón való szállítása.
Belügyi Közlöny, XXVIII.évf. (1923) 31.sz. 1186-1187.p.
- 1 340/1924. (II. 15.) ME.r. (9.;23.;) — 1 340/1924. (II. 15.) ME.r. a hajóforgalom ellenőrzéséről.
Magyarországi Rendeletek Tára, LVIII.évf. (1924) I.füzet. 14.p.
- 20 987/1924. (V. 31.) BM.r. (25.;) — 20 987/1924. (V. 31.) BM.r. a 20 tonnánál kisebb géperőnélküli vízijároművek és egyéb géperőnélküli úszóművek nyilvántartása.
Belügyi Közlöny, XXIX.évf. (1924) sz. 629-631.p.
- 21 423/1924. (VII. 14.) BM.r. (25.;) — 21 423/1924. (VII. 14.) BM.r. a 20 tonnánál kisebb géperő nélküli vízijároművek nyilvántartásáról szóló rendelet kiegészítése.
Belügyi Közlöny, XXIX.évf. (1924) sz. 764-765.p.

SUBA János :	Dunai hajózás és vízürendészet 1922-1939.
22 641/1925. (VII. 20.) BM.r. (26.;	— 22 641/1925. (VII. 20.) BM.r. országhatárt alkotó vizeken való éjjeli halászatnak engedélyezéséről. <i>Magyarországi Rendeletek Tára</i> , LIX.évf. (1925) I.füzet. 410-411.p.
4 730/1927. (V. 27.) ME.r. (32.;	— 4 730/1927. (V. 27.) ME.r. a Dunára vonatkozó végleges szabályzat megállapítása tárgyában 1921. évi július hó 23-án Parisban kelt egyezmény becikkelyezéséről szóló 1923 : XIV. t.-c. XXIV. cikke értelmében a Nemzetközi Dunabizottság részéről kidolgozott hajózási és rendőri szabályzat (Hajózási Rendszabályok, rövidítve : H. R.) és ennek kiegészítő részét alkotó I. melléklet életbeléptetéséről. <i>Magyarországi rendeletek Tára</i> , LXI.évf. (1927) I.köt. 92-138.p.
310/1928. (I. 13.) ME.r. (34.;	— 310/1928. (I. 13.) ME.r. az „ideiglenes folyó-, csatorna- és tóhajózási rendszabályok” egyes rendelkezéseinek hatályon kívül helyezéséről és módosításáról. <i>Magyarországi Rendeletek Tára</i> , LXII.évf. (1928) I.köt. 12-19.p.
320/1928. (I. 13.) ME.r. (34.;	— 320/1928. (I. 13.) ME.r. a tóhajózás szabályairól. <i>Magyarországi Rendeletek Tára</i> , LXII.évf. (1928) I.köt. 19-23.p.
220 129/1929. (III. 12.) BM.r. (38.;	— 220 129/1929. (III. 12.) BM.r. a magyar belvizeken közlekedő evezős és vitorlás csónakok közlekedésének szabályozásáról. <i>Magyarországi Rendeletek Tára</i> , LXIII.évf. (1929) I.köt. 115-118.p.
10 700/1935. (X. 13.) ME.r. (48.;	— 10 700/1935. (X. 13.) ME.r. a 4 730 / 1927. ME. rendeletével életbe léptetett Hajózási és Rendőri Szabályzatnak, és az ennek kiegészítő részét alkotó Mellékletnek, úgyszintén egyes rendelkezéseik módosításának egységes szerkezetben kihirdetéséről, és egyes kapcsolatos rendelkezésekről. <i>Magyarországi Rendeletek Tára</i> , LXIX.évf. (1935) I.köt. 1302-1428.p.

- 145 060/1936. (III. 10.) — 145 060/1936. (III. 10.) BM.r. a 20 tonnánál nem nagyobb vízkiszorítású, nem géperejű hajók (kis hajók), valamint a nem géperejű úszóművek tekintetében a „*Hajózási és Rendőri Szabályzatnak, és az ennek kiegészítő részét alkotó Mellékletnek, úgyszintén egyes rendelkezéseik módosításának egységes szerkezetben kihirdetéséről, és egyes kapcsolatos rendelkezésekről.*” címmel életbe léptetett a 10 700/1935. (X. 13.) ME. rendelet 6. §-ában szereplő nyilvántartás tárgyában.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXX.évf. (1936) I.köt. 101-108.p.
- 145 130/1936. (III.10.) — 145 130/1936. (III.10.) BM.r. a géperejű kishajók nyilvántartásáról.
Magyarországi Rendeletek Tára, LXX.évf. (1936) I.köt. 541-543.p.

Mellékletek jegyzéke:

- I.sz. melléklet
A dunai hajóforgalom Budapesten 1919-1928.
- II.sz. melléklet
A dunai hajóforgalom Budapesten 1929-1938.
- III.sz. melléklet
A Magyar Királyi Folyamőrség nyílt szervezeti felépítése.

*A dunai hajóforgalom Budapesten 1919-1928.**I.sz. melléklet*

	1919		1920		1921		1922		1923		1924		1925		1926		1927		1928		
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	
hajóflota																					
személyszállító gőzös	620	45	1445	33	1361	24	1439	25	1365	18	1291	12	1327	12	1358	11	1613	10	1667	10	
vonatú gőzös	124	9	296	67	458	8	383	7	498	6	594	6	680	6	911	8	1884	12	2482	15	
teheruszály	292	21	1193	27	1687	30	1246	22	1806	23	2299	22	2530	23	3156	26	11242	73	11765	69	
úras uszály	71	5	66	1	338	6	392	7	474	6	673	7	784	7	754	6	511	3	397	2	
osavargózs	1		4		8		61	1	65		107	1	116	1	171	1	170	1	692	4	
részletezés nélküli	258	19	1439	32	1858	32	2158	38	3520	48	5369	52	5680	51	5705	47	12				81
összesen	1366	100	4443	100	5710	100	5679	100	7728	100	10333	100	#####	100	12056	100	15432	100	17084	100	

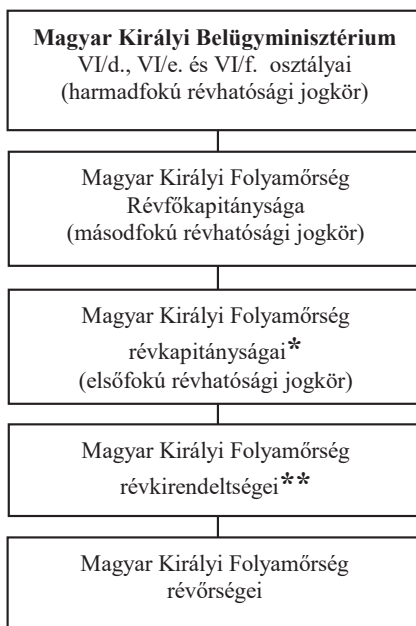
Forrás ! THRRING Gusztáv (szerk.): *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1921-1938.* Budapest, 1923-1938, Magyar Királyi Statisztikai Hivatal. /Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve, XXVII./

I.sz. melléklet

A dunai hajóforgalom Budapesten 1929-1938.

évek	1929		1930		1931		1932		1933		1934		1935		1936		1937		1938			
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%		
hajófajta																						
személyszállító gőzös	1699	11	1766	11	1616	10	2151	14	2156	15	2069	12	1886	10	1614	8	1586	6	1913	8		
vontató gőzös	1957	12	1991	12	2445	15	1952	12	1608	11	1961	11	2089	11	2092	10	2401	10	1908	8		
tehermotorhajó	831	5	1000	6	1037	64	1109	7	987	7	1235	7	1245	7	1213	6	1224	5	1506	7		
uszály	11219	71	11621	70	11167	68	10389	66	9242	66	11937	68	#####	68	13324	64	15748	64	13004	58		
csavargőzös	90		66		65		27		35		178		1402	2	2048	10	3088	13	3736	17		
részletezés nélküli	75		70		71		37		73		210		1435	2	434	2	419	2	193			
összesen	15871	100	16514	100	16401	100	15668	100	14101	100	17590	100	#####	100	20725	100	24466	100	22260	100		

Forrás ! THIRRING Gusztáv (szerk.): *Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve 1921-1938.* Budapest, 1923-1938, Magyar Királyi Statisztikai Hivatal. /Budapest Székesfőváros Statisztikai Évkönyve, XXVII/

A Magyar Királyi Folyamórség nyílt szervezeti felépítése.

* Révkapitányságok székhelyei: Budapest (1924-ig a révfőkapitányság látta el az érintett folyamszakasz révhatósági teendőit, 1924-től a budapesti révkapitányság, melyet 1929-ben **1.** északi és **2.** déli révkapitányságra osztottak.), **3.** Barcs (1927-ben létesítették), **4.** Dunaföldvár (1933-ban átköltözött Bajára), **5.** Esztergom, **6.** Gönyű (határállomás is), **7.** Komárom, **8.** Mohács (határállomás is), **9.** Siófok (1927-től, előtte révkirendeltség volt), **10.** Szeged (határállomás is, 1933-tól átveszi a záhonyi révkapitányság hatáskörét), **11.** Szob (határállomás is), **12.** Záhony (1933-ig működött).

** Révkirendeltségek székhelyei: **1.** Dunaalmás (1933-tól), **2.** Dunacsúny (1929-től), **3.** Dunaremete (1933-tól), **4.** Kalocsa – Foktó (1927 után révőrség), **5.** Makó (1933-tól), **6.** Nyergesújfalú (1925-től), **7.** Oroszvár (1925-1929), **8.** Piszke (1924-1925), **9.** Szolnok (1933-tól).

Forrás ! - CSONKARÉTI Károly —BENCZÚR László: *Haditengerészek és folyamőrök a Dunán. A Császári (és) Királyi Haditengerészet dunai flottillájától a Magyar Királyi Honvéd Folyamerőkhöz 1870-1945.* 153.p. Budapest, 1991, Zrínyi. 291 p. HU-ISBN 963 327 153 3.

- 1 053/1920. (II.12.) ME.r. a folyamrendészet gyakorlásáról. *Magyarországi rendeletek Tára*, LV.évf. (1921) I. füzet. 36-37.p.

A kötet tanulmányainak jegyzetapparátusaiban egységesen alkalmazott rövidítések

et al.	=	<i>et alii</i> (és mások)
évf.	=	évfolyam
In	=	innen
kr.	=	körrendelet
Loc.cit.	=	<i>Loco citato</i> (ugyanott)
op.cit.	=	<i>opus citatum</i> (ugyanaz)
p.	=	<i>pagina</i> (oldal)
r.	=	rendelet
s.a.	=	<i>sine anno</i> (kiadás ideje nélkül)
s.l.	=	<i>sine loco</i> (kiadás helye nélkül)
s.n.	=	<i>sine nomine</i> (kiadó nélkül)
sz.	=	szám
szerk.	=	szerkesztő, vagy főszerkesztő
tc.	=	törvénycikk

A kötet szerzői

Dr. BODA József Ph.D. nyá.doc.

Open Researcher and Contributor ID = Nyílt Kutató és Közreműködő Azonosító [ORCID] : <https://orcid.org/0000-0002-4010-896X>

A hadtudomány egyetemi és Ph.D. doktora. A rendvédelem-történet magistere. A Hadtudományi és a Rendészettudományi Doktori Iskola témavezető oktatója. A Magyar Tudományos Akadémia köztestületi tagja. A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság elnökségi tagja, a Magyar Rendészet-tudományi Társaság, a Magyar Hadtudományi Társaság, a Magyar Repüléstörténeti Társaság, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat Tudományos Tanácsa és a Rendőri Jövőkutatók Nemzetközi Szövetségének a tagja. A *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, HU-ISSN 1216-6774. szerkesztő bizottsági tagja. Kutatási területe a magyar békefenntartás története.

Dr.univ. BOTOS János

Open Researcher and Contributor ID = Nyílt Kutató és Közreműködő Azonosító [ORCID] : <https://orcid.org/0000-0002-2680-7131>

(+36/06-30) 338-9833 ; botos.janos.erno@gmail.com

A történelemtudomány egyetemi doktora. A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság tagja. Kutatási területe a XIX-XX. századi magyar belügyi tárca intézménytörténete.

Dr.jur. ERNYES Mihály

(+36/06-20) 613-7098 ; ermi_uiroda@freemail.hu

Open Researcher and Contributor ID = Nyílt Kutató és Közreműködő Azonosító [ORCID] : <https://orcid.org/0000-0001-7819-1781>

A rendvédelem-történet magistere. A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság tagja. Kutatási területe a XIX-XX. századi magyar rendőrségek története.

PARÁDI Ákos

(+36/06-70) 326-1150 ; akos.paradi@gmail.com

Open Researcher and Contributor ID = Nyílt Kutató és Közreműködő

Azonosító [ORCID] : <https://orcid.org/0000-0002-1873-0605>

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság tagja. A *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* HU-ISSN 1216-6774 és a *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Praesidii Ordinis)* HU-ISSN 1785-3257 periodikák, valamint a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság kiadványai szerkesztőségének tagja. Kutatási területe a XIX-XX. századi magyar rendvédelem közhatósági rendszere.

Dr. PARÁDI József CSc, Nyugalmozott főiskolai tanár.

(+36/06-70) 326-1151 ; paradi.jozsef@gmail.com

Open Researcher and Contributor ID = Nyílt Kutató és Közreműködő

Azonosító [ORCID] : <https://orcid.org/0000-0003-3368-2944>

Bölcsészdoktor, a hadtudomány kandidátusa. A Hadtudományi Doktori Iskola és a Rendészet-tudományi Doktori Iskola témavezető oktatója. A Magyar Tudományos Akadémia köztestületi tagja. A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság elnöke. A rendvédelem-történet magistere. Határőrizettörténeti szakértő. A *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* HU-ISSN 1216-6774, és a *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Praesidii Ordinis)* HU-ISSN 1785-3257. periodikák főszerkesztője, „A magyar rendvédelem-történet öröksége.” HU-ISSN 2062-8447 , „A magyar rendvédelem-történet hagyatéka” HU-ISSN 2064-4728 , a „Segédtudományok a magyar rendvédelem-történet szolgálatában” HU-ISSN 2064-5333 , a „Magyar rendvédelem-történeti tanulmányok” HU-ISSN 2415-9875 és a „Salutem” HU-ISSN 2416-2078. könyvsorozatok sorozat-szerkesztője. Kutatási területe a polgári magyar állam rendvédelem-története.

SIMON F. Nándor

(+36/06-1) 416-2433 ; simon.f.nandor@gmail.hu

Open Researcher and Contributor ID = Nyílt Kutató és Közreműködő

Azonosító [ORCID] : <https://orcid.org/0000-0003-3505-6031>

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság elnökségének a tagja. A rendvédelem-történet magistere. A diplomatica-paleográfia-papirologia-szfragisztika segédtudományoknak a XIX-XX. századi magyar rendvédelemre alkalmazott változatát műveli, munkásságában az általa gondozott szakterület szakértője.

Dr. SUBA János Ph.D.

(+36/06-30) 566-7120 ; suba.janos@mail.militaria.hu

Open Researcher and Contributor ID = Nyílt Kutató és Közreműködő

Azonosító [ORCID] : <https://orcid.org/0000-0002-2310-7746>

A történelem segédtudományai (történeti-földrajz) egyetemi doktora, a történelemtudomány Ph.D. doktora. A Magyar Tudományos Akadémia köztestületi tagja. A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság elnökségi tagja. A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Alapítvány kurátora. A magyar Hadtudományi Társaság Tagja. A magyar államhatárjelek és térképi ábrázolásuk történetének szakértője. Kutatási területe a történeti földrajz, a XVIII-XX. századi magyar állam határának története, objektumtörténet, a magyar fegyveres erők diszlokációjának története, Kárpát-medence-i erődítések.

A Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság azon 65. életévükbe lépő — esetenként annál idősebb — tagjait köszönti gyűjteményes kötettel, illetve készíti az elhunyt tagjai tiszteletére emlékkötetet, akik doktorátussal, vagy azzal egyenértékű tudományos alkotással és a magyar rendvédelem-történet körében kifejtett jelenetős tudományos munkássággal rendelkeznek, valamint a személyük körül szellemi alkotóműhely alakult ki.

Azokat a társasági tagsággal nem rendelkező személyeket lehet gyűjteményes kötettel a születésnapjuk alkalmával felköszönteni, illetve a születésük évfordulója alkalmából az emlékük előtt tisztelegni, akiknek a rendvédelem-történet terén létrehozott tudományos reputációja eléri, vagy meghaladja a „Salutem” könyvsorozat kötetivel felköszöntött társasági tagokét.

A „Salutem” könyvsorozat HU-ISSN 2416-2078 publikált kötetei:
„Vectigal quodam speculantes” (Tisztelgés a tudós előtt.)

1.

PARÁDI József et al. (szerk.): *Ünnepi tanulmányok GÁSPÁR László 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, 2015, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 154 p. HU-ISBN 978 615 80 3090 8.

2.

PARÁDI Ákos et al. (szerk.): *Ünnepi tanulmányok PARÁDI József 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, 2015, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 217 p. HU-ISBN 978 963 89 8289 6.

3.

PARÁDI József et al. (szerk.): *Ünnepi tanulmányok ERNYES Mihály 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, 2015, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 193 p. HU-ISBN 978 615 80 3091 5.

4.

PARÁDI József et al. (szerk.): *Ünnepi tanulmányok BODA József 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, 2018, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 184 p. HU-ISBN 978 615 80 3097 7. , HU-EISBN 978 615 59 3600 5

5.

PARÁDI József et al. (szerk.): *Ünnepi tanulmányok MEZEY Barna 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, 2018, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 199 p. HU-ISBN 978 615 80 3096 0 , HU-EISBN 978 615 80 3099 1

Felelős kiadó:
a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság
elnöke

A kötet formátuma:
A / 5

Sorozatempléma:
ZEIDLER Sándor

Borító:
Dr. PARÁDI Józsefné

Műszaki szerkesztő:
PARÁDI Ákos

Papír minősége:
70 grammos könyvpapír

Betűtípusok:
Cambria, Monotype Corsiva és Times New Roman

SALUTEM

6

